

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
ADMINISTRACINĖS TEISĖS IR PROCESO KATEDRA**

GINTARĖ VAITKEVIČIŪTĖ

**ADMINISTRACINĖS VEIKLOS SUBJEKTAI, JŲ
FUNKCIJOS IR ĮGALIOJIMAI LIETUVOJE,
PRANCŪZIJOJE, VOKIETIJOJE, ANGLIJOJE IR
JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTIJOSE:
LYGINAMASIS ASPEKTAS**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovė
doc. dr. Birutė Pranevičienė**

VILNIUS, 2009

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
ADMINISTRACINĖS TEISĖS IR PROCESO KATEDRA**

**ADMINISTRACINĖS VEIKLOS SUBJEKTAI, JŲ
FUNKCIJOS IR ĮGALIOJIMAI LIETUVOJE,
PRANCŪZIJOJE, VOKIETIJOJE, ANGLIJOJE IR
JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTIJOSE:
LYGINAMASIS ASPEKTAS**

Administracinės teisės magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 62401S109

Vadovė

doc. dr. Birutė Pranevičienė

2009 11

Recenzentas

2009 11

Atliko

ADTmn 7-02 gr. stud.

G. Vaitkevičiūtė

2009 11 20

VILNIUS, 2009

TURINYS

I V A D A S	6
1. PAGRINDINIŲ SAŲOKŲ INTERPRETACIJA IR SPECIALIOSIOS LITERATŪROS APŽVALGA	10
1.1. PAGRINDINIŲ SAŲOKŲ INTERPRETACIJA (PATIKSLINIMAS)	10
1.1.1. Administracinė veikla.....	10
1.1.2. Administracinės veiklos subjektai	11
1.1.3. Administracinis metodas	12
1.1.4. Kompetencija	13
1.1.5. Įgaliojimai ir funkcijos.....	13
1.2. SPECIALIOSIOS LITERATŪROS APŽVALGA	17
1.2.1. Literatūros valstybės valdymo formų tematika apžvalga	17
1.2.2. Literatūros, nagrinėjančios teisės sistemas, apžvalga	18
1.2.3. Literatūros vykdomosios valdžios institucijų, jų sistemos klausimais apžvalga.....	19
1.2.4. Literatūra dėl kompetencijos, funkcijų ir įgaliojimų.....	21
2. LIETUVOS, JUNG TINĖS KARALYSTĖS, VOKIETIJOS, JUNG TINIŲ AMERIKOS VALSTIJŲ IR PRANCŪZIJS VYKDOMOSIOS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ SISTEMOS: PANAŠUMAI IR SKIRTUMAI	23
2.1. LIETUVOS RESPUBLIKOS VYKDOMOSIOS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ SISTEMA	23
2.2. JUNG TINĖS KARALYSTĖS VYKDOMOSIOS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ SISTEMA	26
2.3. VOKIETIJOS FEDERALINĖS RESPUBLIKOS VYKDOMOSIOS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ SISTEMA	27
2.4. JUNG TINIŲ AMERIKOS VALSTIJŲ VYKDOMOSIOS VALDŽIOS SISTEMA	29
2.5. PRANCŪZIJS RESPUBLIKOS VALSTYBINIO VALDymo INSTITUCIJŲ SISTEMA.....	30
2.6. VYKDOMOSIOS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ SISTEMŲ PANAŠUMAI IR SKIRTUMAI LIETUVOJE, JUNG TINĖJE KARALYSTĖJE, VOKIETIJOJE, JUNG TINĖSE AMERIKOS VALSTIJOSE IR PRANCŪZIJOJE.....	31
3. LIETUVOS, JUNG TINĖS KARALYSTĖS, VOKIETIJOS, JUNG TINIŲ AMERIKOS VALSTIJŲ IR PRANCŪZIJS FINANSŲ MINISTERIJŲ STRUKTŪROS: BŪDINGI BRUOŽAI IR YPATUMAI	35
3.1. LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJOS STRUKTŪRA	35
3.2. JUNG TINĖS KARALYSTĖS JOS DIDENYBĖS IŽDO STRUKTŪRA	37
3.3. VOKIETIJOS FEDERALINĖS FINANSŲ MINISTERIJOS STRUKTŪRA	38
3.4. JUNG TINIŲ VALSTIJŲ IŽDO DEPARTAMENTO STRUKTŪRA	39
3.5. PRANCŪZIJS EKONOMIKOS, PRAMONĖS IR UŽIMTUMO BEI BIUDŽETO, VALSTYBĖS APSKAITOS, VALSTYBĖS TARNYBOS IR VALSTYBĖS REFORMOS MINISTERIJŲ STRUKTŪRA.....	41
3.6. FINANSŲ MINISTERIJŲ STRUKTŪROMS BŪDINGI BRUOŽAI IR YPATUMAI LIETUVOJE, JUNG TINĖJE KARALYSTĖJE, VOKIETIJOJE, JUNG TINĖSE AMERIKOS VALSTIJOSE IR PRANCŪZIJOJE	43
4. LIETUVOS, JUNG TINĖS KARALYSTĖS, VOKIETIJOS, JUNG TINIŲ AMERIKOS VALSTIJŲ IR PRANCŪZIJS FINANSŲ MINISTERIJŲ ĮGALIOJIMAI IR FUNKCIJOS: LYGINAMASIS ASPEKTAS	46
4.1. LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJOS ĮGALIOJIMAI IR FUNKCIJOS	46
4.2. JUNG TINĖS KARALYSTĖS JOS DIDENYBĖS IŽDO ĮGALIOJIMAI IR FUNKCIJOS.....	48
4.3. VOKIETIJOS FEDERALINĖS FINANSŲ MINISTERIJOS ĮGALIOJIMAI IR FUNKCIJOS.....	50
4.4. JUNG TINIŲ VALSTIJŲ IŽDO DEPARTAMENTO ĮGALIOJIMAI IR FUNKCIJOS	53
4.5. PRANCŪZIJS EKONOMIKOS, PRAMONĖS IR UŽIMTUMO BEI BIUDŽETO, VALSTYBĖS APSKAITOS, VALSTYBĖS TARNYBOS IR VALSTYBĖS REFORMOS MINISTERIJŲ ĮGALIOJIMAI IR FUNKCIJOS	56
4.6. FINANSŲ MINISTERIJŲ ĮGALIOJIMAI IR FUNKCIJOS LIETUVOJE, JUNG TINĖJE KARALYSTĖJE, VOKIETIJOJE, JUNG TINĖSE AMERIKOS VALSTIJOSE IR PRANCŪZIJOJE: LYGINAMASIS ASPEKTAS	60
I Š V A D O S	67
L I T E R A T Ū R A	69
A N O T A C I J A L I E T U V I Ų I R A N G L Ų K A L B O M I S	80
S A N T R A U K A	81
S U M M A R Y	83
P R I E D A I	85

LENTELĖS

1 LENTELĖ. LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJOS ĮGALIOJIMAI, UŽDAVINIAI, FUNKCIJOS.....	47
2 LENTELĖ. JUNG TINĖS KARALYSTĖS JOS DIDENYBĖS IŽDO ĮGALIOJIMAI, UŽDAVINIAI, FUNKCIJOS.....	49
3 LENTELĖ. VOKIETIJOS FEDERALINĖS FINANSŲ MINISTERIJOS ĮGALIOJIMAI, UŽDAVINIAI, FUNKCIJOS.....	51
4 LENTELĖ. JUNG TINIŲ AMERIKOS VALSTIJŲ IŽDO DEPARTAMENTO ĮGALIOJIMAI, UŽDAVINIAI, FUNKCIJOS	54
5 LENTELĖ. PRANCŪZIJOS RESPUBLIKOS EKONOMIKOS, PRAMONĖS IR UŽIMTUMO MINISTERIJOS ĮGALIOJIMAI, UŽDAVINIAI, FUNKCIJOS	57
6 LENTELĖ. PRANCŪZIJOS RESPUBLIKOS BIUDŽETO, VALSTYBĖS APSKAITOS IR VALSTYBĖS TARNYBOS MINISTERIJOS ĮGALIOJIMAI, UŽDAVINIAI, FUNKCIJOS	59

PRIEDAI

1 PRIEDAS. LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJOS STRUKTŪRA	85
2 PRIEDAS. PRANCŪZIJS RESPUBLIKOS EKONOMIKOS, PRAMONĖS IR UŽIMTUMO MINISTERIJOS STRUKTŪRA	86
3 PRIEDAS. PRANCŪZIJS RESPUBLIKOS BIUDŽETO, VALSTYBĖS APSKAITOS, VALSTYBĖS TARNYBOS IR VALSTYBĖS REFORMOS MINISTERIJOS STRUKTŪRA	87
4 PRIEDAS. VOKIETIJOS FEDERACINĖS RESPUBLIKOS FEDERALINĖS FINANSŲ MINISTERIJOS STRUKTŪRA	88
5 PRIEDAS. JUNG TINĖS KARALYSTĖS JOS DIDENYBĖS IŽDO ORGANIZACINĖ STRUKTŪRA.....	89
6 PRIEDAS. JUNG TINIŲ VALSTIJŲ IŽDO DEPARTAMENTO STRUKTŪRA	90

Įstatymų leidžiamosios valdžios funkcija – priimti įstatymus. Vykdomosios valdžios funkcija – aiškinti (vykdyti) įstatymus.

George W. Bush

IVADAS

Žmogus, visuomenė, valstybė – šie žodžiai aktualūs ir bet kuriame kontekste yra labai svarbūs, viena vertus jie reiškia demokratines vertybes, kita vertus, jie gali reikšti valstybės tikslą, siekiamybę. Kiekviena šiuolaikinė demokratinė valstybė prioritetu turi laikyti žmogų ir visuomenę. Tam, kad būtų užtikrinti žmogaus ir visuomenės interesai ir poreikiai, valstybė į pagalbą pasitelkia vieną iš valstybės funkcionavimo elementų – valstybės institucijas. Valstybės institucijos, atlikdamos valstybės funkcijas, siekia užtikrinti valstybės stabilumą ir prisitaikyti prie besikeičiančių politinių, ekonominių, socialinių, technologinių ir kitų pokyčių, spręsti pokyčių įtakotas valstybės valdymo problemas. Šiuolaikinės administracinės teisės srities tyrinėjimams svarbiausia yra viena iš valstybės valdžios rūšių – vykdomoji valdžia. Remiantis suformuota administracinės teisės mokslinė doktrina, tarp administracinės teisės ir vykdomosios valdžios (kitai vadinamos administracinės valdžios) yra glaudus ryšys. Administracinė teisė nustato vykdomosios (administracinės) valdžios teisinį reglamentavimą: reglamentuoja vykdomosios valdžios institucijų, jų sistemos sudarymo ir funkcionavimo principus, teisinius pagrindus, nustato administracinį teisinį jų statusą bei asmenų teises ir pareigas santykiuose, susiklostančiuose tarp asmenų ir vykdomosios valdžios institucijų. Formuojant vykdomosios valdžios institucijų sistemas ir sistemos elementų institucines struktūras glaudžiai sąveikauja administracinė teisė ir viešasis administravimas. Viešojo administravimo įsiliejimas svarbus, kad vykdomosios valdžios institucijos nesustabarėtų ir sugebėtų kuo geriau ir greičiau prisitaikyti prie kintančių sąlygų, tuo pačiu atkreiptų dėmesį į materialinių, žmogiškųjų ir kitų išteklių ribotumą ir siektų, kad vykdoma veikla būtų ekonomiška, efektyvi ir veiksminga. Tyrinėjimai vykdomosios valdžios institucijų srityje Lietuvos administracinei teisei yra labai svarbūs, kadangi, visų pirma, ši teisės šaka nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo iki šiol išlieka labiausiai kintančia ir evoliucionuojančia, antra, vykdomajai valdžiai tenka reikšmingas vaidmuo, sprendžiant žmogaus, visuomenės, valstybės valdymo srityje kylančius klausimus, įgyvendinant ir vykdant įstatymų leidžiamosios valdžios valią ir pan., trečia, įdomu pažvelgti į užsienio valstybių pasirinktą kelią formuojant vykdomosios valdžios institucijų sistemas, sudarant institucines struktūras, suteikiant vienokius ar kitokius įgaliojimus bei priskiriant vykdyti tam tikras funkcijas institucijoms atitinkamoje valstybės valdymo srityje.

Kadangi pasaulio šalis stipriai veikia globalizacija ir valstybės viena su kita susijusios vienokiais ar kitokiais ryšiais, jos tarpusavyje dalijasi geriausia patirtimi. Tokios pakankamai jaunos demokratinės šalys, kaip Lietuva, turėtų atsižvelgti į užsienio valstybių sukauptą patirtį, formuojant vykdomųjų valdžios institucijų sistemas, institucines struktūras, siekiant, kad vykdomoji valdžia būtų ne tik stabili ir ilgalaikė, bet tuo pačiu sugebėtų greitai reaguoti ir pagal kompetenciją priimti sprendimus. Įdomus faktas, jog rengiant Lietuvos Respublikos 1992 m. Konstituciją buvo analizuojama ir vertinama būtent Vokietijos, Prancūzijos, JAV ir Anglijos sukaupta patirtis. O vėliau, Lietuvai stojant į Europos Sąjungą buvo svarbu suderinti savo nacionalinę teisę su Europos Sąjungos teise taip vadinama *acquis communautaire*. 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą teisės derinimo procesas nenutrūko, jis tebevyksta iki šiol. Vyksta nuolatinė Lietuvos, kaip ir kitų ES valstybių narių, integracija į Europos Sąjungą.

Tyrimo objektas: vykdomosios valdžios institucijų sistema Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Prancūzijoje.

Tyrimo dalykas: Atsižvelgiant į tyrimo objektą, išskirtini šie tyrimo dalykai: Lietuvos, Prancūzijos, Vokietijos, Anglijos ir JAV vykdomosios valdžios institucijų sistemos, atskiro sistemų elemento – finansų ministerijų – struktūros, joms suteikti įgaliojimai ir atliekamos funkcijos.

Pažymėtina, kad naudojamas terminas „finansų ministerija“ pasirinktas kaip apibūdinantis vykdomosios valdžios institucijas, veikiančias ekonomikos ir finansų valstybės valdymo srityje skirtingose valstybėse:

1. Lietuvos Respublikos finansų ministerija;
2. Jungtinės Karalystės Jos Didenybės valstybės išdas;
3. Vokietijos Federacinės Respublikos finansų ministerija;
4. Jungtinių Amerikos Valstijų Jungtinių Valstijų išdo departamentas;
5. Prancūzijos Ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministerija bei Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerijos.

Tiriamieji elementai yra:

1. Vykdomosios valdžios institucijų sistemos Lietuvoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Anglijoje ir JAV;
2. Finansų ministerijų Lietuvoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Anglijoje ir JAV organizacinė struktūra;
3. Finansų ministerijoms suteikti įgaliojimai ir jų atliekamos funkcijos Lietuvoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Anglijoje ir JAV.

Tyrimo tikslas: Atsižvelgiant į magistro baigiamojo darbo tyrimo objektą ir dalyką,

tiesioginis darbo tikslas yra pateikti vykdomosios valdžios institucijų sistemų, finansų ministerijų organizacinių struktūrų, ministerijoms suteiktų įgaliojimų ir jų atliekamų funkcijų lyginamąją analizę, siekiant išsiaiškinti panašumus bei atskleisti ypatumus skirtingose valstybėse.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti teisinę, viešojo administravimo literatūrą ir pagal galimybę teisės aktus, administracinės veiklos subjektų programinius dokumentus apie Lietuvos, Prancūzijos, Vokietijos, Anglijos ir JAV administracinės veiklos subjektų sistemas, pagrindinius jų bruožus, reikšmę;
2. Išanalizuoti surinktą informaciją ir jos pagrindu identifikuoti Lietuvos, Prancūzijos, Vokietijos, Anglijos ir JAV finansų ministerijų struktūras, apibendrinti joms priskirtas svarbiausias funkcijas ir įgaliojimus;
3. Palyginti Lietuvos, Prancūzijos, Vokietijos, Anglijos ir JAV finansų ministerijoms suteiktus įgaliojimus, atliekamas funkcijas, siekiant atskleisti institucijų ypatumus ir bendrus bruožus.

Atsižvelgiant į tyrimo objektą, formuluojama **hipotezė**, kad skirtingų šalių vykdomosios valdžios institucijų sistemoms įtakos turi valstybės sandaros ir valdymo formos, o institucijoms priskirti uždaviniai ir funkcijos lemia jų organizacinių struktūrų formavimą.

Valstybių administracinės teisės reguliavimo sritys nuolatos evoliucionuoja, prisitaikydamos prie socialinių, teisinių, ekonominių ir kitų pokyčių (globalizacijos, politikos ir pan.). **Problema:** valstybės formuoja kiek skirtingas vykdomosios valdžios institucijų sistemas, jų organizacines struktūras, suteikia institucijoms kiek skirtingus įgaliojimus bei nurodo atlikti tam tikras funkcijas, siekiant panašių pagrindinių tikslų: patenkinti žmogaus ir visuomenės poreikius, spręsti iššūkius, prisitaikyti prie pokyčių ir pan. Siekiamų tikslų pavyzdžiais gali būti: žmogus kaip tikslas – ne priemonė, pamatinių žmogaus ir visuomenės, valstybės konstitucinių vertybių saugojimas.

Informacijos gavimo metodai: darbe naudotasi teoriniais ir specialiais tyrimo metodais kaip tyrimo objekto pažinimo būdais, siekiant išanalizuoti tiriamus reiškinius, pasiekti planingą mokslinį pažinimą. Panaudoti šie pagrindiniai lyginimo būdai: vykdomosios valdžios institucijų sistemų, finansų ministerijų struktūrų bei finansų ministerijų įgaliojimų ir funkcijų skirtingose šalyse aprašymo ir jų analitinio lyginimo. Teoriniai tyrimo metodai: vienas pagrindinių darbe taikytų metodų yra *lyginimo metodas*, leidžiantis palyginti ir atskleisti tyrimo objekto panašumus ir skirtumus, buvo lyginamos skirtingose šalyse egzistuojančios vykdomosios valdžios institucijų sistemos, finansų ministerijų struktūros, taip pat finansų ministerijų įgaliojimai ir funkcijos. *Sisteminės analizės metodas* buvo naudojamas analizuojant vykdomosios valdžios institucijų sistemas skirtingose šalyse, taip pat vieną iš vykdomosios

valdžios institucijų sistemos elementą – finansų ministeriją – pajaučiant santykį su kitais sistemos elementais. Specialūs metodai: buvo panaudotas *aprašomasis* metodas, leidęs tiesioginės informacijos pagrindu, t. y. analizuojant literatūros šaltinius, dažniausiai oficialių vykdomosios valdžios institucijų interneto svetaines, susidaryti išsamesnį vaizdą apie skirtingų valstybių vykdomosios valdžios institucijų sistemas, atskiras jų vykdomosios valdžios institucijas ir pan.

Tyrimo metu buvo iškilusių **sunkumų** – specialiosios informacijos ir šaltinių trūkumas, įtakotas lingvistinių-užsienio kalbų veiksnių (ypač vokiečių ir prancūzų kalbų) ir sudėtinga Anglijos vykdomosios valdžios institucijų struktūrų, funkcijų ir įgaliojimų sistema, besiremianti istoriniais-paprotiniais šaltiniais. Stengiantis tinkamai suprasti ir darbe perteikti finansų ministerijoms skirtingose šalyse tenkančią reikšmę ir vaidmenį buvo naudojamosi žodynais, enciklopedijomis ir pan.

Darbas yra **teorinio analitinio pobūdžio krypties**, jį sudaro įvadas, keturi skyriai, susidedantys iš poskyrių, išvados, naudotos literatūros sąrašas, darbo anotacija ir santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, priedai. Pirmame skyriuje pateikiamos pagrindinės darbe naudojamos sąvokos ir specialiosios literatūros darbo temos klausimais apžvalga. Antrame skyriuje aprašomos ir palyginamos vykdomosios valdžios institucijų sistemos Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Prancūzijoje. Trečiame ir ketvirtame skyriuose nagrinėjamos vykdomosios valdžios institucijų sistemos elemento – finansų ministerijos – struktūra, ministerijos įgaliojimai ir funkcijos, vaidmuo skirtingose šalyse.

1. PAGRINDINIŲ SAŲOKŲ INTERPRETACIJA IR SPECIALIOSIOS LITERATŪROS APŽVALGA

1.1. Pagrindinių sąvokų interpretacija (patikslinimas)

Apžvelgiamos šios sąvokos: administracinė veikla, administracinės veiklos subjektai plačiąja ir siaurąja prasmėmis, administracinis metodas, kompetencija, įgaliojimai ir funkcijos.

1.1.1. Administracinė veikla

Administracija (lot. *Administratio*) – tvarkymas, vadovavimas, valdymas. Remiantis tarptautinių žodžių žodynu¹, administracija tai: 1) valstybės valdymo organai; 2) vykdomosios valdžios organai; 3) organizacijų, įstaigų, įmonių vadovaujantis personalas. Atitinkamai terminas „administracinė“ (angl. *Administrative*²) – susijęs su administracija.

Veikla – bendriausiu požiūriu suprantama, kaip tikslingas subjekto poveikis objektui. Tuo būdu subjektų veikla visada susijusi su jų aktyvumu, poveikiu į valdomos srities sprendžiamų klausimų būklę, struktūrą, dinamiką.

Viešasis administravimas: 1) tai vykdomosios valdžios institucijų veiksmų visuma, skirta vyriausybės tikslų ir uždavinių įgyvendinimui; 2) politinių kryptų įgyvendinimo sritis; 3) nacionalinės, regioninės, vietinės ir tarptautinės valdžios institucijų vykdomoji, įstatymų leidybos, teisminė, administracinė ir reguliuojamoji veikla.

Administracinė veikla – tai valdingo pobūdžio veikla, vykdoma specialių valdymo subjektų (vykdomosios valdžios institucijų, kitų vykdomąją tvarkomąją veiklą įgyvendinančių institucijų), kurių paskirtis įgyvendinti įstatymus ir kitus norminius teisės aktus bei organizuoti jų vykdymą, taip pat būdingas valdymo aktų leidimas (poįstatyminė veikla, nustatant valdymo kryptis ir apimtį) bei taip vadinamų tvarkomųjų funkcijų atlikimas (skatinimo bei prievartos priemonių taikymas, privalomų vykdyti nurodymų davimas pavaldiems subjektams ir pan.). Administracinė veikla turėtų atsižvelgti į mokslo pasiekimus, užsienio valstybių gerąją patirtį, nenutolti nuo kasdien vykstančių pokyčių³ žmogaus, visuomenės, valstybės gyvenime, stengtis kuo efektyviau reguliuoti susiklostančius administracinius teisinius santykius, atsižvelgiant į proporcingumo ir subsidiarumo⁴ principus.

¹ V. Vaitkevičiūtė. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2001. P. 37.

² B. A. Garner A dictionary of Modern legal usage. – New York: Oxford university press, 1987. P. 20.

³ Pokyčiai gali būti įvairūs: teisiniai, socialiniai, ekonominiai, technologijų ir kt.

⁴ Subsidiarumas (angl. Subsidiarity, pranc. Subsidiarité, vok. Subsidiarität) – Europos Bendrijos steigimo sutartyje: sprendimų priėmimo principas, teigiantis, kad sprendimai turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriame jie yra efektyviausi. V. Vaitkevičiūtė. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2001. P. 937.

1.1.2. Administracinės veiklos subjektai

Subjektas (lot. *subjektum*) – fizinis ar juridinis asmuo, kuriam teisės normos suteikia teisių ir pareigų⁵. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas⁶ subjektą taip pat apibrėžia kaip fizinį ar juridinį asmenį. Atitinkamai, administracinės teisės subjektas apibrėžiamas, kaip fizinis ar juridinis asmuo, kuriam administracinės teisės normos suteikia teisių ir pareigų, t. y. nustatyta tvarka dalyvauja įgyvendinant viešąjį valdymą/administravimą. Darbe nagrinėjamu aspektu, subjektai suvokiami kaip administracinių teisiųjų santykių dalyviai, įgyvendinantys vykdomosios valdžios funkcijas ir uždavinius ir disponuojantys koordinavimo, administracinės kontrolės ir priežiūros įgaliojimais viešojo valdymo srityje, turintys organizacinę struktūrą, nagrinėjantys fizinių ir juridinių asmenų ūkinėje, finansų, viešosios tvarkos apsaugos bei kitose srityse padarytų administracinių teisės pažeidimų bylas ir pan.⁷

Darbe sąvoka administracinės veiklos subjektai apibrėžiama ir suprantama kaip vykdomosios valdžios institucijos. Mokslinėje literatūroje sąvoka administracinės veiklos subjektas nėra plačiai naudojamas. Viešojo administravimo įstatyme pateikta viešojo administravimo subjekto sąvoka – tai institucija, įstaiga, pareigūnas, valstybės tarnautojas, kitas fizinis ar juridinis asmuo, kuriuos įstatymai įgalioja atlikti viešąjį administravimą⁸. Įstatyme pateikta subjektų sistema, kurioje išskiriami šie administravimo subjektai:

- 1) centriniai – valstybinio administravimo subjektai, kurių veiklos teritorija yra visa valstybės teritorija. Atitinkamai centralizacija – tai vykdomosios valdžios funkcijų ir kompetencijos priimti sprendimus sutelkimas vienoje vietoje, nedaugelyje centrinių valstybinio administravimo subjektų;⁹
- 2) teritoriniai – valstybinio administravimo subjektai, kurių veiklos teritorija yra nustatyta valstybės teritorijos dalis;
- 3) savivaldybių – viešojo administravimo subjektai, veikiantys kaip savivaldybių institucijos ar įstaigos, jų pareigūnai ar valstybės tarnautojai;
- 4) kiti viešojo administravimo subjektai – fiziniai ar juridiniai asmenys (viešosios įstaigos, valstybės įmonės, nevyriausybinės organizacijos, asociacijos), kurie pagal įstatymus turi įgaliojimus atlikti viešąjį administravimą.

⁵ V. Vaitkevičiūtė. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2001. P. 937.

⁶ Keinys S. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.

⁷ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 253.

⁸ Įstatyme pateiktas viešojo administravimo apibrėžimas – įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojama viešojo administravimo subjektų veikla, skirta įstatymams ir kitiems teisės aktams įgyvendinti: administracinių sprendimų priėmimas, įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolė, įstatymų nustatytų administracinių paslaugų teikimas, viešųjų paslaugų teikimo administravimas ir viešojo administravimo subjekto vidaus administravimas.

⁹ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 40.

Vadinasi, Lietuvoje egzistuoja valstybinio administravimo subjektai (centriniai ir teritoriniai), savivaldos administravimo subjektai ir kiti viešojo administravimo subjektai, kurie priklauso nuo teisinės, politinės ir organizacinės aplinkos.

Administracinės veiklos subjektai plačiąja ir siaurąja prasmėmis:

- Plačiąja prasme administracinės veiklos subjektai – tai valstybinės valdžios institucijos, įstaigos, organizacijos, sudarytos tam, kad kurtų valstybės gerovę.
- Siaurąja prasme administracinės veiklos subjektus apibrėžkime kaip vykdomosios valdžios institucijas.

Vykdomoji valdžia (administracinė valdžia) – tai santykinai savarankiška valstybės valdžios rūšis, glaudžiai susijusi tarpusavio santykiais su kitomis valdžios rūšimis, t. y. įstatymų leidžiamąja ir teismine, ir įgyvendinanti jai priskirtą kompetenciją. Vykdomoji valdžia – tai ypatinga teisės taikomoji valdžia, kuriai pavedama Konstitucijos, įstatymų leidžiamosios valdžios priimtų įstatymų vykdymo funkcija, taip pat atliekanti ir tvarkomąsias¹⁰ funkcijas.¹¹ Valstybės valdžios institucijų sistemoje vyrauja hierarchinis atskaitomybės principas. Institucija esanti žemesniame lygyje yra atskaitinga aukštesniajai. Be to, kiekviena vykdomosios valdžios institucija steigama, kai valstybė siekia vienokio ar kitokio valdymo tikslo.

1.1.3. Administracinis metodas

Metodas (lot. *Methodus* – būdas, gr. *Methodos* – pažinimo būdas, priėjimo kelias, teorija) – tikslinių veiksmų ir priemonių visuma.¹²

Administracinis metodas – tai priemonė arba būdas, skirtas atlikti valdymo funkciją ir pasiekti konkretų valdymo tikslą. Administraciniais metodais grindžiama visa institucijos vykdomoji ir tvarkomoji veikla, nes būtent remiantis metodais įgyvendinami konkretūs institucijos tikslai, uždaviniai, atliekamos jai priskirtos funkcijos. Valdymo metodams būdingi bruožai:

- jais išreiškiama valstybės valia ir galia bei grindžiami valdžios ir pavaldumo santykiai;
- susiję su institucijos veiklos tikslais ir uždaviniais, yra būdas jiems įgyvendinti;
- reglamentuoti teisės normose, o konkretų metodą institucijos taiko savo veikloje pagal paskirtį, valdinius įgaliojimus ir veiklos specifiką;
- jais nustatoma valdymo subjektų valdingas poveikis pavaldiems subjektams, jų kompetencija bei subjektų atsakomybė ir teisinės pasekmės dėl jų pažeidimo.

¹⁰ Veikdomos valstybės vardu pagal savo tikslinę paskirtį atlieka tvarkomąsias funkcijas.

¹¹ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 31, 49.

¹² V. Vaitkevičiūtė. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2001. P. 627.

Vykdomoji veikla, nes subjektas valstybinės valdžios vykdomasis organas, kuriamas ir kontroliuojamas parlamento.

Atliekant vykdomąją veiklą, atliekama ir tvarkomoji veikla, kai institucijos veikia valstybės vardu, vykdo valdžios įgaliojimus, priima visiems privalomus nurodymus, vadovauja ir tvarkosi neperžengdamos įstatymu nustatytos kompetencijos ribų, leidžia administracinius aktus, t. y. valdymo organai vykdo valstybinės valdžios jiems suteiktus įgaliojimus ir šią veiklą tvarko taip, kad sėkmingai įgyvendintų valstybinį valdymą.¹³

1.1.4. Kompetencija

Kompetencija (lot. *Competentia* – pagal teisę priklausomybė) – kurio nors organo ar pareigūno teisių ir pareigų, kurias numato to organo statusas ar nuostatai, visuma.¹⁴

Valdymo institucijų kompetencija – tai institucijų įgyvendinamų valdymo *funkcijų ir pareigų visuma*, institucijai dalyvaujant administraciniuose teisiniuose santykiuose. Šis apibrėžimas leidžia autorei daryti šias logines išvadas:

- 1) atitinkamai institucijai teisiškai numatyti *įgaliojimai yra skirti atitinkamos institucijos kompetencijai įgyvendinti*;
- 2) vadinasi, institucijai suteiktus *įgaliojimus galime traktuoti kaip tam tikrą pagrindą*, kuriuo remiantis institucija gali vykdyti savo kompetenciją ir taip vykdyti jai priskirtas funkcijas ir pareigas;
- 3) iš to prieiname prie išvados, jog *institucijos kompetencija yra platesnė sąvoka nei institucijos vykdomos funkcijos*, nes į „kompetencijos“ sąvoką įeina, pasak doc. dr. A. Bakavecko¹⁵ ir institucijos turimos teisės, vykdomos pareigos, uždaviniai, veiklos formos ir metodai, numatyti norminiuose dokumentuose, institucijos struktūra.

1.1.5. Įgaliojimai ir funkcijos

Funkcija (lot. *Functio* – atlikimas, veikla) – pareigos, paskirtis, veiklos sritis.¹⁶

Valstybės ir valstybinės valdžios funkcijos skiriasi savo apimtimi. Valstybės funkcijos yra gerokai platesnė sąvoka nei valstybinės valdžios institucijų funkcijos.

I. Valstybės funkcijos – tai pagrindinės valstybės veiklos kryptys, įgyvendinant jos pagrindinius tikslus ir uždavinius. Šios funkcijos atskleidžia valstybės esmę, turinį, siekiamus tikslus bei valstybės socialinę paskirtį. Valstybės atliekamų funkcijų esmė yra žmogaus teisės, kurių apsaugą turi užtikrinti valstybė. Tam, kad būtų įgyvendintos tam tikros valstybės funkcijos,

¹³ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 62.

¹⁴ V. Vaitkevičiūtė. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2001. P. 504.

¹⁵ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 161.

¹⁶ V. Vaitkevičiūtė. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2001. P. 318.

reikia tam tikrų metodų (skatinimo, įtikinimo, prievartos) ir formų (teisinių, neteisinių). Literatūroje valstybės funkcijos gali būti klasifikuojamos pagal įvairius kriterijus:

- pagal valdžių padalijimo principą: legislatyvinė¹⁷ (teisėkūros), jurisdikcinė¹⁸ (teisingumo vykdymo), egzekutyvinė¹⁹ (administravimo).
- pagrindinės valstybės funkcijos: 1) ekonominė – normalios ekonomikos užtikrinimui, ekonominės politikos parengimui ir koordinavimui, 2) politinė – valstybės ir visuomenės saugumo, suvereniteto užtikrinimui, interesų derinimui, 3) socialinė – žmonių socialinių poreikių tenkinimui, normalių gyvenimo sąlygų užtikrinimui, valstybės socialinės politikos parengimui, 4) kultūrinė – puoselėti aukščiausias vertybes, religinius tikėjimus, organizuoti švietimą, mokslą, 5) socialinės tvarkos užtikrinimo – veikla teisėtvarkos apsaugos, nuosavybės, piliečių teisių ir laisvių apsaugos, teisės pažeidimų prevencijos ir kt. srityse.
- pagal veiklos kryptį, atsižvelgiant, ar valdymas vyksta šalies viduje, ar įgyvendinamas tarptautinio bendradarbiavimo kontekste: vidinės ir išorinės.
- pagal trukmę: laikinos ir nuolatinės;
- pagal tai, kieno poreikius tenkina (socialinės prasmės funkcijos): visuomenės, socialinių sluoksnių, interesų grupių.

II. Valstybinės valdžios institucijų funkcijos – tai tikslų įgyvendinimo ir pagrindinių valstybės uždavinių sprendimo priemonės, priklausančios nuo konkrečiai institucijai keliamų tikslų, neretai įvardijamų misijų ir uždavinių pobūdžio. Valstybinės valdžios institucijų valdymo funkcijos yra klasifikuojamos pagal paskirtį ir uždavinius:

- bendrosios funkcijos, būdingos visai valstybinio valdymo sistemai bei institucijoms, jomis nustatomi nuolatiniai, savarankiški, vieni kitus papildantys ir tarpusavyje susiję bendrais tikslais ir uždaviniais santykiečiai sistemos viduje ir išorinėje veikloje. 3 funkcijų grupės:
 - organizacinės (teisinis reguliavimas, metodinis vadovavimas, prognozavimas, planavimas);
 - sistemos aprūpinimo (organizacinis struktūrinis pasiskirstymas, materialinis techninis aprūpinimas, personalo valdymas, informacija, komunikacija);

¹⁷ Lot. *Lex* – įstatymas, legis – įstatymo.

¹⁸ Jurisdikcija (Lot. *Jurisdiction* – civilinė teiseną) – teismo ar administracinio organo teisė teisti, spręsti teisinių ginčus ar klausimus. V. Vaitkevičiūtė. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2001. P. 439.

¹⁹ 1. Egzekucija (Lot. *Executio*) – įvykdymas V. Vaitkevičiūtė. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2001. P. 241. 2. Angl. *Execution* – atitinkamų formalumų visuma, skirta, kad rašytinis dokumentas būtų galiojantis. E. A. Martin, J. Law. A dictionary of law. Sixth edition – New York: Oxford university press, 2006. P. 209. 3. Angl. *Executive* – vykdomoji valdžia, atsakinga už teisės aktų vykdymą ir įgyvendinimą. B. A. Garner. Black's law dictionary. Eighth edition. – USA: Thomson West, 2004. P. 609.

- operatyvaus valdymo (visos veiklos reguliavimas, koordinavimas, apskaita, kontrolė, darbo rezultatų vertinimas, valdymo kokybės gerinimas ir pan.).
- specialiosios funkcijos, būdingos tam tikroms institucijoms.

Institucijos vykdo tiek bendrąsias, tiek specialiąsias funkcijas, užtikrinančias tinkamą institucijos funkcionavimą. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad tam tikru valstybės ir visuomenės etapu tam tikros funkcijos gali įgyti prioritetiškumą, nes tam tikru metu jos gali būti prioritetinės.

III. Vykdomosios valdžios funkcijos – tai pagrindinės vykdomosios valdžios veiklos kryptys. Kiekviena vykdomosios valdžios funkcija turi savo veiklos sritį ir dažniausiai įgyvendinama taikant atitinkamus metodus. Funkcijos atspindi vykdomosios valdžios turinį bei jos esmę. Doc. dr. Audrius Bakaveckas atkreipia dėmesį, kad gali susidaryti neigiamai vertinama situacija, kai pirmiausia būna sudaroma vykdomosios valdžios institucijos struktūra ir tik tada nustatoma, kokias funkcijas ji turi įgyvendinti. Pažymi, jog praktikoje neretai taip atsitinka. Nors teoriškai reikėtų nustatyti funkcijas ir tik tada jų įgyvendinimui sudaryti organizacines struktūras. Vykdomosios valdžios funkcijas įgyvendina atitinkamos vykdomosios valdžios institucijos, priimdamos valdymo aktus.²⁰ Vykdomosios valdžios funkcijų klasifikacija literatūroje:

- pagrindinės: legislatyvinė ir jurisdikcinė;
- pagal pobūdį: vykdomosios ir tvarkomosios;
- pagal vykdomosios valdžios funkcijų lygius:²¹
 - pagrindinis lygis, apimantis svarbiausias jos funkcijas, turinčias visuotinę reikšmę visuomenės gyvenimui ir kylančias iš jos pamatinės prigimties: 1) *viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimo funkcija* – nustato svarbiausias ją vykdančių institucijų veiklos kryptis; 2) *valdymo funkcija* – nustato institucijų įgaliojimus, vadovaujant ekonomikai, finansams, kultūrai, švietimui ir pan.; 3) *žmogaus teisių ir laisvių apsaugos funkcija* – žmogaus teisės ir laisvės yra aukščiausia vertybė, kurias saugoti yra institucijų pareiga.
 - papildomų funkcijų lygio funkcijos (organizacinės-techninės funkcijos) glaudžiai susijusios su pagrindinėmis funkcijomis: 1) *teisėkūros* – institucijos leidžia valdymo (poįstatyminius) aktus, 2) *vykdomoji* – užtikrina įstatymų, poįstatyminių teisės aktų ir kt. teisės normų vykdymą, remdamosi suteiktais įgaliojimais užtikrina teisės normų taikymą²², o esant poreikiui, jas ir sukonkretina, ir 3) *jurisdikcinė* – institucijų veikla, vykdoma taikant piliečiams ir valstybinio valdymo (administravimo) aparato darbuotojams administracines, drausmines ir materialines sankcijas už padarytus pažeidimus, užtikrina veiksmingą viešosios

²⁰ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 142–143.

²¹ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 143–147.

²² Teisės taikymas – nuolatinė, kasdienė, praktinė veikla, turinti organizacinį pobūdį.

tvarkos apsaugą, kokybiškesnę ir drausmingą institucijų darbą, operatyvią ir patikimą žmogaus teisių ir laisvių apsaugą.

Lietuvos Respublikos Konstitucija skelbia: „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, taigi valstybinių institucijų svarbiausia paskirtis yra sąlygų sudarymas žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimui. Šiai paskirčiai vykdyti valstybinėms institucijoms yra suteikti atitinkami įgaliojimai, palengvinantys ir užtikrinantys efektyvų institucijai priskirtų funkcijų įgyvendinimą. Tačiau kaip pastebi doc. dr. B. Pranevičienė gali susidaryti paradoksali situacija, kai suteiktosios galios tampa grėsmingos tam pačiam žmogui: veikdamas savo nuožiūra, pareigūnas ar institucija gali „nukrypti“ nuo valstybinėms institucijoms priskirtų bendrųjų tikslų vykdymo, ir, susikoncentravęs į specifinius konkrečios institucijos tikslus, pažeisti asmens teises.²³ Literatūroje galima sutikti ir tokių nuomonių, jog įstaigos trokšta išlikti ir atlikti tas funkcijas, kurias ji laiko esminėmis aukštai visuomenės gyvenimo kokybei garantuoti, todėl įstaigos nesistengia vykdyti vien tik pagal konstituciją ir įstatymus joms apibrėžtus uždavinius.²⁴ Pripažįstama, jog žmogaus teisės ir laisvės pakankamai dažnai nepagrįstai ir neteisėtai yra ribojamos pačių piliečių deleguotos valdžios institucijų veiksmais.²⁵

Institucijos turi vykdyti (įgyvendinti) tą veiklą, kuriai suteikti (valdiniai) įgaliojimai. Vykdomosios valdžios institucijų veikla visada traktuojama kaip poįstatyminė²⁶, jų veikla organizuojama ir įgyvendinama vadovaujantis Konstitucija ir įstatymais. Vadinasi, jų įgaliojimai ir funkcijos yra nustatytos Konstitucijos, specialiųjų įstatymų ar kitų svarbių teisės šaltinių. Valdžios galios ne tik suteikiamos, bet ir ribojamos Konstitucija.²⁷

Vykdydamos savo funkcijas ir uždavinius, vykdomosios valdžios institucijos veikia valstybės vardu, todėl joms suteikti *valstybės valdingi įgaliojimai*: 1) *valstybės vardu leisti teisės aktus*, kuriuos privalo vykdyti pavaldžios ir nepavaldžios institucijos bei įstaigos, visų nuosavybės formų įmonės, taip pat nevyriausybinės organizacijos ir fiziniai asmenys; 2) *valstybės vardu įgyvendinti nuolatinę teisės aktų nustatytų reikalavimų ir taisyklių laikymosi priežiūrą*; 3) *užtikrinti teisės aktų nuostatų vykdymą ir užkirsti kelią jų pažeidimui* taikant įtikinimo, aiškinimo, skatinimo, o būtiniais atvejais – ir administracinės prievartos priemones.²⁸

²³ Pranevičienė B. Kvaziteismai administracijos veiksmų teisėtumo kontrolės ir administracinių ginčų nagrinėjimo sistemoje: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S)/LTU. – V., 2002. P.6.

²⁴ Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002.

²⁵ (parengė) Jokubėnienė D., Sadaunykienė I. Kad valdžios įstaigos tarnautų žmonėms. LR Seimo kontrolierių įstaiga – Vilnius: „Kriventa“, 2005. P. 6.

²⁶ Vykdydamos įstatymų nuostatas, institucijos organizuoja jų įgyvendinimą ir savarankiškai priima poįstatymines elgesio taisykles valstybinio valdymo srityje. Vykdomosios valdžios institucijų priimami/leidžiami teisės aktai yra poįstatyminio pobūdžio – turi atitikti ir neprieštarauti Konstitucijai, įstatymams bei kitiems teisės aktams.

²⁷ Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 84 straipsnyje numatyti Prezidento įgaliojimai, 94 straipsnyje – Vyriausybės, 105 ir 108 straipsnyje – Konstitucinio Teismo.

²⁸ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 257.

Institucijai gali būti suteikti valdingi tiek išorinio (nustato ryšius su kitomis valstybės valdžios institucijomis, visuomene, užsienio šalių struktūromis), tiek ir vidinio (reguliuoja veiklą savo organizacijos viduje) pobūdžio įgaliojimai.²⁹

1.2. Specialiosios literatūros apžvalga

Apžvelgiama išanalizuota teisinė ir viešojo administravimo literatūra pagal tyrimo objektą.

1.2.1. Literatūros valstybės valdymo formų tematika apžvalga

A autorių kolektyvas – **Tomos Birmontienės, Egidijaus Jarašiūno, Egidijaus Kūrio, Mindaugo Maksimaičio, Gedimino Mesonio ir kt.** – išleistame vadovyje³⁰ apibrėžia Lietuvos valstybės organizacijos pagrindą – tiesioginę ir atstovaujамąją demokratiją, valdžios galių ribojimą Konstitucija³¹, valdžios tarnavimą žmonėms, valdžių padalijimą³², valstybės valdymo formą³³, sandarą ir politinį režimą.

Vadovaujantis istoriniu kriterijumi³⁴, t. y. atsižvelgiant į konstitucijų priėmimo istorinį laikotarpį, darbo temoje tiriamų valstybių konstitucijos priskiriamos naujosios kartos konstitucijoms (VFR 1949 m. Pagrindinis įstatymas, Prancūzijos 1958 m. Konstitucija, Lietuvos Respublikos 1992 m. Konstitucija) ir senosios kartos konstitucijoms (JAV 1787 m.)

Paprastai literatūroje (**P. Leonas, G. Mesonis, Glendon M. A., Gordon. M. W., Osakwe Ch. ir kt.**) pagal valstybės valdymo formą³⁵ valstybės yra skirstomos į:

- monarchijas (Anglijoje parlamentinė monarchija, „Vakarų teisės tradicijų“³⁶ autorių dar kitaip vadinama konstitucine monarchija);
- respublikas, o šios gali būti: parlamentinės (Vokietija); prezidentinės (JAV); pusiau prezidentinės (Prancūzija³⁷, Lietuva).

Pagal sandaros formą valstybės skirstomos į: unitarines (Lietuva, Prancūzija, Jungtinė Karalystė); federacines (Vokietija, JAV).

²⁹ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 157.

³⁰ Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002.

³¹ Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įkūnyta valdžios ribojimo doktrina, valdžios institucijų įgaliojimai ir pan.

³² Teigiama, kad tarp valdžių susiklostantys santykiai įtakoja valstybės valdymo formą.

³³ Valstybės forma – sudaryta iš valstybės valdymo formos, valstybės sandaros formos ir politinio režimo.

³⁴ Kiekvienas istorinis laikotarpis būdamas ypatingas turėjo įtakos ir konstitucijų tekstams: turiniui, struktūrai, dėstymui.

³⁵ Teigiama, kad iš valstybės valdymo formos galima spręsti apie valstybės valdžios šaltinį (demokratinėse valstybėse – tauta), valdžios institucijų sudarymo tvarką, institucijų struktūrą, teisinę padėtį ir tarpusavio santykius.

³⁶ Glendon M. A., Gordon. M. W., Osakwe Ch. Vakarų teisės tradicijos. – Vilnius: Pradai, 1993.

³⁷ „Vakarų teisės tradicijų“ autoriai knygoje aptarė Prancūzijos pusiau prezidentinio valdymo formą ir pasikeitimus lėmusius šią valdymo formą, kai nuo 1962 m. prezidentas buvo pradėtas rinkti tiesioginiuose visuotiniuose rinkimuose.

Prof. dr. **Gediminas Mesonis**³⁸, tęsdamas valstybės valdymo formos tyrimus, pripažįsta, jog *tarp valdžios institucijų, įgyvendinant teisės norminiuose aktuose numatytus įgaliojimus, kyla konfliktai ir iššaukia probleminį klausimą, kiek ir kokių įgaliojimų valstybinės valdžios institucijos turi turėti*. Pabrėžiamas skirtumas tarp Anglijoje įsitvirtinusios parlamento *supremacy*³⁹ doktrinos ir JAV egzistuojančios parlamento *primacy*⁴⁰ teorijos. Preziumuojama, kad *tarp vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžių galimi trys santykių modeliai: 1) vyriausybė atskaitinga prezidentui; 2) vyriausybė atskaitinga parlamentui; 3) vyriausybė atskaitinga parlamentui ir prezidentui:*

- Prezidentinėje respublikoje vykdomoji valdžia nėra tiesiogiai politiškai atskaitinga parlamentui;
- parlamentinėje – vykdomoji valdžia, t. y. vyriausybė, priklauso nuo parlamento;
- pusiau prezidentinėje – ministras pirmininkas nepriklausomas nuo Prezidento institucijos.

1.2.2. Literatūros, nagrinėjančios teisės sistemas, apžvalga

Anglas **Albert Venn Dicey** 1885 m. pasirodžiusioje savo knygoje⁴¹ pirmasis teoriškai pagrindė teisinės valstybės idėją, teigdamas, kad yra tam tikrų fundamentalių teisingumo principų, kurių negali pažeisti niekas, netgi aukščiausieji valstybės įstatymų leidėjai. Šie principai įtvirtinti istoriškai susiklosčiusioje anglų bendrojoje teisėje (angl. *common law*) ir Anglijos nerašytoje konstitucijoje. Apžvelgė anglų ir Amerikos teisės doktrinas⁴².

Amerikiečių profesorių kolektyvo – **Mary Ann Glendon, Michael Wallace Gordon, Christopher Osakwe**⁴³ – monografijoje vakarų teisės tradicija išskiriama į šias pagrindines atmainas:

- *bendrosios teisės tradiciją* (būdinga anglosaksų kraštams, pavyzdžiui, D. Britanija, JAV);
- *kontinentinės (arba romanų-germanų civilinės) teisės tradiciją* (būdinga kontinentinės Europos kraštams, pavyzdžiui, Prancūzija, Vokietija, Lietuva) (**J.**

³⁸ Mesonis G. Valstybės valdymo forma konstitucinėje teisėje: Lietuvos Respublika Vidurio ir Rytų Europos kontekste. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003.

³⁹ *Parliament supremacy* doktrinoje parlamentas suprantamas kaip dominuojanti institucija.

⁴⁰ *Parliament primacy* doktrinoje parlamentui numatyta reikšminga iniciatyvos lyderio pozicija, tačiau pati įstatymų leidžiamoji valdžia įtraukiama į stabdžių ir atsvarų sistemą, kuriam būdinga, jog nėra dominuojančios valdžios.

⁴¹ Dicey A. V. Konstitucinės teisės studijų įvadas. – Vilnius: Eugrimas, 1999.

⁴² Anglų teisės doktrina teigia, kad valstybės kuriama teisė turi atitikti *pagrindinius teisės principus*, kylančius iš anglų tautos istorijos. Amerikos teisės doktrina grindžiama *prigimtinės teisės idėja*, teigiant, kad tam tikri moralės ir teisingumo principai, įkūnyti protu ir sąžine, yra privalomi įstatymų leidėjams ir jau vien dėl to patys savaime yra svarbiausi teisinės tikrovės elementai.

⁴³ Glendon M. A., Gordon. M. W., Osakwe Ch. Vakarų teisės tradicijos. – Vilnius: Pradai, 1993.

Bell, S. Whittaker ir S. Boyron⁴⁴ šią tradiciją dar skirsto į: romanų, germanų ir Šiaurės Europos šeimas);

Prof. **Stasys Vansevičius**⁴⁵ pagal tai kuriai teisės sistemai atstovaujama, skiria šias sistemas: *norminę įstatyminę*, atstovaujamą romanų-germanų teisės⁴⁶, ir *norminę teisminę*, atstovaujamą anglosaksų bendrosios teisės.⁴⁷

Prof. **John Bell**, prof. **Simon Whittaker** ir vyresn. lekt. **Sophie Boyron**⁴⁸, atskleidžiant Prancūzijos teisės ir teisinės sistemos esmę, pabrėžė ne tik prancūzų ir anglų teisinių sistemų skirtingumą,⁴⁹ tačiau atkreipė dėmesį, kad šios teisinės sistemos priklauso Vakarų Europos teisės tradicijai. Autoriai pabrėžia prancūzų teisės *mentalité*⁵⁰, kuris atsiskleidžia požiūryje į teisę ir vertybes, teismo procesą, teisines taisykles. Prancūzų viešoji teisė (administracinė, konstitucinė) *persmelkta Respublikos ideja*, t. y. *prioritetas skiriamas žmogaus teisėms*, o įvairios koncepcijos nurodo, kaip valdžia turi dirbti. Prancūzijos administracinė teisė, viena vertus, *privalo suteikti administracijai jos užduotims vykdyti reikiamas teisines priemones*, kita vertus, *turi apsaugoti gyventojus nuo galimo administracijos piktnaudžiavimo jai suteiktomis galiomis*. *Valstybinėms organizacijoms suteiktos galios yra aiškiai apibrėžtos taisyklių*.

Atkreipiamas dėmesys, kad *valstybinės organizacijos turi griežtai vadovautis taisyklėmis, apibrėžiančiomis jų galias*. Autoriai atkreipia dėmesį, kad Prancūzijoje valstybinės įstaigos (angl. *enterprises*) užsiima ne tik administracine, bet ir privačia veikla.

1.2.3. Literatūros vykdomosios valdžios institucijų, jų sistemos klausimais apžvalga

Prof. **Petras Leonas**⁵¹, teigdamas, kad valstybės organai nėra visiškai atsiskyre vienas nuo kito ir yra tarpusavyje susieti (pavyzdžiui, parlamentas prižiūri administracinės valdžios veikimą) skirstė juos pagal valstybės valdžios vykdymo rūšis į: įstatymų leidimo, teismo, valdymo (administracijos).⁵²

⁴⁴ Bell J., Boyron S., Whittaker S. Principles of French law. Second edition. – New York: Oxford University Press, 2008.

⁴⁵ Vansevičius S. Teisės teorija. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.

⁴⁶ Romanų-germanų teisei būdinga, jog teisę kuria ir teisinę kultūrą plėtoja kompetentingos institucijos. Prie naujų iššūkių prisitaikoma, tobulinant teisinį reguliavimą aukšto lygio norminiais apibendrinimais

⁴⁷ Anglijos bendrojoje teisėje norminiai apibendrinimai ir sistemingumas pasireiškia savotiškai, išlaikomas stabilumas ir tradicinis (kartais pernelyg archajinis) teisinis reguliavimas, kuris grindžiamas teismine praktika (precedentais).

⁴⁸ Bell J., Boyron S., Whittaker S. Principles of French law. Second edition. – New York: Oxford University Press, 2008.

⁴⁹ Anglija priskirta prie bendrosios teisinės sistemos, Prancūzija – civilinės/kontinentinės.

⁵⁰ *Mentalité* (Pranc.) – mentalitetas, intelektas.

⁵¹ Leonas P. Teisės enciklopedijos paskaitos. – Vilnius: Pozicija, 1995.

⁵² Remiamasi mokslininko Montesquieu 1748 m. kūrinyje „Apie įstatymų dvasią“ (pranc. „*De l'esprit de lois*“) suformuluotu valdžių padalijimo principu.

Doc. dr. **Audrius Bakaveckas**⁵³ monografijoje pateikė Lietuvos vykdomosios valdžios ir jos institucijų sistemos analizę, analizavo vykdomosios valdžios organizavimo ir funkcionavimo problemas, atliko didelį nuopelną, nes Lietuvos vykdomoji valdžia iki šios monografijos nebuvo taip giliai tyrinėta (nagrinėta).

Prof. **Jan Erik Lane**⁵⁴ pateikė išsamią analizę apie valstybę ir vyriausybę. Teigė, kad *viešasis sektorius – tai institucijų visuma, koordinuojanti skirtingų grupių, prašančių įvairiais būdais atlikti tam tikrus viešuosius veiksmus, interesus*. Viešojo sektoriaus sąvoka apima viešųjų institucijų veiklos rūšis, sprendimų priėmimą ir įgyvendinimą jose.

Doc. dr. **Birutė Pranevičienė**⁵⁵ vadovėlyje išnagrinėjo pasaulio šalių administracinę teisę, apžvelgė pagrindinius administracinės teisės bruožus Prancūzijos, Vokietijos ir JAV valstybėse, taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad atriboti administracinę ir konstitucinę teisę yra ypač sudėtinga. Analizuojant Prancūzijos, Vokietijos ir JAV administracinę teisę, pažymima, kas yra šių valstybių administracinės teisės objektai: 1) *Prancūzijos – tai administracinių institucijų, įskaitant ir administracinius teismus, ir jų pareigūnų organizavimo, veiklos sritys*. Pažymėtina, jog Prezidentas ir Vyriausybė turi stiprias galias (gali leisti ir įstatymo galią turinčius norminius aktus); 2) *Vokietijoje suprantamas plačiąja prasme – tai federacinis, žemių ir savivaldos vienetų valdymas, taip pat valstybės valdymo institucijų kūrimas, veikla ir funkcijos*. Vykdomosios valdžios institucijos yra reikšmingos, vykdo svarbias funkcijas; 3) *JAV – tai administracinių institucijų įgaliojimai ir jų veiklos organizavimas išoriniu*⁵⁶ *veikimo aspektu*.

Kęstutis Masiulis ir Algis Krupavičius⁵⁷ mano, jog *stojant į Europos Sąjungą buvo atliktos institucinės viešojo administravimo reformos, taip pritaikant institucijas dirbti Europos Sąjungos sąlygomis*. Valstybės kandidatės, siekdamos narystės ES, turėjo atitikti vieną iš pagrindinių kriterijų – jose turėjo veikti stabilios, garantuojančios demokratiją institucijos, kuriose turi būti laikomasi teisės viršenybės, paisoma žmogaus ir mažumų teisių bei laisvių. Papildomi kriterijai viešajai administracijai: institucijos turėjo praktiškai pasirengti ES teisės aktų pritaikymui ir įgyvendinimui, užtikrinti integracijos į ES proceso koordinavimą.

Pagal išanalizuotą literatūrą susisteminti vykdomajai valdžiai būdingi **požymiai**:

- Santykinai savarankiška valstybės valdžios rūšis, glaudžiai susijusi su kitomis valstybės valdžios rūšimis⁵⁸;

⁵³ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007.

⁵⁴ Lane J. E., Viešasis sektorius: sąvokos, modeliai ir požūriai. – Vilnius: Margi raštai, 2001.

⁵⁵ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 159-171.

⁵⁶ Santykiai, susiklostantys tarp institucijų ir privačių asmenų.

⁵⁷ /Sud. Masiulis K., Krupavičius A. Valstybės tarnyba Lietuvoje: praeitis ir dabartis. – Vilnius: PRACTION, 2007.

⁵⁸ Pagal suformuotą Konstitucinio Teismo valdžių padalijimo doktriną, aptartą „Lietuvos konstitucinės teisės“ vadovėlyje, konstitucinės teisės normomis nustatoma visa valstybės valdžios organizavimo ir įgyvendinimo sistema, jomis apibrėžiama valstybės valdžios institucijų teisinė padėtis, jų sudarymo tvarka, kompetencija bei tarpusavio

- Teisės taikomoji valdžia⁵⁹, vykdanči teisės aktų nurodymus, kuriai būdinga vykdomoji ir tvarkomoji⁶⁰ veikla;
- Eina iš karto po įstatymų leidžiamosios: 1) įstatymų leidžiamoji valdžia nustato jos struktūrą, vykdomosios valdžios institucijų įgaliojimus netgi ir tuo atveju, kai jos atstovus tiesiogiai renka tauta, pavyzdžiui, prezidentą, gubernatorių; 2) vykdomosios valdžios leidžiami teisės aktai įgyvendina įstatymus, t. y. yra poįstatyminio pobūdžio.⁶¹
- Atlieka poįstatyminio pobūdžio veiklą, neprieštaraujančią Konstitucijai (pagrindiniam šalies įstatymui), įstatymams ir kitiems teisės aktams. Įgyvendindamos įstatymus, juos ne tik tiesiogiai įgyvendina, bet ir savarankiškai priima poįstatymines elgesio taisykles valstybinio valdymo srityje;
- Nepriklausoma funkcinė ir kompetencijos prasmėmis valdžia (funkcijos susijusios su teisės aktų praktiniu įgyvendinimu, o kompetencija skiriama atskiriems vykdomosios valdžios subjektams);
- Valdžią įgyvendina specialūs subjektai, kuriems suteikiama atitinkama kompetencija, tiek vykdomojo, tiek tvarkomojo pobūdžio teisės ir pareigos. Vykdomosios valdžios platų veiklos mastą įgyvendina platus spektras įvairių institucijų, įstaigų ir organizacijų, todėl ši valdžia yra labai arti žmonių ir yra glaudžiai susijusi su visuomenės gyvenimu, todėl ji puikiai žino visuomenės poreikius, interesus ir pan.

1.2.4. Literatūra dėl kompetencijos, funkcijų ir įgaliojimų

Prof. **Petras Leonas**⁶² teigė, kad kiekvienas valstybės organas turi tam tikrą valstybės valdymo reikalų sritį ir veikia tam tikrose ribose. Kompetencija jis traktavo kaip teisės normų nustatytą veikimo sritį, už kurią atsakingas valstybės organas⁶³. Funkcija – tai valstybės organo galėjimas veikti kompetencijos ribose ir leisti valdymo aktus, turint pareigą vykdyti valdžią.

Prof. **Alvydas Pumputis ir Antanas Bukauskas**⁶⁴, nagrinėdami vyriausybės statusą ir kompetenciją, teigė, kad vyriausybės sudarymo tvarka tiesiogiai priklauso nuo valdymo formos.

santykiai. Pažymima, jog išvestinis konstitucinis valdžių padalijimo principas reiškia, kad įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžios turi būti atskirtos, pakankamai savarankiškos, bet tuo pačiu, tarp jų turi būti užtikrinta ir pusiausvyra. Kiekviena valdžios institucija pagal paskirtį turi savo kompetenciją, institucijos kompetencijos turinys priklauso nuo to, kurią vietą ši institucija užima valdžių sistemoje bei institucijos įgaliojimų santykio su kitų institucijų įgaliojimais. Kadangi Konstitucijoje konkrečios valstybinės valdžios institucijos įgaliojimai yra tiesiogiai numatyti, tai institucijos negali viena iš kitos perimti tokių įgaliojimų, jų perduoti ar atsisakyti.

⁵⁹ Teisės taikomoji valdžia – tai valdžia, kuriai pavedama įstatymų leidžiamosios valdžios vykdomoji funkcija.

⁶⁰ Tvarkomosios funkcijos – funkcijos, kurias atlieka institucijos valstybės vardu, veikdamos pagal savo tikslinę paskirtį, t.y. priimti diskrecinius sprendimus Konstitucijos ir įstatymų nustatytoje valdžios įgaliojimų ribose.

⁶¹ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 139.

⁶² Leonas P. Teisės enciklopedijos paskaitos. – Vilnius: Pozicija, 1995.

⁶³ Valstybės organai čia suprantami kaip šiuolaikinės valstybės valdžios institucijos.

⁶⁴ Pumputis A., Bukauskas A. Valstybės ir savivaldos institucijų bendradarbiavimas. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001.

Pavyzdžiui, Vokietijoje Ministras Pirmininkas yra išrenkamas balsuojant parlamentui, D. Britanijoje Ministru Pirmininku tampa partijos, turinčios daugumą parlamente, lyderis, JAV prezidento skiriamoms vyriausybės narių kandidatūroms turi pritarti parlamentas. Mano, kad į vyriausybės kompetencijos sąvoką įeina vyriausybės vykdomos funkcijos ir suteikti įgaliojimai.

Prof. **William Wade** ir prof. **Christopher Forsyth**,⁶⁵ išanalizavę britų administracinės teisės specifiką, akcentavo:

1. Administracinė teisė – ne kas kita, kaip teisė kontroliuoti valdžios⁶⁶ galias. Svarbiausias britų administracinės teisės tikslas – vykdyti valdžios galias ir teisinius įpareigojimus, siekiant apsaugoti piliečius nuo galimo piktnaudžiavimo.
2. Administracinė teisė – tai bendrųjų principų, reguliuojančių valstybinės valdžios galias ir pareigas, visuma. Teigiama, kad visiškai nerikalinga detalizuoti visas institucijų turimas teises, galias, įpareigojimus ir pan., nes tai sureguliuoja pati teisė.

Prof. **Michael T. Molan**⁶⁷ pabrėžė administracinės teisės specifiką Jungtinėje Karalystėje, kuri iš esmės yra teisminės veiklos produktas. Aptarė reikšmingą „Karūnos ministrų“ vaidmenį. Karūnos ministrai vykdo reikšmingus įgaliojimus, suteiktus Parlamento Pirminiu Aktu: 1) priimti visuomenės gyvenimą įtakančius sprendimus; 2) įgalioti Parlamento, priimti sprendimus, turinčius įstatymo galią (angl. *delegated legislation*); 3) kompetencija naudotis specialiaisiais įgaliojimais, kai veikiama Karūnos vardu, neatsiklausiant parlamento.

Administracinis organas (angl. *administrative body*) – tai organas, įsteigtas remiantis Statutu, kartais specialiu Vyriausybės įgaliojimu ir turintis vykdyti tam tikrą užduotį, pavyzdžiui, skatinti centrinės Vyriausybės politiką.

⁶⁵ Wade W., Forsyth C. Administrative law. Ninth edition. – New York: Oxford university press, 2004.

⁶⁶ Valdžia – valstybinės valdžios institucijos (angl. *Public authorities*, pavyzdžiui, Sostas, ministrai, vietos valdžios institucijos ir kitos institucijos turi deleguotąsias galias numatytas teisės aktais.

⁶⁷ Molan M. T. Administrative law. Textbook. Fourth edition. – London: Old Bailey Press, 2003.

2. LIETUVOS, JUNG TINĖS KARALYSTĖS, VOKIETIJOS, JUNG TINIŲ AMERIKOS VALSTIJŲ IR PRANCŪZIJOS VYKDOMOSIOS VALDŽIOS INSTITUCIJŲ SISTEMOS: PANAŠUMAI IR SKIRTUMAI

Neįmanoma įsivaizduoti nei vienos šiuolaikinės civilizuotos valstybės be vykdomosios valdžios funkcionavimo. Vykdomajai valdžiai būdingi požymiai aptarti 1 skyriuje, o šiame skyriuje aptarsime vykdomosios valdžios institucijų sistemas, jų panašumus ir skirtumus skirtingose šalyse. Literatūroje sutinkama nuomonė, jog valstybės valdžiai reikia tvirtos ir aiškios organizacijos tam, kad valdžios organai turėtų savo kompetenciją ir veikimo būdus.⁶⁸ Su šiuo teiginiu galima visiškai sutikti, nes nesant aiškios vykdomosios valdžios institucijų sistemos, nebus aiškus ir tikslų, uždavinių, funkcijų paskirstymas.

Vykdomosios valdžios institucijos nuo kitų valstybės (įstatymų leidžiamosios, teisminės) institucijų skiriasi savo paskirtimi, veiklos turiniu ir veiklos metodais. Jų veiklos objektas – ūkinė, socialinė, kultūrinė ir administracinė politinė valdymo sritys. Vykdydamos savo funkcijas ir uždavinius vykdomosios valdžios institucijos veikia valstybės vardu, todėl joms suteikti valstybės valdingi įgaliojimai. Jos ne tik įgyvendina įstatymus ir poįstatyminius teisės aktus, bet tuo pačiu ir turi teisę pagal savo kompetenciją leisti valdymo (administravimo) aktus. Užtikrinančius teisės aktų reikalavimų įgyvendinimą bei taikyti prievartos, skatinimo ir įtikinimo priemones.⁶⁹

Svarbiausias vykdomosios valdžios uždavinys įgyvendinti ją suformavusių jėgų valią ir politiką, kuri suteikė jai įgaliojimus įgyvendinti įstatymus ir kitus teisės aktus. Vykdomosios valdžios izoliavimas ir besaikis jos stiprinimas veda prie demokratijos mažėjimo ir visuomeninio politinio gyvenimo biurokratizavimo, o jos susilpnėjimas gali sukelti vykdomosios valdžios diskreciją ir netgi jos subyrėjimą.⁷⁰ Tik vykdomoji valdžia gali įgyvendinti įstatymus juos detalizuodama, tikslindama ir konkretindama. Vykdomoji valdžia turi teisę leisti norminius administracinius aktus ir panašiai kaip teisminė institucija įgyvendinti jurisdikcines funkcijas.⁷¹

2.1. Lietuvos Respublikos vykdomosios valdžios institucijų sistema

Lietuvos Respublikos valdymo forma yra parlamentinė respublika, kuriai būdingi ir pusiau prezidentinės respublikos bruožai.

Aukščiausias lygmuo: Šiam vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmeniui priskiriama Vyriausybė, kuriai pavaldūs visi kiti lygmenys. Tai bendros kompetencijos

⁶⁸ Leonas P. Teisės enciklopedijos paskaitos. – Vilnius: Pozicija, 1995.

⁶⁹ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 157-158.

⁷⁰ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 101.

⁷¹ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 102.

institucija, šalies teritorijoje vadovaujanti visoms arba daugumai valdymo šakų ir sričių bei užtikrinanti šalies ekonominę, socialinę, kultūrinę ir kt. raidą. Vyriausybė, būdama aukščiausiajame vykdomosios valdžios institucija, įgyvendina vykdomąją valdžią šalyje ir vadovauja šios sistemos institucijoms bei koordinuoja jų veiklą. Vyriausybės įgaliojimus ir funkcijas bei jos veiklos teisinį pagrindą apibrėžia Konstitucija (91 – 101 str.), Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas bei kiti įstatymai ir teisės aktai. Teisės aktais Vyriausybei suteiktus įgaliojimus galima suskirstyti į dvi grupes: bendruosius (reglamentuojami Konstitucijoje ir Vyriausybės įstatyme, įgyvendinami visose viešojo valdymo srityse) ir specialiuosius. Vyriausybė yra nuolat funkcionuojanti bendrosios kompetencijos vykdomosios valdžios institucija.⁷²

Prezidentas. Vadovaujantis Konstitucijos 77 straipsnio nuostatomis, Prezidentas yra valstybės vadovas, bet nėra vykdomosios valdžios galva. Išanalizavus prezidento vykdomas funkcijas ir įgaliojimus, galima teigti, jog jis yra stabilumo garantas ir užtikrina darnų valstybės valdžios institucijų funkcionavimą ir sąveiką.⁷³ Nors prezidentas nėra formalus Vyriausybės vadovas, tačiau praktiškai ją įgyvendina, tiesiogiai arba netiesiogiai daro poveikį vykdomosios valdžios institucijų veiklai. Literatūroje daroma prielaida, jog prezidentas disponuoja atitinkamais įgaliojimais kiekvienoje valdžių (įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės) veikimo srityje, prezidentas daro poveikį savo autoritetu sprendžiant konfliktines situacijas.⁷⁴

Centrinis lygmuo: Šiam vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmeniui priskiriamos ministerijos ir įstaigos, priskirtos ministerijų reguliavimo sričiai, Vyriausybės įstaigos, iš dalies priskiriami Vyriausybės komitetai ir komisijos, nuolat vykduojantys koordinavimo funkcijas ir nesudaryti iš Ministro Pirmininko ar ministrų⁷⁵, Vyriausybės tarybos ir kt. Ministerijų atliekamas vaidmuo yra labai svarbus valstybės ir visuomenės gyvenimui, tačiau pažymėtina, kad ministerijos ir Vyriausybės įstaigos dėl pakankamai dažnų reorganizavimo, likvidavimo priežasčių pripažįstamos nestabiliomis specialiosios kompetencijos vykdomosios valdžios institucijomis.⁷⁶ Institucijos steigiamos, kai valstybė siekia vienokio ar kitokio valdymo tikslo. Darbo pradžioje pateikti pavyzdžiai⁷⁷ apie vykstančias diskusijas dėl naujų institucijų steigimo ar senųjų atgaivinimo, egzistuojančių panaikinimo ir pan. iliustruoja šį nestabilumą ir parodo, kad vykdomosios valdžios institucijų sistemos modelis dar nėra nusistovėjęs ir galutinis,

⁷² Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 239.

⁷³ Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. 1 dalis. – Vilnius: Teisės institutas, 2001. P.32

⁷⁴ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 231 – 232.

⁷⁵ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 238.

⁷⁶ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 239.

⁷⁷ Pavyzdžiai dėl Informacinės visuomenės ministerijos įsteigimo/atgaivinimo ir Energetikos ministerijos 2009 m. sausio 27 d. įsteigimo.

ypač pažvelgus į Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programą⁷⁸ ir jos įgyvendinimo priemones.⁷⁹

Teritorinis lygmuo: Šiam vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmeniui priskiriamos aukštesniųjų administracinių valdymo vienetų – apskričių (t. y. apskrities viršininko) – institucijos bei Vyriausybės atstovo institucijos, kadangi apskrityse valdymą organizuoja Vyriausybė, Vyriausybė skiria savo atstovus apskrityse. Šiam vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmeniui taip pat priskiriamos centrinių vykdomosios valdžios institucijų teritorinės struktūros⁸⁰, pavyzdžiui, ministerijų reguliavimo sričiai priskiriamų įstaigų funkcionuojančios teritorinės įstaigos, pavyzdžiui, Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos ir Muitinės departamentas prie Finansų ministerijos.⁸¹

Savivaldybių institucijos nėra priskiriamos vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmeniui, nors ir atlieka vykdomojo, tvarkomojo pobūdžio veiklą.⁸²

Lietuvoje funkcionuoja ir kitos vykdomojo pobūdžio veiklą atliekančios institucijos – vykdomosios institucijos – tačiau jos vykdomosios valdžios institucijų sistemai nepriskiriamos dėl specifinės jų sudarymo tvarkos, atskaitingumo ir pavaldumo Seimui ar Prezidentui, pavyzdžiui, Lietuvos bankas, Valstybės saugumo departamentas, Vaiko teisių kontrolieriaus įstaiga ir kt.⁸³

Lietuvoje vykdomosios valdžios institucijų sistema dar nėra nusistovėjusi ir galutinė, yra steigiamos naujos ar iš pagrindų pertvarkomos senosios vykdomosios valdžios institucijos. 2009–2010 m. planuojama atlikti nemažai administracinių-struktūrinių pakeitimų vykdomosios valdžios institucijų sistemoje. Pakeitimų motyvai yra įvairūs: neefektyviai vykdoma valstybės politika, neefektyvus strateginis valdymas ir planavimas valstybiniu lygiu atitinkamoje srityje ir pan. Pavyzdžiui, 2005 m. pabaigoje – 2006 m. pradžioje buvo intensyviai diskutuojama, ar reikia Lietuvoje įsteigti (atgaivinti) Informacinės visuomenės ministeriją⁸⁴, kuri būtų kuriama Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pagrindu bei

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. XI-52 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 146-5870.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2009, Nr. 33-1268.

⁸⁰ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 240.

⁸¹ Pagal LR mokesčių administravimo įstatymo 18 straipsnį Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos teritorinės įstaigų sistema sudaro: 1) Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos – centrinis mokesčių administratorius; 2) teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos – vietos mokesčių administratoriai. Pagal LR Muitinės įstatymo 15 straipsnį Muitinės departamentas prie Finansų ministerijos teritorinių įstaigų sistema sudaro: 1) Muitinės departamentas; 2) teritorinės muitinės; 3) specialiosios muitinės įstaigos.

⁸² Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 236.

⁸³ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 238-239.

⁸⁴ Ši ministerija būtų atsakinga už informacinės visuomenės plėtrą, užsiimtų informacijos kaupimu, perdavimu, apdorojimu, ką šiuo metu daro kelios skirtingos institucijos (Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Susisiekimo ministerija, Vidaus reikalų ministerija).

tam tikras funkcijas perimant iš kitų institucijų. Kitas pavyzdys galėtų būti ir Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos 2009 m. sausio 27 d.⁸⁵ įsteigimas, kuris buvo siejamas su būtinybe atsakyti į pastaruoju metu kilusius energetinius iššūkius, su kuriais susiduria Lietuva, bei iššūkiams spręsti sukurti efektyvų institucinį mechanizmą, dalį funkcijų perimant iš Ūkio ministerijos. Vadovaujantis Energetikos ministerijos nuostatais ši institucija siekia užtikrinti Lietuvos energetinio ūkio plėtrą, gyventojų gerovės kilimą ir vykdyti narystės Europos Sąjungoje įsipareigojimus ir kitus svarbius uždavinius.⁸⁶

2.2. Jungtinės Karalystės vykdomosios valdžios institucijų sistema

Trumpasis (tradicinis) valstybės pavadinimas yra Jungtinė Karalystė arba Didžioji Britanija, tačiau tiksliausias yra ilgasis (oficialusis) – Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė.⁸⁷ Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės valdymo forma – parlamentinė arba kitaip vadinama konstitucinė monarchija.

D. Britanijai būdingas sudėtingas administravimas, juk valdymo sistema susiformavo per šimtmečius ir buvo mažai mėginimų racionalizuoti ir reorganizuoti valdymo mechanizmą. Britanijos valdymo sistema susiformavo be jokio didesnio planavimo ar organizacinės formos buvimo, padarančių sistemą suprantamesnę. Guy B. Peters taip pat teigia, kad valdant Thatcher ir Majorui daug vyriausybės funkcijų buvo decentralizuotos ir perduotos pusiau autonomiškoms vykdomosioms agentūroms.⁸⁸

Aukščiausiasis: Šiam vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmeniui priskiriama Karūna, t. y. monarchas, o šiuo metu Karalienė. Karalienė yra Jungtinės Karalystės valstybės vadovė. Karalienė būdama vykdomosios valdžios subjektas formaliai vadovauja visai vykdomajai valdžiai, tačiau faktiškai neturi jokių galių, nes visus valdymo reikalus Jos Didenybės vardu įgyvendina ir sprendžia Karalienės ministrai. Jos Didenybė veikia tik, remdamasi ministrų patarimais. Vienintelis atvejis, kai Karalienė veikia viena, tai skiriant

⁸⁵ Svarbu paminėti, jog anksčiau ministerija buvo įsteigta po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo (1990 m.) ir panaikinta 1997 m. gegužės 1 d., funkcijas perduodant vykdyti Ūkio ministerijai.

⁸⁶ Visuomenei aktualiausi ir jautriausi klausimai, kuriuos spręsti pavesta šiai ministerijai: daugiabučių gyvenamųjų namų atnaujinimo (šiltinimo) programa, strateginiai energetikos projektai (nauja atominė elektrinė, elektros tiltai į Lenkiją ir Švediją). Kiti svarbūs Energetikos ministerijai keliami uždaviniai: įgyvendinti Nacionalinę energetikos strategiją, modernizuoti šalies energetikos ūkį, suderinti jį su valstybės poreikiais, ekonomiško, energetinio saugumo, darnios plėtros, konkurencingumo, aplinkosaugos ir valdymo tobulinimo srities tarptautiniais reikalavimais; dalyvauti formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką branduolinės energetikos srityje, nutraukti valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimą; vykdyti kitus svarbius uždavinius energetikos politikos srityje (tobulinti teisės aktus, dalyvauti įgyvendinant investicijų politiką bei valstybės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros politiką, dalyvauti formuojant ir įgyvendinant Europos Sąjungos politiką, Europos saugumo ir gynybos politiką, atstovauti Lietuvos Respublikai ES ir tarptautinėse organizacijose; užtikrinti nenutrūkstamą energijos tiekimą ir nustatytų kokybės parametrų pastovumą; skatinti efektyviai vartoti energiją ir jos išteklius; skatinti vartoti vietinius ir atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir kt.).

⁸⁷ Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas „Dėl valstybių pavadinimų“.

⁸⁸ Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. P. 177.

Ministrą Pirmininką.⁸⁹ Anglijos teisinės sistemos ypatumas⁹⁰, jog nėra taip vadinamos rašytinės konstitucijos, kurioje būtų įtvirtinta aukščiausiųjų vykdomosios valdžios institucijų įgaliojimai ir funkcijos, tačiau egzistuoja taip vadinama nerašytinė konstitucija.⁹¹

Centrinis: Šiam vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmeniui priskiriama Ministras Pirmininkas, Vyriausybė, Kabinetas⁹² (sudarytas iš Ministro Pirmininko, Iždo kanclerio, sekretorių ir kt.), Slaptoji taryba (sudaryta iš Kabineto narių, kitų ministrų ir aukštų pareigūnų), ministerijos (departamentai) ir kitos vykdomosios institucijos, vyriausybės (vykdomosios) agentūros⁹³ (tam tikra apimtimi kontroliuojamos ministerijų) ir korporacijos.

Teritorinis: Šiam vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmeniui priskiriamos teritorinės vykdomosios valdžios institucijos, t. y. vykdomosios valdžios institucijoms pavaldūs savarankiški teritoriniai skyriai.

2.3. Vokietijos Federacinės Respublikos vykdomosios valdžios institucijų sistema

Vokietijos Federacinės Respublikos valdymo forma – parlamentinė respublika, įtvirtinta 1949 m. Pagrindiniame Įstatyme⁹⁴, kuriai būdingas „silpnas“ prezidentas (reprezentacinis valstybės vadovas), „stiprus“ parlamentas (parlamentinė atskaitomybė) bei vyriausybė („kanclerio demokratijos principas“ reiškiantis, kad tik vienintelį Federalinę Vyriausybės narį, t. y. kanclerį, renka parlamentas ir tik jis vienas yra atskaitingas parlamentui, kiti Federalinės Vyriausybės nariai parlamentui nėra atskaitingi⁹⁵).⁹⁶

⁸⁹ Wade W., Forsyth C. Administrative law. Ninth edition. – New York: Oxford university press, 2004.

⁹⁰ Reikėtų atkreipti dėmesį į teisės viešpatavimo (angl. *Rule of law*) principo svarbą britų teisėje ir praktinę jo taikymo teismuose reikšmę – valdžia turi veikti turėdama teisinį įgaliojimą (angl. *Legal warrant*), kitu atveju reikš, kad ji veikia neteisėtai ir pilietis galės turėti efektyvų teisinį gynybos būdą (angl. *Legal remedy*). Jeigu yra galia, tai turi būti ir pareiga. Valdžiai nevykdant arba netinkamai vykdant įsipareigojimus susiduriama su netinkamo administravimo⁹⁰ sąvoka (angl. *maladministration*). Wade W., Forsyth C. Administrative law. Ninth edition. – New York: Oxford university press, 2004.

⁹¹ Nerašytinė konstitucija reiškia, jog nėra vientiso įstatymo, bet yra nekodifikuoti atskiri teisės aktai.

⁹² Verta atkreipti dėmesį į tai, kad Kabineto ofise yra Strateginis skyrius (angl. *Strategy unit*), turintis 3 svarbiausius vaidmenis/užduotis: 1) numato strategijas ir pataria Ministrui Pirmininkui; 2) padeda vyriausybiniams departamentams kuriant efektyvias strategijas ir politikas bei stiprinant šių departamentų strateginius gebėjimus; 3) nustato/identifikuoja ir efektyviai skleidžia kilusius klausimus ir politikos iššūkius. Strateginis skyrius glaudžiai bendradarbiauja su Ministru Pirmininku, Kabineto Ofisu ir kitais vyriausybiniams departamentais, plėtojant Vyriausybės politinių klausimų darbotvarkę ir šiuo metu dirba viešojo sektoriaus reformos ir ekonomikos ateities srityse. Šiuo metu Strateginis skyrius kartu su Karalienės Iždu ir kitais departamentais dirba ties viešųjų paslaugų strategija. Bandoma išsiaiškinti, kaip viešosiomis paslaugomis galima įgalioti piliečius ir tuo pačiu užtikrinti profesionalų turimas laisves ir lankstumus, kad būtų efektyviai atsakyta į vartotojų poreikius. Ankstesnė Strateginio skyriaus ir Jos Didenybės Iždo parengta studija buvo išleista 2009 m. liepos 16 d. ir vadinosi „Galija žmonių rankose: mokymasis iš geriausių pasaulio viešųjų paslaugų“, analizavo tarptautines inovacijas viešųjų paslaugų sektoriuje.

⁹³ Kiekviena vykdomoji agentūra yra susijusi su tam tikra ministerija, joms perduotos ministerijų administracinės ir įgyvendinimo funkcijos, tačiau turi ir pakankamai didelę autonomiją organizuoti savo veiklą. Jos buvo sukurtos tarsi privačios korporacijos, kurių pagrindinis tikslas siekti gauti maksimalias pajamas už jų teikiamas ir leidžiamas pardavinėti paslaugas arba siekti iki minimumo sumažinti savo išlaidas, jeigu turi tvirtai nustatytą biudžetą. Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. P. 178.

⁹⁴ Jarašiūnas E., Mesonis G. Užsienio šalių konstitucijos. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004. P. 39-104.

⁹⁵ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 528.

Šiuolaikinė administravimo struktūra tam tikrais atžvilgiais labai decentralizuota, tačiau viešojo administravimo procedūros ir standartai tebėra centralizuoti. Vokietijoje vyrauja legalistinė administravimo samprata, valdžią ir valdymą apibrėžia įstatymas (*Rechtstaat*). Viešasis administravimas paprastai traktuojamas kaip teisės normų taikymas konkrečiomis aplinkybėmis, o ne kaip politikos įgyvendinimas⁹⁷.

Vykdomosios valdžios institucijos:

➤ **Federacijos:**

- **Aukščiausios** federalinės institucijos, esančios aukščiausiam pagal hierarchiją administravimo lygį: federalinį Prezidentą (teoriškai galime jį priskirti, tačiau jis reikšmingo vaidmens neatlieka, realiai atlieka tik reprezentacines funkcijas), federalinė Vyriausybė⁹⁸, federalinės ministerijos, federalinio prezidento kanceliarija, federalinė kanceliarija, federalinė spaudos tarnyba (dėl jos svarbos ir nepriklausomumo nuo federalinės Vyriausybės), federalinis Audito teismas ir įvairios kitos centrinės žinybos.
- **Aukštesnės** federalinės institucijos. Federacijos lygiu daugelis centrinių institucijų ir įstaigų yra paskirtos atsakingomis už specialias sritis. Svarbiausiose dirba nemažai personalo, nes veikia visoje Federacijos geografinėje teritorijoje ir jos yra tiesiogiai pavaldžios aukščiausioms federalinėms institucijoms, dažniausiai Federalinei kanceliarijai arba kažkuriai iš Federalinių ministerijų.
- **Centrinės** federalinės institucijos daugiausia užsiima mokslo ir informaciniais klausimais. Tokių institucijų, prižiūrimų Federalinių ministerijų iniciatyva, priskaičiuojama arti 100.
- **Institucijos ir korporacijos.** Tiesioginės Federalinės korporacijos, institucijos ir fondai buvo įsteigti valstybinės veiklos vykdymui federaliniu lygiu. Šioms institucijoms yra paskirtos specialios sritys, už kurias jos atsakingos ir kuriose vykdo veiklą visoje Federacijos teritorijoje, prižiūrimos vienos iš Federalinių ministerijų.

➤ **Žemių** (vok. *Länder*): žemių vyriausybės, ministerijos, administracinės tarnybos.

➤ **Vietos valdžios:** žemių vyriausybių įgaliotiniai.

⁹⁶ Birmontienė T., Buišienė O., Jarašiūnas E. ir kt. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinių reguliavimą. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 97.

⁹⁷ Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. P. 175 – 176.

⁹⁸ Federalinė Vyriausybė pirmiausia apibūdinama, kaip politinė institucija su „kanclerio demokratijos“ principu, reiškiančiu, kad federalinis kancleris nustato federalinės vyriausybės veiklos kryptis, principus ir tikslus, ir tik paskiausiai apibūdinama kaip institucija vykdanči įstatymus. Turi teisę nustatyti federalinių ministrų skaičių ir jų veiklos sritis.

Federacijos lygiu yra vykdomi (administruojami) tik išimtiniai klausimai, pagrinde administracinės veiklos funkcijas Vokietijoje atlieka Žemių ir joms priklausančių apskričių, miestų ir bendruomenių administracijos institucijos, prižiūrimos regiono valdžios institucijų. Tai įrodo kiekybinis aspektas: palyginti mažą visų Vokietijos valstybės tarnautojų procentą sudaro tiesiogiai centrinės valdžios (*Bund*) samdomi tarnautojai. Pagrindinės Federalinės ministerijos yra mažos planavimo organizacijos, plėtojančios politiką, kurią turėtų vykdyti žemių (*Land*) vyriausybės.⁹⁹

2.4. Jungtinių Amerikos Valstijų vykdomosios valdžios sistema

Jungtinės Amerikos Valstijos – federacinė respublika su prezidentine valdymo forma, įtvirtinta JAV Konstitucinėje sąrangoje.¹⁰⁰

Pasak Guy B. Peters JAV administracinė sistema turi labai panašių bruožų į Jungtinės Karalystės, tačiau JAV sistemai būdingas ir tam tikras savitumas, įtakotas istorinės šalies patirties ir nuolat kylančių iššūkių. JAV administracinei sistemai būdinga didelė decentralizacija ir pakankamai reikšmingas jos politizavimas¹⁰¹, t. y. yra labai daug politinių vykdomosios valdžios postų. Šalia politinių skyrimų į postus, yra daug karjeros tarnautojų.¹⁰²

Federacijos: JAV vykdomąją valdžią¹⁰³ sudaro: prezidentas, esantis valstybės ir federalinės vykdomosios valdžios vadovas (JAV Konstitucijos 1 straipsnio 2 skyriuje įtvirtinta, jog vykdomoji valdžia priklauso JAV Prezidentui), viceprezidentas ir Kabinetas¹⁰⁴ – vyriausybė, susidedanti iš departamentų¹⁰⁵ (iš viso yra 14 departamentų) ir agentūrų vadovų. Prezidento administraciją sudaro kabinetas (kabineta sudaro departamentų vadovai, t. y. sekretoriai), prezidento vykdomasis aparatas (angl. *Executive Office of the President*) bei vykdomosios

⁹⁹ Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. P. 175.

¹⁰⁰ Birmontienė T., Buišienė O., Jarašiūnas E. ir kt. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 34-35.

¹⁰¹ JAV politiniu pagrindu į postus skiriama labai daug pareigūnų (tačiau tokių šalių yra ir Europoje, skirtumas – Europoje politiškai paskirtieji asmenys nėra tiesiogiai skiriami į departamentų ar ministerijų struktūras, o yra tiesiogiai susiję su ministru ar jo asmeniniu kabinetu, ministras iš jų gauna politinius patarimus). Šaltinis: Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. P. 119.

¹⁰² Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. P. 188-190.

¹⁰³ Jungtinių Valstijų vykdomoji valdžia yra politiškai neatskaitinga Kongresui, tačiau šis turi teisę sudaryti tyrimo komisijas, kurios tirtų vykdomosios valdžios veiklos kokybę. Ši kontrolės forma verčia vykdomosios valdžios atstovus derinti savo veiksmus su įstatymų leidžiamąja institucija. Šaltinis: Birmontienė T., Buišienė O., Jarašiūnas E. ir kt. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 43. Pagal: Nowak E. John, Rotunda D. Ronald, Young J. Nelson. Constitutional law. – St. Paul, Minnesota: West Publishing Co. 1986. P. 230.

¹⁰⁴ Pagrindinės atsakomybės sritys: **Prezidentas** yra valstybės ir vykdomosios valdžios galva, atsakingas už Kongreso įstatymų įgyvendinimą ir vykdymą, federalinių agentūrų vadovų, taip pat ir Kabineto narių, skyrimą. **Viceprezidentas** reikalingas tam, kad, esant poreikiui, perimtų prezidentavimą Jungtinėms Amerikos Valstijoms. **Kabinetas ir nepriklausomos federalinės agentūros** yra atsakingi už kasdienį federalinių teisės aktų įgyvendinimą ir administravimą (vykdymą). Šaltinis: http://www.whitehouse.gov/our_government/executive_branch/

¹⁰⁵ Ministerijos Jungtinėse Amerikos Valstijose vadinamos departamentais.

agentūros (atskaitingos prezidentui ir nepriklausančios vyriausybei).¹⁰⁶ Prezidento vykdomasis aparatas – tai prezidento vykdomoji valdyba (valdybos, tarybos – iš viso 9), nepriklausomos agentūros, biurai, korporacijos, įvairios tarnybos ir centrinis bankas.¹⁰⁷

Valstijų (angl. *states*): Valstijų vykdomąją valdžią sudaro gubernatorius,¹⁰⁸ valstijų vyriausybės ir Kolumbijos federalinės srities vyriausybė, departamentai, nepriklausomos žinybos.

Vietos valdžios institucijų (angl. *Local government*) lygmenį sudaro 2 pakopos:

1) apskričių (angl. *counties*) (kitaip vadinamų rajonų, apylinkių). Apskričių struktūros yra įtvirtintos valstijų konstitucijose.

2) savivaldybių (angl. *municipalities*) (taip vadinamų miestų, miestelių). Savivaldybių dydžiai būna skirtingi ir svyruoja nuo 287 (Dženkins Minesotoje) iki milijonų (Niujorke, Los Andžele) gyventojų. Atsakomybės sritys: parkų ir rekreacijos paslaugos, policijos ir priešgaisrinės tarnybos, būsto paslaugos, greitosios medicinos pagalbos, vietos teismai, transporto paslaugos, viešieji darbai (kelio darbai, sniego valymas, ženklinimas ir pan.)

2.5. Prancūzijos Respublikos valstybinio valdymo institucijų sistema

Prancūzijos Respublikos valdymo forma – mišri (pusiau prezidentinė), pasireiškianti ribojamomis parlamento galiomis, pavyzdžiui, įstatymų leidyboje, ir šiuo atžvilgiu stipria, savarankiška vykdomąją valdžią, priimančia nemažą dalį aktualių teisės aktų, bei Konstitucijoje įtvirtintais Prezidento įgaliojimais vadovauti Ministrų Tarybai.¹⁰⁹

Prancūzijos vyriausybėje ir politikoje biurokratija vaidina labai reikšmingą vaidmenį. Prancūzijoje taip pat pabrėžiama legalistinė administravimo samprata (panaši į Vokietijos). Administracija labai legalistiškai apibrėžia savo darbą ir savo santykius su piliečiais ir tuo pačiu yra labai politiškai angažuota.¹¹⁰

1. Centrinės vykdomosios valdžios institucijos, iš kurių:

- **Aukščiausios institucijos:** Prezidentas – aukščiausia vykdomosios valdžios institucija bei vykdomosios valdžios vadovas, vykdamas funkcijas, tokias, kokios parlamentinėse valstybėse priklausytų ministrui pirmininkui, ir Ministras

¹⁰⁶ Birmontienė T., Buišienė O., Jarašiūnas E. ir kt. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 41.

¹⁰⁷ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 506. Pagal: Warren K. F. Administrative law in the Political system. Third edition. – New Jersey: Prentice Hall, Upper Saddle River, 1996. P. 79.

¹⁰⁸ Gubernatorius - vykdomosios valdžios vadovas valstijose (statusu panašus į Federacijos vadovą – JAV prezidentą).

¹⁰⁹ Mesonis G. Valstybės valdymo forma konstitucinėje teisėje: Lietuvos Respublika Vidurio ir Rytų Europos kontekste. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003. P. 80-82.

¹¹⁰ Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. P. 182-186.

Pirmininkas. Taigi vykdomosios valdžios funkcijos yra padalintos tarp Prezidento ir Vyriausybės:¹¹¹ Prezidentas dalyvauja Ministrų Tarybos posėdžiuose bei nustato posėdžių darbotvarkes, būdamas valstybės vadovu, jis taip pat vadovauja ir Ministrų Tarybai. Ministras Pirmininkas – Vyriausybės vadovas¹¹².

- **kitos institucijos:** Vyriausybė, ministerijos¹¹³, centriniai departamentai, įvairios žinybos ir organizacijos.
- **Teritorinis lygmuo**, kuriam priskiriamos prefektūros ir ministerijų teritoriniai padaliniai.

2. Vietinės valdymo institucijos, funkcionuojančios Prancūzijos administraciniuose-teritoriniuose vienetuose – departamentuose, apygardose ir komunose. Atsakingi vietiniai pareigūnai yra skiriami centralizuotai, pavyzdžiui, svarbų vietinės administracinės valdžios atstovą – departamento prefektą¹¹⁴ – skiria Prezidentas. Guy B. Peters atkreipia dėmesį, kad vietos valdžia yra tik iš dalies nepriklausoma nuo centrinės valdžios, pavyzdžiui švietimas – pagrindinė vietos valdžios institucijų funkcija, yra ne kieno kito, o visos valstybės reikalas.

2.6. Vykdomosios valdžios institucijų sistemų panašumai ir skirtumai Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Prancūzijoje

Apskritai kalbant apie valstybės valdžios institucijų sistemos elementą – vykdomąją valdžią – dažniausiai šalyse sutinkama nuomonė, jog ši valdžios rūšis užima reikšmingą vietą valdžių padalijimo sistemoje ir jai priskirtus tikslus ir uždavinius įgyvendina per tam tikrą suformuotą mechanizmą, sudarytą iš didelio vykdomosios valdžios subjektų, priklausančių centriniam ir teritoriniam valdymo lygmenims ir kuriems suteikti atitinkami valdingi įgaliojimai, skaičiaus.¹¹⁵ Atsižvelgiant į valstybių istorines ir kultūrinės ypatybes, ekonominę ir politinę padėtį, geografinę ir socialinę specifiką bei į viešojo administravimo kryptis ir nuostatas, panaudotas modernizuojant institucines sistemas, įvairiose užsienio valstybėse vyrauja skirtingi požiūriai į viešojo administravimo sistemų turinį bei jų struktūras.¹¹⁶ Tradiciškai vykdomosios

¹¹¹ Bicefalija – reiškiny, kai vykdomoji valdžia turi 2 galvas.

¹¹² Bell J., Boyron S., Whittaker S. Principles of French law. Second edition. – New York: Oxford University Press, 2008.

¹¹³ Ministrai (tiek buvę, tiek esam) ir kiti aukštas pareigas einantys tarnautojai atvirai rodo politines pažiūras ir net dalyvauja politikoje.

¹¹⁴ Departamento prefektas – pavaldus vyriausybei ir yra jos įgaliotinis bei kiekvieno ministro atstovas atitinkamam departamente. Prefektas duoda kryptį visų departamento valdymo institucijų veiklai, ją koordinuoja ir vykdo administracinę žemesnių valdymo institucijų globos funkciją. Apygardose prefekto vardu bendro vadovavimo funkcijas vykdo suprefektai. Komunose vietos valdžią atstovauja meras, išrenkamas municipalinės tarybos.

¹¹⁵ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 31, 49.

¹¹⁶ Melnikas B. Viešasis administravimas. – Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 1999. P. 13.

valdžios institucijų sistemos būna skirstomos į posistemas, kiekviena posistemė valstybės bei visuomenės mastu pasižymi šiomis ypatybėmis:¹¹⁷

- Funkcijomis valstybėje ir visuomenėje, kurios parodo kiekvienos posistemės paskirtį, tikslus, uždavinius, atsakomybę bei įsipareigojimus;
- Potencialu, kuris parodo atitinkamose posistemėse sukoncentruotą galią bei galimybes daryti poveikį valstybės bei visuomenės raidai ir nusako atitinkamų struktūrų dispozicijoje esančius žmoniškuosius, finansinius, materialinius, techninius, informacinius ir kitokius išteklius;
- Hierarchine struktūra, kuri parodo kiekvienai posistemei būdingas valdymo pakopas ir sąveiką bei santykius tarp šių pakopų;
- Išoriniais ryšiais, parodantys kiekvienos posistemės sąveiką ir santykius su socialine, ekonomine, informacine ir kitokio pobūdžio aplinka.

Apžvelgus vykdomosios valdžios institucijų sistemas skirtingose šalyse, pastebima tendencija, kad vykdomosios valdžios institucijų sistemoms būdingas taip vadinamas „pakopinis“ struktūrizavimas pagal administracinį-teritorinį padalinimą.¹¹⁸ Iš esmės galima išskirti administracinio-teritorinio padalinimo sistemas su 2 valdymo lygiais: 1) centriniu – nukreiptas į viešojo administravimo funkcijų atlikimą visos valstybės mastu (santykinai šiam lygmeniui priskiriame teritorinio lygmens institucijas, kurios dažniausiai yra centrinių institucijų teritoriniai-administraciniai padaliniai), 2) vietiniu (municipaliniu) – nukreiptas į savivaldą ir savivaldybių veiklą.

Atsižvelgiant į valstybės valdymo formų (parlamentinis, prezidentinis, pusiau prezidentinis bei parlamentinis su pusiau prezidentinio valdymo bruožais) nagrinėtose šalyse skirtingumą, galima skirti ir skirtingus vykdomosios valdžios institucijų sistemos modelius, ypač atkreipiant dėmesį į tai, kas yra aukščiausias vykdomosios valdžios vadovas:

- Parlamentinėse monarchijose ir parlamentinėse respublikose vykdomoji valdžia paprastai sutelkta ministro pirmininko rankose. Jis kaip rinkimus laimėjusios politinės partijos lyderis, formuoja savo kabinetą (Jungtinė Karalystė), be parlamento pritarimo skiria ir atleidžia ministrus (Vokietija).
- Prezidentinėse respublikose (JAV) pagal konstituciją vykdomoji valdžia priklauso prezidentui, kuris deleguoja ją pavaldžioms institucijoms ir pareigūnams. Vykdomajai valdžiai vadovaujanti institucija yra Vyriausybė.
- Pusiau prezidentinėse respublikose vykdomoji valdžia gali priklausyti vyriausybei ir/arba prezidentui (jei ir prezidentui ir vyriausybei – susiformuoja dvigalvė vykdomoji valdžia,

¹¹⁷ Melnikas B. Viešasis administravimas. – Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 1999. P. 13-14.

¹¹⁸ Melnikas B. Viešasis administravimas. – Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 1999. P. 18-19.

kuriai vadovauja prezidentas). Prancūzijai būdingas padalintas valdymas, jos branduolys – vyriausybė, o prezidentui Konstitucijos pagrindu tenka reikšmingas vaidmuo.

- Parlamentinėje respublikoje su pusiau prezidentinio valdymo bruožais vykdomąją valdžią įgyvendina vyriausybė, tačiau reikšmingą vaidmenį taip pat vaidina ir prezidentas (Lietuvoje).

Skirtingose valstybėse, atsižvelgiant į aukščiau minėtas valstybės valdymo formas, prezidentui suteikiami skirtingi įgaliojimai, įgyvendinant vykdomąją valdžią, bei skirtingas statusas:

- Vokietijoje, kaip parlamentinėje respublikoje, prezidentas neturi realių galių vykdomosios valdžios srityje;
- JAV, kaip prezidentinėje respublikoje, prezidentas yra aukščiausias vykdomosios valdžios vadovas, įgyvendinantis vykdomąją valdžią (ministro pirmininko pareigybė JAV neegzistuoja);
- Prancūzijoje, kaip pusiau prezidentinėje respublikoje, prezidentas formuoja Vyriausybę ir praktiškai įgyvendina vykdomosios valdžios vadovo funkcijas. Pažymėtina, kad kaip ir parlamentinio valdymo formos šalyje, Prezidento priimamus teisės aktus turi kontrasignuoti Ministro Pirmininko ir atitinkamos srities ministro.
- Lietuvoje, kaip parlamentinėje respublikoje su pusiau prezidentinio valdymo bruožais, Prezidentas nėra vykdomosios valdžios vadovas, tačiau gali vaidinti reikšmingą vaidmenį. Taip pat numatyta, jog Prezidento leidžiamus teisės aktus – dekretus – turi kontrasignuoti Ministras Pirmininkas arba atitinkamos srities ministras.

Skirtingose šalyse tradiciškai svarbiausiu vykdomosios valdžios institucijos sistemos elementu yra laikoma Vyriausybė (kitose šalyse gali būti suprantama kaip ministrų taryba, ministrų kabinetas), pripažįstama kolegialia vykdomosios valdžios institucija, tačiau dar universalesnis terminas „Ministrų kabinetas“ būdingas visoms nagrinėtoms valstybėms, skiriasi tik statusas, gali būti aukščiausia vykdomosios valdžios institucija, arba esanti tik patariamoji institucija:

- JAV, kaip prezidentinėje respublikoje, Vyriausybės kaip aukščiausios kolegialios vykdomosios valdžios institucijos nėra, tačiau yra Kabinetas, kuriam vadovauja Prezidentas ir kurį sudaro sekretoriai (ministrai), tačiau realiai jis galėtų būti traktuojamas kaip patariamojo pobūdžio institucija, patarinėjanti Prezidentui, čia sekretoriai (ministrai) tik padeda valstybės vadovui – Prezidentui – vykdyti savo funkcijas;
- Prancūzijoje, kaip pusiau prezidentinėje respublikoje, formaliai Ministrų tarybai (Vyriausybei) turėtų vadovauti Ministras Pirmininkas, tačiau praktiškai jam vadovauja

Prezidentas įgyvendindamas vykdomosios valdžios vadovo funkcijas. Ministras Pirmininkas vadovauja tik kabineto tarybai.

- Lietuvoje, kaip parlamentinėje respublikoje su pusiau prezidentinio valdymo bruožais, Vyriausybei vadovauja Ministras Pirmininkas.
- Jungtinėje Karalystėje Vyriausybė gali būti suprantama tiek siaura sudėtimi (Ministras Pirmininkas ir keletas ministrų), tiek plačia (Ministras Pirmininkas, ministrai ir kiti pareigūnai). Vyriausybė paprastai vykdo dalį valstybės vadovo funkcijų.
- Vokietijoje, kaip parlamentinėje respublikoje, Vyriausybė paprastai vykdo dalį valstybės vadovo funkcijų.

Nagrinėjant vykdomosios valdžios institucijų sistemą, pastebima, kad jai yra būdingi gausūs paprastai profesionalūs (kvalifikuoti) žmogiškieji išteklių, kuriems nebūdinga didelė personalo kaita, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios, todėl manytina, kad ši valdžios rūšis yra profesionalesnė, o žmogiškųjų išteklių kiekybės atžvilgiu, tikėtina, jog ji yra gausesnė už teisminę valdžią. Kadangi vykdomoji valdžia turi ir skirsto didelius materialinius finansinius išteklius, nepaisant to, kad įstatymų leidžiamoji valdžia tvirtina biudžetą ir kontroliuoja kaip jis vykdomas, manoma, kad tai suteikia jai didesnės galios. Dėl aukščiau minėtų priežasčių, manoma, kad vykdomosios valdžios kompetencijai priklauso didžiulė, išsami, faktinė ir operatyvi socialinė informacija, teikianti žinias apie visuomenę ir joje vykstančių procesų būklę. Vykdomosios valdžios institucijos savo institucines organizacines struktūras pritaiko ne tik kasdieniui operatyvinei veiklai vykdyti, bet ir specialios valstybei aktualios informacijos paieškai tiek šalyje, tiek už jos ribų. Šios valdžios rūšies reikšmė padidėja, kai didelė dalimi informacijos, paprastai esančios slapta ir uždara, išimtinai naudojasi tik vykdomosios valdžios institucijos.

Skirtingoms šalims yra būdingos tradicinio (standartinio) viešojo sektoriaus modelio, apibrėžto Jan Erik Lane,¹¹⁹ idėjos: viešasis sektorius tarnauja visuomenei remiantis sukurta hierarchinių struktūrų sistema, vykdančią politinę valią. Pirmenybė teikiama hierarchijai ir centralizavimui: viešųjų institucijų uždavinius turi apibrėžti politikai, o vykdyti – administracijos darbuotojai. Modelio trūkumas – *realiam įgyvendinimui pirmenybė vis dėlto turėtų būti teikiama iniciatyvai iš apačios, o ne nurodymams „iš viršaus“ vykdyti*. Dėl centralizavimo viešasis sektorius sustabarėja, o dėl hierarchijos – trūksta realaus įgyvendinimo.

¹¹⁹ Lane J. E., Viešasis sektorius: sąvokos, modeliai ir požiūriai. – Vilnius: Margi raštai, 2001.

3. LIETUVOS, JUNG TINĖS KARALYSTĖS, VOKIETIJOS, JUNG TINIŲ AMERIKOS VALSTIJŲ IR PRANCŪZIJOS FINANSŲ MINISTERIJŲ STRUKTŪROS: BŪDINGI BRUOŽAI IR YPATUMAI

Šiame skyriuje bus nagrinėjama vienos iš vykdomosios valdžios institucijų – dažniausiai vadinamos finansų ministerijos – struktūra, struktūros bruožai ir ypatumai skirtingose šalyse. Autorė analizuoti finansų ministerijas pasirinko dėl šių institucijų reikšmės. Šalyse priimami vyriausybės sprendimai ekonomikos ir finansų srityje, dažniausiai yra įtakojami finansų ministerijų, kaip pagrindinių institucijų, atsakingų už vyriausybės politikos kryptį finansų srityje numatymą.

3.1. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos struktūra

Finansų ministerijoje dirba apie 400 valstybės tarnautojų ir darbuotojų. Ministerijos administracijos struktūra formuojama atsižvelgiant į įstatymų ir kitų teisės aktų ministerijai pavestos srities valstybės valdymo funkcijas, nustatytus tikslus ir uždavinius, strateginius veiklos planus,¹²⁰ jos **organizacinę struktūrą sudaro:**

- Ministras – valstybės politikas, kurį pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją skiria pareigoms ir atleidžia iš pareigų Respublikos Prezidentas Ministro Pirmininko teikimu. Finansų ministras, vadovaudamas jam pavestai finansų sričiai, yra atsakingas Lietuvos Respublikos Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldus Ministrui Pirmininkui. Ministras vykdo tiek politines, tiek administracines funkcijas. Politinės funkcijos: formuoja ir įgyvendina valstybės valdymo politiką ministerijai priskirtoje valdymo srityje, tai pasireiškia, rengiant įstatymų ir kitų teisės aktų projektus, reguliuojant įvairius santykius ir procesus. Administracinės funkcijos: vadovauja ministerijos aparatui ir kitoms ministerijos reguliavimo srityje esančioms struktūroms.¹²¹ Nuo 2009 m. liepos 7 d. finansų ministrės pareigas eina Ingrida Šimonytė;
- 2 ministro patarėjai;
- 3 viceministrai;
- 3 Finansų ministerijos deleguoti specialieji atašė¹²², dirbantys Lietuvos Respublikos Nuolatinėje atstovybėje Europos Sąjungoje (Briuselis, Belgija): Finansų, Mokesčių, Struktūrinės politikos;

¹²⁰ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 1K-251 „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministerijos darbo reglamento patvirtinimo“ 13 punktas.

¹²¹ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 112.

¹²² Specialusis atašė – Lietuvos Respublikos pilietis, pagal jį delegavusios ministerijos, kitos valstybės institucijos ar įstaigos kompetenciją padedantis įgyvendinti Lietuvos Respublikos užsienio politiką. (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 12 d. nutarimas Nr. 1407 „Dėl Lietuvos Respublikos specialiųjų atašė nuostatų patvirtinimo“; LR Vyriausybės 2007-09-19 nutarimo Nr. 1044 redakcija).

- Ministerijos kancleris, vadovaujantis ministerijos administracijai: ministerijos departamentams, skyriams ir kitiems padaliniais;
- 15 departamentų: Biudžeto, Valstybės išdo, Vidaus audito ir finansų kontrolės metodologijos, ES sanglaudos politikos ir struktūrinės paramos koordinavimo, Nacionalinio fondo, Fiskalinės politikos, Teisės, Informacinių technologijų, Finansų rinkos, Mokesčių, Apskaitos metodologijos, Veiksmų programų valdymo, ES ir tarptautinių santykių, Turto valdymo, Ekonomikos;
- 8 savarankiški skyriai: Bendrųjų reikalų, Kontrolės, korespondencijos ir vertimų, Viešųjų ryšių, Protokolo, Personalo, Vidaus audito, Ministerijai pavaldžių įstaigų priežiūros, Tarptautinės finansinės paramos koordinavimo;
- Prie Finansų ministerijos veikia 11 ministerijai pavaldžių ar reguliavimo sričiai priskirtų įstaigų ir įmonių, užtikrinančių ministerijos kompetencijai priskirtų funkcijų įgyvendinimą: Muitinės departamentas, Valstybinė mokesčių inspekcija, Valstybės dokumentų technologinės apsaugos tarnyba, Mokymo centras, be to, Finansų ministerijos reguliavimo sričiai priskirta UAB „Būsto paskolų draudimas“, VšĮ Lietuvos Respublikos audito, apskaitos ir turto vertinimo institutas, VšĮ Centrinė projektų valdymo agentūra, VĮ Lietuvos prabavimo rūmai, VĮ Indėlių ir investicijų draudimas, AB Turto bankas, VšĮ Audito ir apskaitos tarnyba. Šiose įstaigose ir įmonėse Finansų ministerija atitinkamai atlieka steigėjo, vykdo savininko funkcijas, įgyvendina savininko teises ir pareigas, valdo valstybei nuosavybės teise priklausančias akcijas.
- Finansų ministerijoje veikia įvairios komisijos ir darbo grupės, atliekančios patarimojo pobūdžio funkcijas, pavyzdžiui, Finansų ministerijos valdymo tobulinimo darbo grupė¹²³, teikianti pasiūlymus dėl Finansų ministerijos struktūros ir jos reguliavimo sričiai priskirtų įstaigų ir įmonių optimizavimo, pertvarkymo; dėl Finansų ministerijos vykdomų programų, teritorinių muitinių skaičiaus ir teritorinių valstybinių mokesčių inspekcijų skaičiaus optimizavimo.

¹²³ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 18 d. įsakymu Nr. 1K-072 „Dėl Finansų ministerijos valdymo tobulinimo darbo grupės sudarymo“ šiai darbo grupei pavesta rengti pasiūlymus dėl patvirtintų asignavimų išlaidoms mažinimo ir veiklos efektyvumo didinimo ir teikimo Valstybės valdymo tobulinimo komisijai (Saulėlydžio komisija) bei organizuoti jų įgyvendinimą.

3.2. Jungtinės Karalystės Jos Didenybės išdo struktūra

Jos Didenybės Išdui (angl. *Her Majesty's Treasury*) vadovauja išdo kancleris (angl. *Chancellor of the Exchequer*) – tai senovinis titulas finansų ministro pareigybei¹²⁴ vadinti. Išde dirba apie 1200 darbuotojų. **Organizacinė struktūra:**

1) Ministrai, dirbantys Jos didenybės Išde:

- Išdo kancleris (Antrasis išdo lordas¹²⁵). Nuo 2007 m. birželio 28 d. pareigas eina didžiai gerbiamas¹²⁶ Alistair Darling. Vykdo bendrą Jos Didenybės išdo kontrolę ir yra faktinis Jos Didenybės išdo vadovas.
- 6 Išdo sekretoriai: Vyriausiasis išdo sekretorius, einantis Išdo kanclerio vyriausiojo pavaduotojo pareigas, taip pat įeinantis į Kabineto sudėtį; Finansų sekretorius Išdui; Išdo sekretorius– apmokamas kaip Parlamento sekretorius; Ekonomikos sekretorius – apmokamas kaip Parlamento sekretorius; Finansinių paslaugų sekretorius; Valstybės ministras, atsakingas už pajamų apsaugą pasienyje.

2) Kiti ministrai, susiję su Jos Didenybės Išdu, tačiau neatliekantys reikšmingų funkcijų ir nevaadinantys, svarbaus vaidmens Jos Didenybės Išde:

- Ministras Pirmininkas įprastai yra ir Pirmasis Išdo lordas;
- Vyriausiasis partinės disciplinos prižiūrėtojas formaliai vadinamas Parlamento sekretoriumi Išdui (angl. *Chief Whip*), Išde jis praktiškai neturi atsakomybės sričių, bet yra Parlamento ir Vyriausybės narys, veikiantis kaip frakcijos disciplinos vyriausiasis prižiūrėtojas Bendruomenių rūmuose.
- 5 jaunesnieji lordai, veikiantys kaip frakcijos, sudarančios vyriausybę, disciplinos prižiūrėtojai formaliai vadinami Lordais Jos didenybės išdo Komisijos nariais, net jei ir yra Bendruomenių rūmų nariai;
- Vyriausiasis išdininkas.

3) Nuolatinis sekretorius. Manoma, kad Išdo nuolatinis sekretorius yra laikomas antruoju pareigūnu, darančiu didžiausią įtaką britų valstybės tarnybai. Jis yra labiausiai žinomas ir gerbiamas iš visų sekretorių, ne kaip politikas, bet kaip vyriausiasis ministerijos valstybės

¹²⁴ Remiantis 1975 m. Karūnos ministrų akto 8 straipsnio 1 punktu terminas „Karūnos ministras“ (angl. *Minister of the Crown*) reiškia asmenį, einantį pareigas Jungtinės Karalystės Jos Didenybės Vyriausybėje.

¹²⁵ Pagal susiklosčiusias tradicijas Išdo kanclerio vaidmuo pastebimas ir iš rezidencijos vietos. Ministro Pirmininko ir Išdo kanclerio rezidencijos yra greta. Ministras Pirmininkas gyvena No. 10 Downing Street (London): <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=67934>. Išdo kancleris įsikūręs No. 11 Downing Street (London): <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=67935>.

¹²⁶ Rt. Hon. (Right Honorable) – didžiai gerbiamas; sutrumpinimas arba literatūroje suprantamas kaip titulas, nurodantis, kad pareigūnas yra ar buvo Slaptosios tarybos narys. Atkreiptinas dėmesys, kad Kabineto ministrai visada yra šios Tarybos nariai.

tarnautojas. Pagal rangą jis yra antrasis nuolatinis sekretorius. Vadovauja visiems svarbiems Iždo direktoratams ir jų tarnautojams.

4) 5 Iždo direktoratai¹²⁷ ir jų skyriai, paprastai vadinami grupėmis (angl. *group*): Bendrųjų paslaugų, Viešųjų paslaugų ir augimo, Biudžeto, mokesčių ir socialinio aprūpinimo (grupės: Biudžeto ir mokesčių, Netiesioginių mokesčių ir mokesčių verslui, Tiesioginių mokesčių ir socialinio aprūpinimo reformos), Tarptautinių reikalų ir finansų (grupės: Finansinio stabilumo, Finansinių paslaugų, Europos reikalų, Tarptautinių finansų), Makroekonomikos ir fiskalinės politikos.

5) Jungtinės Karalystės direktorius Tarptautiniame valiutos fonde ir Pasaulio banke ir diplomatinis atstovas ekonomikos klausimais Britų ambasadoje;

6) Pakaitinis Jungtinės Karalystės vykdomasis direktorius Pasaulio banke;

7) Jos Didenybės Iždo reguliavimo srityje veikiančios agentūros: Vyriausybės prekybos įstaiga ir Sprendimų pirkimo agentūra¹²⁸ prie jos; Nacionalinių santaupų ir investicijų vykdomoji Iždo kanclerio agentūra; Karališkoji monetų kalykla – vykdomoji Vyriausybės agentūra; Jungtinės Karalystės skolos valdymo įstaiga – vykdomoji Jos Didenybės Iždo agentūra. Iš dalies Jos didenybės Iždo reguliavimo sričiai galime priskirti Jos Didenybės valstybinių mokesčių ir muitų departamentą (*Her Majesty's Revenue and Customs*), kuris renka ir administruoja šalies mokesčius ir maitus, tačiau pabrėžtina, jog šis padalinys neatitinka Vyriausybinių agentūrų tipo ir yra nevyriausybinis padalinys, kurio nekontroliuoja joks ministras. Prie minėto Jos Didenybės valstybinių mokesčių ir muitų departamento veikia vykdomoji Vertinimo agentūra, turinti teritorinius padalinius Anglijoje, Velse ir Škotijoje.

3.3. Vokietijos Federalinės finansų ministerijos struktūra

Federalinei finansų ministerijai vadovauja Federalinis finansų ministras (vok. *Bundesministerium der Finanzen*), atsakingas už Vokietijos fiskalinę ir finansų politiką bei pagrindines ekonominės politikos kryptis. **Organizacinę struktūrą sudaro:**

- Federalinis finansų ministras (vok. *Bundesminister der Finanzen*). Nuo 2005 m. lapkričio 22 d. pareigas ėjo Peer Steinbrück, šiuo metu po Vokietijoje vykusių rinkimų nuo 2009 m. spalio 28 d. į pareigas paskirtas Wolfgang Schäuble.
- 2 Parlamento valstybės sekretoriai: federalinio biudžeto ir mokesčių politikos klausimams;
- 2 asmeniniai parlamento valstybės sekretorių padėjėjai (patarėjai);
- 2 valstybės sekretoriai, atsakingi už ministerijos generalinius direktoratus;

¹²⁷ Direktoratas – organizacijos direktorių taryba, vadovaujama vyriausiojo direktoriaus.

¹²⁸ Sprendimų pirkimo agentūra – tai vykdomoji agentūra prie Vyriausybės prekybos įstaigos.

- 4 asmeniniai valstybės sekretorių padėjėjai (patarėjai), po 2 kiekvienam valstybės sekretoriui;
- Prie ministro veikia politinio pasitikėjimo korpusas, sudarytas iš Vadovavimo ir planavimo bei Komunikacijos padalinių; ministro atstovas spaudai;
- 10 generalinių direktoratų (vok. *Abteilung*, angl. *Directorate-general*), kuriuos sudaro direktoratai, o pastaruosius sudaro skyriai: Centrinis generalinis direktoratas, Fiskalinės politikos ir makroekonomikos reikalų, Federalinio biudžeto, Muitų, akcizų, alkoholinių gėrimų monopolijų,¹²⁹ Mokesčių, Federalinių finansinių santykių, konstitucinės teisės ir teisinių klausimų, Teisinių reikalų ir paslaugų, Finansų rinkos politikos, Privatizacijos, pramonės holdingų ir federalinio nekilnojamojo turto, Europos politikos generalinį direktoratą.
- Savarankiški skyriai: Valdymo ir priežiūros, Vidaus audito, Duomenų apsaugos.
- Ministerijai pavaldžios arba jos reguliavimo sričiai priklausančios įstaigos ir organizacijos: Federalinė vertybinių popierių administravimo įstaiga, Federalinė valstybinių mokesčių įstaiga, Federalinis centrinių paslaugų ir turto klausimų biuras, Informacinių procesų ir informacinių technologijų centras, Muitų tyrimo biuras ir kt.

3.4. Jungtinių Valstijų Iždo departamento struktūra

Jungtinių Valstijų Iždo departamentui (angl. *U. S. Department of the Treasury*) vadovauja sekretorius (angl. *secretary*), t. y. ministras. Departamente dirba daugiau nei 100 tūkst. darbuotojų. **Organizacinė struktūra:**

1. Pareigūnai numatyti Iždo departamento steigimo akte¹³⁰:

- Iždo sekretorius (angl. *Secretary of the Treasury*) – tai asmuo, einantis taip vadinamas finansų ministro pareigas ir turintis įgaliojimus vadovauti Iždo departamentui. Nuo 2009 m. sausio 26 d. Iždo sekretoriaus pareigas eina Timothy F. Geithner;

¹²⁹ Muitų, akcizų, stiprių alkoholinių gėrimų monopolijų generalinis direktoratas priklauso **aukščiausiam** Federaliniam muitų administravimo lygmeniui (nes tai Federalinės finansų ministerijos direktoratas). Šis direktoratas yra atsakingas už organizacinius, techninius ir net personalo klausimus muitų paslaugų srityje. Taip pat verta paminėti kitus muitų lygius, esančius žemiau. **Vidurinysis** suprantamas kaip valdymo lygis, kuriam priklauso tokios centrinės institucijos kaip 5 Federaliniai finansų departamentai (vok. *Bundesfinanzdirektionen*), išdėstyti Vokietijos šiaurėj - *Hamburge*, vakaruose - *Cologne*, pietvakariuose – *Neustadt an der Weinstrasse*, pietryčiuose - *Nuremberg* ir centrinėje dalyje – *Potsdam*, ir Muitų tyrimų biuras (vok. *Zollkriminalamt*). Minėtos įstaigos yra tarpinė grandis tarp aukščiausiam administravimo lygiui priklausančios Federalinės Finansų ministerijos ir vietos valdžios institucijų. Ir galiausiai, **vietos valdžios** institucijų lygmuo, kurį sudaro 43 pagrindinės muitinės įstaigos (vok. *Hauptzollämter*), jas sudarančios muitinės (vok. *Zollämtern*) bei 8 Muitų tyrimo biurai (vok. *Zollfahndungsämter*).

¹³⁰ JAV Kongreso 1789 m. rugsėjo 2 d. priimtas Aktas dėl Jungtinių Valstijų Iždo steigimo. Tekstas: Act of Congress Establishing the Treasury Department // <http://www.ustreas.gov/education/fact-sheets/history/act-congress.shtml>

- Iždininkas (angl. *Treasurer*). Priima ir laiko Jungtinių valstijų pinigus. Jo ir Iždo sekretoriaus faksimiliniai parašai yra išspausdinti ant Jungtinių Valstijų valiutos banknotų.

2. Kiti pareigūnai:

- Iždo sekretoriaus pavaduotojas;
- Sekretoriai-pavaduotojai (angl. *Under Secretaries*) ir sekretoriai-padėjėjai (angl. *Assistant Secretaries*);

3. Departamento funkcijas atlieka 2 svarbūs organizaciniai struktūriniai padaliniai, esantys Iždo departamento sudėtyje ir kurių dislokacijos vieta yra ne tik Iždo departamente, bet ir teritoriniuose administraciniuose vienetuose. Šiems organizaciniams struktūriniais padaliniais yra suteikta tam tikra autonomija, funkcinė nepriklausomybė:

- Departamento tarnybos (angl. *Departmental offices*). Tarnybos yra sudarytos iš skyrių, kuriems vadovauja sekretoriai-padėjėjai (angl. *Assistant Secretaries*) ir sekretoriai-pavaduotojai (angl. *Under Secretaries*), kurie atsakingi už politikos formulavimą ir bendrąjį vadovavimą departamentui: Valstybės finansų, Ekonominės politikos, Generalinio advokato,¹³¹ Tarptautinių reikalų, Valdymo, Viešųjų ryšių, Mokesčių politikos, Terorizmo ir finansinių nusikaltimų tyrimo, Iždininko tarnyba (angl. *Treasurer of the United States*). Ji funkcionuoja daug ilgiau nei pats Iždo departamentas. Įsteigtas 1775 m., vėliau 1789 m. įsteigtas paliktas kaip Iždo departamento elementas;
- Organizaciniai (vykdomieji) biurai¹³² (angl. *operating bureaus*), vykduojantys konkrečias Iždo departamento reguliavimo sričiai priklausančias operacijas: Alkoholio ir tabako apmokestinimo ir prekybos), Graviravimo ir spausdinimo biuras (atliekantis funkcijas kartu su Jungtinių Valstijų monetų kalykla), Valstybės skolos biuras, Bendruomenės vystymo finansų institucijos fondas, Finansinių nusikaltimų vykdymo tinklas, Finansų valdymo tarnyba, Generalinio inspektoriaus, Generalinio inspektoriaus mokesčių administravimui, Valstybinių mokesčių tarnyba (angl. *Internal Revenue Service (IRS)*),¹³³ Valiutos kontrolieriaus biuras, Taupymo ir paskolų asociacijų priežiūros, Jungtinių Valstijų monetų kalykla (angl. *U.S. Mint*).

¹³¹ Anksčiau šio dabartinio padalinio panašias funkcijas atlikdavo Kontrolierius (angl. *Comptroller*). Pagrindiniai Kontrolieriaus įgaliojimai buvo numatyti 1789 m. Akte dėl Jungtinių Valstijų iždo steigimo, pavyzdžiui, prižiūrėti viešųjų sąskaitų reguliavimą ir saugojimą, patikrinti auditoriaus skaičiavimus; kontrasignuoti visus Iždo sekretoriaus orderius pagal įstatymus; teisė persekioti pareigūnus, atsakingus už pajamų rinkimą Jungtinėse Valstijose, dėl pajamų nesurinkimo laiku bei atsiradusias skolas.

¹³² Jungtinių Valstijų iždo departamento Strateginiam 2007-2012 fiskalinių metų plane, paminėta, jog Departamento reguliavimo sričiai priklausančiuose biuruose yra įdarbinta net 98 proc. departamento darbo jėgos. 90 proc. šios darbo jėgos dirba Valstybinių mokesčių tarnyboje. Šaltinis: <http://www.ustreas.gov/offices/management/budget/strategic-plan/2007-2012/strategic-plan2007-2012.pdf>

¹³³ Taip pat yra sukurta keitimosi informacija sistema tarp Valstybinių mokesčių tarnybos ir state's tax collection agencies. (Edited by) Roy J. Macroeconomic Management and Fiscal Decentralization. – Washington, D. C.: Economic Development Institute of the World Bank, 1995. P. 77.

3.5. Prancūzijos ekonomikos, pramonės ir užimtumo bei Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerijų struktūra

Dviejų tiriamųjų stebėjimo vienetų – ministerijų – Prancūzijoje pasirinkimą lėmė tai, jog iš pradžių funkcionavo viena ministerija, bet vėliau, nusprendus pagerinti ekonomikos ir finansų valdymą, susidorojimą su kylančiais iššūkiiais užimtumo, pramonės, biudžeto srityje bei siekti valstybės tarnybos ir valstybės reformų, funkcijos perskirstytos šioms dviem ministerijoms. Ministerijos tarpusavyje labai glaudžiai susipynusios bendrais organizaciniais padaliniais, kartu vykdomomis funkcijomis, o be to, jos funkcionuoja vienam pastate.

Prancūzijos ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministerijos (pranc. *Le ministère de l'Économie, de l'Industrie et de l'Emploi*) įsipareigojimų, tikslų ir uždavinių vykdymui vadovauja ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministrė bei 3 valstybės sekretoriai, paskirti atitinkamos ministerijos kuruojamos srities uždavinių vykdymui. Ministerijos reguliavimo srityje dirba apie 17 500 darbuotojų (dar 5000 darbuotojų, atlieka funkcijas, susijusias su Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerija). **Organizacinė struktūra:**

- ministrė. Nuo 2008 m. kovo 18 d. ministro pareigas eina Christine Lagarde¹³⁴.
- ministro ministras, atsakingas už pramonę (pranc. *ministre auprès du ministre*);
- 3 valstybės sekretoriai: užimtumui; prekybai, namų ūkio gamybai, mažoms ir vidutinėms įmonėms, turizmui, vartojimo paslaugų reikalams; užsienio prekybai;
- Generalinis sekretoriatas, kurio funkcijomis naudojasi ir Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerija.
- Ministerijos padaliniai, priskirti tik Ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministerijai:
 - Nacionalinio išdo ir ekonominės politikos generalinis direktoratas, veikiantis su Ministro Pirmininko sekretoriumi (ministru), paskirtu atsakingu už ekonomikos atkūrimo plano vykdymą šalyje;
 - Fiskalinio pobūdžio teisėkūros direktoratas, priklausantis ministerijai, tačiau prieinamas ir Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerijai, ypač rengiant Biudžeto įstatymo projektus;
 - Užimtumo ir profesinio mokymo generalinis direktoratas, veikiantis su Jaunimo komisaru bei Ministro Pirmininko sekretoriumi (ministru), paskirtu atsakingu už ekonomikos atkūrimo plano vykdymą šalyje;
 - Konkurencijos, vartojimo ir sukčiavimo priežiūros generalinis direktoratas;

¹³⁴ Į pareigas paskirta Prezidento 2008 m. kovo 18 d. dekretu. *Décret du 18 mars 2008 relatif à la composition du Gouvernement.* NOR: HRUX0807061D. Tekstas: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=?cidTexte=JORFTEXT000018383234&dateTexte=&oldAction=rechJO>.

- Pramonės, energetikos ir technologijų departamento generalinė taryba;
 - Konkurencingumo, pramonės ir paslaugų generalinis direktoratas, veikiantis kartu su Ministro Pirmininko sekretoriumi (ministru), paskirtu atsakingu už ekonomikos atkūrimo plano vykdymą šalyje;
 - Nacionalinis statistikos ir ekonomikos studijų generalinis direktoratas (pranc. *Direction générale de l'Insee*¹³⁵).
- Padaliniai, kuriais naudojasi tiek Ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministerija, tiek Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerija: Generalinė finansų inspekcija, Ekonomikos ir finansų bendrosios kontrolės departamentas, Komunikacijų departamentas, Aukšto rango valstybės tarnautojai gynybai ir saugumui (pranc. *Haut fonctionnaire de défense et de sécurité*), Personalo ir prisitaikymo prie profesinės aplinkos direktoratas, Teisinių reikalų direktoratas, Mediatorius (pranc. *Médiateur*), Biudžetinės kontrolės ir ministerinės atskaitomybės departamentas, Informacijos ir neteisėtų finansinių veiksmų tyrimo tarnyba (pranc. *Tracfin*¹³⁶).
- Veikia Nacionalinio paveldo agentūra, taip pat ministerijos reguliavimo sričiai priskiriami padaliniai, kuriems būdingas tarpministerinio pobūdis: Koordinavimo, tyrimų, studijų ir statistikos direktoratas, veikiantis su Darbo, socialinių reikalų, šeimos ir solidarumo ministerija; Inovacijų, socialinių tyrimų ir socialinės ekonomikos tarp tarpinstitucinė komisija, veikianti su Darbo, socialinių reikalų, šeimos ir solidarumo ministerija, Jaunimo komisaru .
- Ministerijai pavaldžios ar jos reguliavimo sričiai priskiriamos įstaigos ir organizacijos: Viešojo valdymo ir ekonomikos augimo institutas, Valstybės skolos ir išdo agentūra, Valstybės investicijų agentūra, Finansų valdymo tarptautiniame tinkle agentūra, Užsienio paslaugų srities generalinė tarnyba, Generalinė paslaugų inspekcija ir kt.

Prancūzijos biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerijos (pranc. *Ministère du Budget, des comptes publics, de la fonction publique et de la réforme de l'Etat*) išipareigojimų, tikslų ir uždavinių vykdymui vadovauja ministras. Ministerijos reguliavimo srityje dirba apie 150 000 darbuotojų. Ministerijos **organizacinė struktūra**:

¹³⁵ *Insee* - abbr. Institut National de la Statistique et des Études Économiques.

¹³⁶ *Tracfin* - abbr. Traitement du renseignement et action contre les circuits financiers clandestins. Tai institucija, atsakinga už kovą su pinigų plovimu Prancūzijoje.

- Ministras. Nuo 2007 m. gegužės mėn. (kai ministerija dar vadinosi Biudžeto, valstybės apskaitos ir valstybės tarnybos, o dabartinis ministerijos pavadinimas buvo transformuotas 2009 m. birželio mėn.) pareigas eina Eric Woerth.
- Valstybės sekretorius valstybės tarnybos reikalams;
- Ministerijos padaliniai, priskirti tik Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerijai:
 - Viešųjų finansų generalinis direktoratas (pranc. *Direction générale des finances publiques*), kuris galėtų būti geru viešojo administravimo modernizavimo ir „vieno langelio“ principo pavyzdžiu. Šis direktoratas buvo įsteigtas 2008 m. balandžio 3 d. apjungus 2 didžiausius pagal darbuotojų skaičių ministerijai priklausiusius padalinius – Mokesčių (75 557 darbuotojai 2008 m.) ir Valstybės Išdo (54 673 darbuotojai 2008 m.) generalinius direktoratus. Direktorato šūkis: „Mokesčių parduotuvė vienu sustojimu“ (angl. *One stop tax shop*). Direktoratas kuruoja visų mokesčių administravimo, surinkimo (net vietos valdžios mokesčių), tikrinimo bei visų valstybės išlaidų ir pajamų kontrolės funkcijas. 2008 m. direktorate dirbo iš viso 130 000 (palyginimui visoje ministerijoje iš viso dirba daugiau nei 150 000) darbuotojų ir 5000 tarnybų.
 - Valstybės tarnybos ir administracijos generalinis direktoratas
 - Muitų ir susijusių reikalų generalinis direktoratas;
 - Biudžeto direktoratas;
 - Valstybės modernizavimo direktoratas;
- Veikia Valstybės finansų informavimo agentūra, Valstybės pirkimų tarnyba, Nacionalinis mokėjimų operatorius; taip pat ministerijos reguliavimo sričiai priskiriami padaliniai, kuriems būdingas tarpministerinis pobūdis: Tyrimų, studijų, vertinimo ir statistikos direktoratas ir Socialinės apsaugos direktoratas, veikiantys kartu su Darbo, socialinių reikalų, šeimos ir solidarumo ministerija bei Sveikatos ir sporto ministerija.

3.6. Finansų ministerijų struktūroms būdingi bruožai ir ypatumai Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Prancūzijoje

Kaip ir būdinga vykdomosios valdžios institucijoms, finansų ministerijos turi savo organizacines struktūras, kurias lemia joms paskirta kompetencija. Administracijos organizacinės struktūros paskirtis – užtikrinti, kad vykdomosios valdžios institucijos efektyviai vykdytų savo uždavinius ir funkcijas valstybinio valdymo srityje.

Paprastai kiekvienas struktūrinis organizacinis vienetas įgyvendina atitinkamas ministerijos kompetencijai priskirtas vykdyti funkcijas, tam tikros funkcijos gali būti pavedamos vykdyti ministerijos reguliavimo sričiai priskiriamoms įstaigoms, organizacijoms.

Išanalizavus finansų ministerijų skirtingose šalyse institucines struktūras, galima susisteminti joms būdingus bruožus bei atskleisti ypatumus. Finansų ministerijų struktūrų **ypatumai:**

➤ Skirtingose šalyse finansų ministerijos vadinamos skirtingai. *Ministerija* – Lietuvoje Finansų ministerija, Vokietijoje, pabrėžiant federacijos aspektą, ministerija vadinama Federaline finansų ministerija, Prancūzijoje Ekonomikos, pramonės ir užimtumo bei Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerijos. *Departamentas* – Jungtinėje Karalystėje Jos Didenybės išdo departamentas, Jungtinių Valstijų išdo departamentas

➤ Ministrų pareigos vadinamos skirtingai. *Ministras* – Lietuvoje, Prancūzijoje, o Vokietijoje, pabrėžiant federacinį aspektą, ministras vadinamas federaliniu ministru. *Kancleris, lordas* – Jungtinėje Karalystėje išdo kancleris, kuris taip pat yra ir Antrasis išdo lordas¹³⁷. *Sekretorius* – Jungtinėse Amerikos Valstijose.

➤ Finansų ministerijoms vadovauja valstybės politikas arba profesionalas: Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje ministrai yra valstybės politikai, kurie gali būti (Lietuvoje) arba privalo būti (Jungtinėje Karalystėje) parlamento nariai, o Prancūzijoje ministras negali būti parlamento nariu. Prancūzijos ir JAV ministrai yra labiau profesionalai, savo srities žinovai. Pažymėtina, kad skiriant ministrus skirtingose šalyse jų profesinė kvalifikacija nebūtinai yra lemtingas kriterijus, tokiu atveju, dėmesys daugiau kreipiamas į jį kaip į profesionalų politiką. Be abejo, tas netaikoma ministerijos darbuotojams, kurie paprastai yra valstybės tarnautojai. Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje, Lietuvoje daug pokių ir reformų remiasi į tai, kad valstybės tarnautojas turi būti labiau vadybininkas nei profesionalus politikos patarėjas.

➤ Skirtingos vykdomosios politinės valdžios galios skiriant pareigūnus ministerijose. JAV prezidentas gali skirti nemažą būrį vykdomosios valdžios politikų bei savo asmeninį personalą be Senato pritarimo. O štai D. Britanijoje Ministro Pirmininko skiriami ministrai tam tikra prasme varžomi, ministras padeda 5-6 politiškai paskirti asmenys, dažnai turintys tik istorinę reikšmę (ministras, žemesni ministrai, parlamentinis sekretorius), žinant, kad ministerijoje veikia labai įtakingas ir svarbų vaidmenį vaidinantis nuolatinis sekretorius. Vokietijos, Prancūzijos, Lietuvos¹³⁸ ministrai turi daugiau galimybių pasirinkti svarbius pareigūnus ministerijoje. Kai kuriose politinėse sistemose ministrai privalo dirbti su valstybės tarnautojais, o Vokietijoje ministras, turėdamas galimybę sudaryti stiprią komandą, jos

¹³⁷ Pirmasis išdo lordas Jungtinėje Karalystėje yra Ministras Pirmininkas.

¹³⁸ Lietuvoje ministrai – valstybės politikai – gali pasirinkti ir priimti politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojus (viceministrus, patarėjus, ministro atstovus spaudai ir kt.).

neišnaudoja iki galo, nes yra įsitikinęs, jog jam užtenka profesionalių, kompetentingų, lojalių valstybės tarnautojų.

➤ skirtingai vadinami ministerijų administracijos padaliniai: *departamentai, skyriai* – Lietuvoje; *direktoratai, skyriai dažnai vadinami „grupėmis“* – Jungtinėje Karalystėje; *generaliniai direktoratai, direktoratai, skyriai* – Vokietijoje; departamento *tarnybos*, sudarytos iš *skyrių*, organizaciniai (vykdomieji) *biurai* – Jungtinėse Valstijose; *generalinis sekretoriatas, inspekcijos, departamentai, direktoratai* – Prancūzijoje.

Finansų ministerijų struktūroms būdingi **bruožai**:

➤ Ministerijoms, kaip formalioms organizacijoms būdingas hierarchinis valdymas, pakankamai aiškios piramidinės organizacijos schemas. Hierarchijos viršuje esantys asmenys atsakingi už daromus sprendimus, be to jų sprendimai privalomi visiems organizacijos nariams. Analogiškai, pavaldinių užduotis yra perduoti visą reikalingą informaciją viršūnėms, kad būtų galima priimti teisingus sprendimus.¹³⁹ Sunku pasakyti, ar toks tvarkingas hierarchinis valdymas būdingas Jungtinėje Karalystėje. Visų šalių finansų ministerijų organizacinės schemas parodo aiškią hierarchiją, išskyrus Jungtinės Karalystės Jos Didenybės Iždo schema, iš kurios jaučiasi kooperacijos ir derybų dvelksmas (pavyzdžiui, padaliniai, vadinami grupėmis).

➤ Ministrams paprastai padeda politinio pasitikėjimo tarnautojai: Lietuvoje (ministro patarėjai, viceministrai), Jungtinėje Karalystėje (Iždo sekretoriai, kurių tarpe yra ir Parlamento sekretorių, be to Ižde esama nemažai tradicinių-istorinių politinių pareigūnų, neatliekančių reikšmingų funkcijų), Vokietijoje (Parlamento valstybės sekretoriai, jų asmeniniai sekretoriai ir politinio pasitikėjimo aparatas: Vadovavimo ir planavimo bei Komunikacijos padaliniai, ministro atstovas spaudai). Vokietijoje nors ministras turi visas teises į politinio pasitikėjimo personalą, jis mieliau tariasi ir dirba su profesionaliais ministerijos tarnautojais.

➤ Ministerijų administracijoms paprastai vadovauja taip vadinami „karjeros“ nuolatiniai tarnautojai: ministerijos kancleris Lietuvoje, Nuolatinis sekretorius Jungtinėje Karalystėje, valstybės sekretoriai ir jų asmeniniai sekretoriai Vokietijoje, iš dalies ministrai ir valstybės sekretoriai Prancūzijoje, Iždo sekretoriaus pavaduotojas, sekretoriai-pavaduotojai ir sekretoriai-padėjėjai Jungtinėse Valstijose.

¹³⁹ Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. P. 209-210.

4. LIETUVOS, JUNG TINĖS KARALYSTĖS, VOKIETIJOS, JUNG TINIŲ AMERIKOS VALSTIJŲ IR PRANCŪZIJOS FINANSŲ MINISTERIJŲ ĮGALIOJIMAI IR FUNKCIJOS: LYGINAMASIS ASPEKTAS

Bendraja prasme, skirtingose šalyse finansų ministerijos – tai vykdomosios valdžios institucijos, įgyvendinančios valstybės politiką finansų ir ekonomikos srityje. Šiame skyriuje plačiau aptarsime finansų ministerijoms suteiktus įgaliojimus, funkcijas, kurias jos įgyvendina per savo organizacines struktūras.

4.1. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos įgaliojimai ir funkcijos

Finansų ministerija – kaip centrinė vykdomosios valdžios institucija finansų srityje, disponuodama jai suteiktomis teisėmis (įgaliojimais), įgyvendina pavestus uždavinius ir jai priskirtos valstybės valdymo politikos, finansų politikos, parengimo, norminio teisinio reglamentavimo bei jos reguliavimo sistemai priklausančių įstaigų ir įmonių koordinavimo ir kontrolės funkcijas. Finansų ministerijos uždaviniai nurodo pagrindines veiklos kryptis reguliuojant finansų sritį, taip pat padeda pasirinkti reikiamas priemones ir būdus tinkamam finansų srities reguliavimui. Finansų ministerija vykdo valdymo funkcijas, kitaip tariant, įgyvendina vykdomąją tvarkomąją ir organizacinę veiklą, kuri yra nukreipta į įstatymų bei kitų teisės aktų vykdymą ir yra pagrindinė institucija, įgyvendinanti/formuojanti Lietuvoje valstybės finansų politiką. Užsibrėžtai misijai įgyvendinti ministerija nusistatė šiuos strateginius tikslus – formuoti fiskalinę politiką, stiprinančią pasitikėjimą makroekonominiu stabilumu, užtikrinti efektyvų ir racionalų valstybės ir Europos Sąjungos lėšų valdymą ir panaudojimą, finansų sektoriaus plėtrą bei sklandų kitų finansų srities priemonių įgyvendinimą. Ministerijos vykdomi finansų politikos uždaviniai, įgyvendinami pasitelkus specialius finansų administracinio teisinio reguliavimo mechanizmo elementus, finansų sritį reguliuojančias administracinės teisės normas, finansų srities administracinės teisės normų aiškinimo aktus, administracinės teisės principus, taikomus reguliuojant finansų sritį. Finansų ministerijai suteikta speciali kompetencija, ji vykdo tarpšakinės¹⁴⁰ funkcijas bei disponuoja teise įgyvendinti savo įgaliojimus visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Finansų ministerija veikia Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, įstatymų, kitų LR Seimo priimtų teisės aktų, Respublikos Prezidento

¹⁴⁰ Atsižvelgiant į vykdomų funkcijų ir disponuojamų įgaliojimų ypatumus, yra skiriamos šakinio ir tarpšakinio valdymo ministerijos. Šakinės kompetencijos ministerijos įgyvendina įvairias valdymo funkcijas, susijusias su atitinkamos valdymo srities funkcionavimu ir plėtra, taip pat dalyvauja formuojant politiką ir užtikrina jos vykdymą tam tikroje valdymo srityje bei rengia ir įgyvendina tikslines jos plėtos programas. Tarpšakinės (tarpžinybinės) ministerijos, be šakinio valdymo, vykdo koordinavimo ir valstybinio reguliavimo funkcijas keliuose valdymo srityse, t. y. turi atitinkamus įgaliojimus nepavaldžių objektų atžvilgiu.

dekretų, Vyriausybės priimtų teisės aktų, Ministro Pirmininko potvarkių, taip pat Finansų ministerijos nuostatų pagrindu. Vyriausybė vadovauja ministerijos veiklai ir ją kontroliuoja.

1 lentelė. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos įgaliojimai, uždaviniai, funkcijos

Teisės/Įgaliojimai	Uždaviniai	Funkcijos
<p>Ministerija vykdo įstatymų ir kitų teisės aktų jai pavestos srities valstybės valdymo funkcijas ir įgyvendina šioje srityje valstybės politiką.</p> <p><u>Ministerija turi teisę:</u></p>	<p>valdyti valstybės išdą.</p>	<p><u>Funkcijos, susijusios su valstybės išdo operacijomis:</u></p> <p>piniginių išteklių kaupimas valstybės išde, išdavimas, apskaitos tvarkymas, ataskaitų rengimas;</p> <p>rengia ir teikia Vyriausybei valstybės biudžeto įvykdymo ir savivaldybių biudžetų įvykdymo suvestinę ataskaitas;</p> <p>organizuoja informacinių sistemų valstybės piniginiams ištekliams valdyti plėtrą.</p>
<p>gauti iš institucijų ir įstaigų reikalingą funkcijoms atlikti informaciją;</p> <p>sudaryti darbo grupes, rengiančias įstatymų ir kitų teisės aktų projektus, nagrinėjančias kitus klausimus;</p> <p>tikrinti ministerijos reguliavimo sričiai priskirtų įstaigų, įmonių ir organizacijų darbą, nustatyti joms uždavinius, analizuoti jų veiklos ataskaitas ir kt.;</p> <p>įgyvendinti valstybei nuosavybės teise priklausančių akcinių ir uždarujų akcinių bendrovių akcijų, perduotų ministerijai patikėjimo teise valdyti, naudoti ir disponuoti jomis, suteikiamas turtines ir neturtines teises.</p>	<p>organizuoti valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių sudarymą.</p>	<p><u>Funkcijos, susijusios su valstybės ir savivaldybių biudžetais:</u></p> <p>rengia metinius biudžetų finansinių rodiklių projektus;</p> <p>tvirtina biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikaciją;</p> <p>rengia Valstybės investicijų programos projektą, nagrinėja institucijų pasiūlymus dėl investicijų projektų įtraukimo į atitinkamų metų Valstybės investicijų programos projektą.</p>
<p><u>Įgaliojimai atlikti vidinę kontrolę finansų ir biudžeto srityje.</u></p>	<p>dalyvauti formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką mokesčių ir rinkliavų srityse.</p>	<p><u>Funkcijos mokesčių ir rinkliavų srityse:</u></p> <p>rengia, dalyvauja rengiant teisės aktus, įgyvendinančius valstybės politiką mokesčių, rinkliavų ir mokesčių administravimo srityje;</p> <p>prižiūri ir koordinuoja centrinių mokesčių administratorių veiklą.</p>
<p>Teisės, suteiktos įstatymų, LR</p>	<p>dalyvauti formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką centrinės valdžios sektoriaus skolos valdymo srityje.</p>	<p><u>Funkcijos, susijusios su centrinės valdžios sektoriaus skolos valdymu:</u></p> <p>atstovauja Vyriausybei valstybės vardu valdant centrinės valdžios sektoriaus skolą;</p> <p>priima sprendimus, atlieka veiksmus, susijusius su Vyriausybės skolinimusi valstybės vardu, paskolų administravimu.</p>
<p>Teisės, suteiktos įstatymų, LR</p>	<p>koordinuoti ir pagal kompetenciją administruoti nacionalinę ES ir kitą tarptautinę finansinę paramą.</p>	<p><u>Funkcijos, susijusios su ES ir kita tarptautine finansine parama:</u></p> <p>atlieka nemažai funkcijų, susijusių su ES struktūrine ir kita tarptautine finansine parama (koordinavimas, gavimas, naudojimas).</p>
<p>Teisės, suteiktos įstatymų, LR</p>	<p>rengti ir teikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei</p>	<p><u>Funkcijos, susijusios su fiskaline politika:</u></p> <p>analizuoja fiskalinės politikos įtaką, rengia atitinkamas fiskalines priemones;</p>

Vyriausybės nutarimų ir kitų teisės aktų.	pasiūlymus dėl fiskalinės politikos.	koordinuoja Lietuvos ekonominės politikos formavimą, ūkio socialinės ir ekonominės plėtros projekcijų ir vidutinės trukmės ekonominių programų rengimą.
Ministras pagal suteiktus įgaliojimus pasirašo ir leidžia isakymus, įgaliojimus, taip pat pasirašo sutartis, ministerijos ieškinius, skundus teismams.	dalyvauti formuojant, įgyvendinant valstybės politiką draudimo rinkų, finansinių paslaugų ir kt. srityse.	<u>Funkcijos, susijusios su finansinėmis paslaugomis:</u> rengia, dalyvauja rengiant teisės aktus, kuriais įgyvendinama valstybės politika finansinių priemonių, finansinių paslaugų, draudimo, loterijų ir lošimų reglamentavimo srityse.
Ministerijos kancleris leidžia potvarkius.	dalyvauti formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir savivaldybių turta, finansų kontrolės ir vidaus audito srityje.	<u>Funkcijos, susijusios su valstybės, savivaldybių turto, finansų kontrole, vidaus auditu:</u> metodiškai vadovauja finansų kontrolės ir vidaus audito klausimais, vertina ir prireikus tikrina, ar teisėta vidaus audito tarnybų veikla viešuosiuose subjektuose, kurie valdo, naudoja valstybės ir savivaldybių turta; rengia ir teikia Vyriausybei ir Seimo Audito komitetui metinę vidaus audito tarnybų veiklos ataskaitą.
<u>Teisė dalyvauti Seimo darbe:</u> Seimo, jo komitetų, komisijų bei frakcijų posėdžiuose, kuriuose pareiškama savo nuomonė atitinkamais klausimais. <u>Atstovavimas Vyriausybei (ministro, viceministro) Seime</u> svarstant Seimui teikiamų įstatymų ar Seimo nutarimų projektus.	dalyvauti formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką buhalterinės apskaitos srityje.	<u>Funkcijos buhalterinės apskaitos srityje:</u> rengia ir tvirtina viešojo sektoriaus subjektų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitas; rengia, dalyvauja rengiant teisės aktus, kurių reikia buhalterinei apskaitai tvarkyti ir organizuoti ir pan. srityje.
<u>Kiti įgaliojimai.</u>	dalyvauti formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką valdžios ir privačiojo sektoriaus partnerystės ir valstybės nekilnojamojo turto atnaujinimo srityje.	rengia, dalyvauja rengiant teisės aktus, reglamentuojančius valstybės ir savivaldybių nekilnojamojo turto atnaujinimą, valdžios ir privačiojo sektorių partnerystę
	pagal kompetenciją atstovauti Lietuvai tarptautinėse ekonominėse ir finansų institucijose, organizacijose, dalyvauti formuojant ir įgyvendinant Lietuvos ES politiką.	<u>Funkcijos tarptautinio atstovavimo srityje:</u> pagal kompetenciją atstovauja Lietuvai tarptautinėje arenoje; užtikrina efektyvų atstovavimą Lietuvos interesams ES institucijose ir jų darbo organuose; perkelia į nacionalinę teisę ir įgyvendina ES teisę (<i>acquis communautaire</i>), vykdo kitus Lietuvos narystės ES įsipareigojimus.

4.2. Jungtinės Karalystės Jos Didenybės išdo įgaliojimai ir funkcijos

Jos Didenybės Išdas (angl. *Her Majesty's Treasury*) – tai Jungtinės Karalystės ekonomikos ir finansų ministerija, atsakinga už Jungtinės Karalystės Vyriausybės finansų ir

ekonomikos politikos formulavimą ir įgyvendinimą. Iždo tikslas – didinti tvaraus augimo kilimo tempą ir pasiekti didesnę gerovę, klestėjimą ir geresnės kokybės gyvenimą, suteikiantį daugiau ekonominių ir užimtumo galimybių visiems.

2 lentelė. Jungtinės Karalystės Jos Didenybės iždo įgaliojimai, uždaviniai, funkcijos¹⁴¹

Teisės/Įgaliojimai	Uždaviniai	Funkcijos
<p>Iždo kancleris, kaip Karūnos ministras, vykdo <u>reikšmingus įgaliojimus, suteiktus Parlamento pirminiu Aktu¹⁴²</u>:</p> <p>1) priimti visuomenės gyvenimą įtakojančius sprendimus;</p> <p>2) priimti sprendimus, turinčius įstatymo galią (angl. <i>delegated legislation</i>)¹⁴³;</p> <p>3) kompetencija naudotis specialiaisiais įgaliojimais, kai veikiama Karūnos vardu, neatsiklausiant parlamento.</p> <p>Remiantis mokslinės doktrinos lygiu susistemintos D. Britanijos konstitucijos aprašymo 38 paragrafu „Finansai“ <u>finansų ministras dažniausiai kovo arba balandžio mėnesį skaito pranešimą</u> (aut. Bendruomenių rūmuose)¹⁴⁴, kuriame pateikiama praėjusių</p>	<p><u>Iždo strateginiai tikslai:</u></p> <p>Patikimų viešųjų finansų išlaikymas; Aukšto ir tvaraus ekonomikos augimo lygio, geros savijautos ir gerovės visiems užtikrinimas.</p> <p>Nuolat laiku ir kokybiškai vykdyti pareigas Jos Didenybės iždo viduje ir išorėje.</p> <p>Sukurti tinkamas sąlygas ir aplinką verslui, kad būtų maksimizuotas jų produktyvumas.</p> <p>Vyriausybės tikslas – Jungtinės</p>	<p><u>Funkcijos, susijusios su valstybės biudžetu:</u></p> <p>Valdo valstybės biudžetą,¹⁴⁷ Visų ministerijų sąmatos turi būti pirmiausia Iždui pateiktos tvirtinti, o tik tada teikiamos Parlamentui.</p> <p>Valdo viešąsias išlaidas: sudaro Viešojo sektoriaus einamųjų išlaidų bei grynųjų investicijų biudžete prognozes, rengia Fiskalinių metų pabaigos ataskaitą.</p> <p>Užtikrina stabilų biudžeto pajamų gavimą ir rizikos valdymą viso ekonominio ciklo metu.</p> <p>Formuluoja veiksmingą politiką, kad būtų efektyviai renkamos santaupos.</p> <p><u>Funkcijos, susijusios su fiskaline politika:</u></p> <p>formuluoja ir vykdo viešųjų finansų ir ekonomikos politiką, kad būtų atitikta fiskalinėms taisyklėms;</p> <p>Kartu su verslo įmonėm, individualiais asmenimis, darbuotojais, investitoriais ir kitais telkia pastangas į ekonomikos augimo skatinimą.</p>

¹⁴¹ Remiantis 1975 m. Karūnos ministrų akto 8 straipsnio 1 punktu terminas „funkcijos“ apima tiek įgaliojimus, tiek pareigas, tačiau autorė, siekiant atskleisti Jungtinės Karalystės Finansų ministerijos ypatumus bei vėliau veiksmingiau palyginant su kitų tiriama valstybių finansų ministerijomis, retoriškai funkcijas skaidys į įgaliojimus, uždavinius, funkcijas.

¹⁴² Molan M. T. Administrative law. Textbook. Fourth edition. – London: Old Bailey Press, 2003.

¹⁴³ Parlamentas, suteikdamas tam tikras galias ir atitinkamoje srityje priskirdamas vykdyti tam tikras funkcijas, tikisi, kad galiomis bus naudojamos teisingai, gerbiant žmogaus teises ir laisves. Šaltinis: Wade W., Forsyth C. Administrative law. Ninth edition. – New York: Oxford university press, 2004. P. 35-37.

¹⁴⁴ Iždo kancleris išlaiko seną tradiciją, suformuotą dar 1860 m., pranešimui skirtus dokumentus atsinešti originaliame raudonos odos, taip vadinamame „biudžeto“ portfelyje. Šaltinis: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/84715.stm.

¹⁴⁵ Jarašiūnas E., Mesonis G. Užsienio šalių konstitucijos. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004. P. 105-128.

¹⁴⁶ Pavyzdžiui, įsakymas dėl Islandijos banko „Landsbanki“ finansinio turto išaldymo, manant, kad tam tikrų asmenų veikla gali padaryti žalą Jungtinės Karalystės ekonomikai. Šaltinis: <http://www.island.is/media/frettir/37.pdf>.

¹⁴⁷ Net ir visiškai valstybės biudžetą valdantis Jos Didenybės Iždas, planuodamas neretai būna priverstas sudarinėti sandėrius ir derėtis. Administruojama daugiausia neformaliu, asmeniškumu grindžiamu daugiausiai asmeninėmis pažintimis ir asmeniniu pasitikėjimu. Išvada – viešosios politikos administravimas D. Britanijoje grindžiamas daugeliu verslui būdingų principų (valstybė administruojama per asmeninius sandėrius ar derybas tiek pat, kiek ir remiantis biurokratine valdžia). Šaltinis: Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. P. 57.

<p>metų viešųjų finansų apžvalga bei kitų metų išlaidų pasiūlymai.¹⁴⁵</p> <p>Įgaliojimas leisti įsakymus (angl. <i>order</i>).¹⁴⁶</p> <p><u>Įgaliojimas vykdyti kaip partneriui Vyriausybės Viešųjų paslaugų susitarimus</u> (angl. <i>Public Service Agreements</i>). 7 susitarimai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Padidinti Jungtinės Karalystės ekonomikos produktyvumą; 2) Suteikti sąlygas sėkmingam verslui išlaikyti Jungtinėje Karalystėje; 3) Pagerinti visų anglų regionų ekonomiką ir sumažinti ekonomikos augimo tempų atotrūkį tarp regionų; 4) Padidinti užimtumo galimybes visiems; 5) 2010-2011 m. perpus sumažinti skurstančių vaikų skaičių, o 2020 m. visai išnaikinti vaikų skurdą; 6) Telkti pastangas pasauliniu mastu, siekiant išvengti klimato kaitos pavojaus; 7) Vadovaujantis Tūkstantmečio Vystymosi tikslais pagreitinti pažangą ir sumažinti skurdą skurstančiose šalyse. <p><u>Kiti įgaliojimai, susikloste papročiuose ir tradicijose.</u></p>	<p>Karalystės produktyvumas turi augti sparčiau nei jos konkurentų.</p> <p>Kiti uždaviniai.</p>	<p>Išlaiko žemą infliacijos lygį;</p> <p>Numato sąlygas makroekonominiam stabilumui išlaikyti, kad tiek verslo įmonės, tiek individualūs asmenys investuotų į ateitį;</p> <p>Daro mikroekonominės reformas, kad užtikrinti efektyvų rinkos funkcionavimą ir pašalinti galimas kliūtis produktyvumo augimui.</p> <p><u>Funkcijos, susijusios su centrinės valdžios sektoriaus skolos valdymu, išdo operacijomis:</u></p> <p>Efektyviai ir naudingai valdo valdžios grynuosius pinigus, skolą ir atsargas.</p> <p>Užtikrina, kad atitinkami limitai bei monitoringo sistemos būtų numatytos laiku.</p> <p><u>Funkcijos mokesčių ir rinkliavų srityse:</u></p> <p>Prisideda prie efektyvios ir teisingos mokesčių sistemos formavimo: stebi politikos priemonių poveikį mokesčių mokėtojams.</p> <p><u>Kitos funkcijos:</u></p> <p>Tobulina valdžios gebėjimus, siekiant efektyvumo viešuosiuose pirkimuose.</p> <p>Tęsia darbą siekiant supaprastinti reglamentavimą¹⁴⁸, ypač tose srityse, už kurias pagal kompetenciją tiesiogiai atsakingas.</p> <p>Iždas kartu su Prekybos ir pramonės departamentu, atlieka funkcijas gerinant konkurencingumą ir produktyvumą, siekiant sumažinti atotrūkį tarp Jungtinės Karalystės ir taip vadinamųjų „varžovų“ (JAV, Prancūzijos, Vokietijos ir Japonijos).</p>
--	---	---

4.3. Vokietijos federalinės finansų ministerijos įgaliojimai ir funkcijos

Federalinė finansų ministerija (vok. *Bundesministerium der Finanzen*) – tai Vokietijos Federacinės Respublikos ministerija, priklausanti federacijos vykdomosios valdžios institucijų lygmeniui ir atsakinga už federacijos biudžetą. Pagrindinė ministerijos užduotis remiasi į fiskalinės politikos formulavimą ir pagrindinės ekonominės politikos krypties numatymą Federalinei Vyriausybei. Federalinė finansų ministerija vykdo koordinacines

¹⁴⁸ Jos Didenybės Iždas kartu su Vyriausybės prekybos įstaiga numatė pasiekti geresnį reglamentavimą (angl. *Better regulation*) ir sumažinti administracinę naštą verslui ir organizacijoms 25 proc.

funkcijas Federalinėje Vyriausybėje, pavyzdžiui, teikia pasiūlymus dėl federalinių ministerijų biudžetų ir be abejo, dėl kasmetinio federacijos biudžeto formavimo. Mokesčių srityje, federalinė ministerija užtikrina valstybės finansinį pajėgumą.

3 lentelė. Vokietijos federalinės finansų ministerijos įgaliojimai, uždaviniai, funkcijos

Kompetencija ¹⁴⁹		Funkcijos
Įgaliojimai	Uždaviniai	
Federalinei Vyriausybei suteikti <u>platūs įgaliojimai finansų srityje</u> remiantis Pagrindinio įstatymo X dalies „Finansai“ finansinėmis- biudžetinėmis nuostatomis ¹⁵⁰ .	Dalyvauti Europos Sąjungos integracijos procesuose (tokiuose kaip narystė Ekonominėje ir pinigų sąjungoje), globalizacijos, Europos ir tarptautinės ekonomikos ir pinigų politikos procesuose.	<u>Funkcijos ekonomikos srityje:</u> Rengia ir vykdo ekonomikos vystymo planus šalyje. Modeliuoja valstybės ekonomiką taip, kad kiekvienam piliečiui būtų suteikta pakankamai galimybių užtikrinti savo poreikių patenkinimą.
<u>Įgaliojimai federalinio biudžeto srityje:</u> Dalyvauti sudarant Federalinį biudžetą, o biudžeto vykdymo procese turi teisę inicijuoti biudžeto pakeitimus. Federalinė Vyriausybė turi teisę duoti Bundestagui sutikimą padidinti biudžetines išlaidas, pasiūlyti sumažinti biudžeto įplaukas arba pasiūlyti sumažinti jas ateityje. Visos Federacijos pajamos ir išlaidos turi būti įtraukiamos į biudžeto planą; Biudžeto planas turi	Vykdoma ir formuluojama politika remiasi šiais 5 principais: <u>1. Augimo ir užimtumo.</u> Federalinės Vyriausybės vykdomų fiskalinių ir ekonominių politikų tikslas sukurti daugiau darbo vietų, mažinti nedarbo lygį. Numatyti iššūkiai, susiję su ekonomikos ir visuomenės modernizavimu, tačiau jiems reikalinga Europos integracijos, globalizacijos ir žinių	<u>Funkcijos federalinio biudžeto srityje:</u> Rengia federalinio biudžeto projektą, balansuodama biudžeto išlaidas ir pajamas fiskaliniiais metais. Parengusi federalinio biudžeto projektą, pristato Bundestage ir teikia tvirtinimui. Patvirtintas Bundestage federalinis biudžetas teikiamas Finansų ministerijai vykdymui.
		<u>Funkcijos mokesčių srityje:</u> atsakinga už įvairių mokesčių (pajamų, pridėtinės vertės ir kitų mokesčių) šalyje planavimą ir nustatymą. Renka mokesčius (ir muitų mokesčius). Iš surinktų mokesčių gautos pajamos yra paskirstomos įvairioms sritims taip, kaip nurodyta ministerijos parengtame Federalinio biudžeto plane.

¹⁴⁹ Vokietijos Pagrindiniame Įstatyme, vartojamas terminas „kompetencija“ apima įgaliojimus ir uždavinius. Pavyzdžiui, Pagrindinio įstatymo 30 str. „Federalinių žemių suverenios teisės“ įtvirtinta nuostata, kad valstybinių įgaliojimų ir valstybinių užduočių vykdymas yra federalinių žemių kompetencija, jei šis įstatymas nenumato arba leidžia kitaip. Šaltinis: Jarašiūnas E., Mesonis G. Užsienio šalių konstitucijos. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004. P. 39-104.

¹⁵⁰ Apibendrinant įstatymų leidybos teisę, susijusi su mokesčiais ir ypač su pajamomis, faktiškai priklauso Federacijai.

¹⁵¹ Pagrindinio Įstatymo 112 str. Viršplaninėms ir neplaninėms išlaidoms skirti reikia federalinio finansų ministro sutikimo. Jis gali būti duotas tik esant nenumatytam ir neišvengiamam poreikiui.

¹⁵² *Kanclerio nurodymų principas* – laikytis kanclerio nustatytų politikos kryptių. *Žinybingumo principas* – federalinei vyriausybei priskirtos užduotys yra vykdomos ne bendrais, o atskirais ministrų sprendimais. *Kolegialumo principas* – kai atskirų federalinių ministrų nuomonės išsiskiria tais klausimais, kurie apima bendras valdymo sritis, federalinė vyriausybė sprendžia kolegialiai ir taip priimtas vyriausybės sprendimas yra privalomas visiems federalinės vyriausybės nariams. Šaltinis: http://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/EN/Federal-Government/FunctionAndConstitutionalBasis/function-and-constitutional-basis.html_nnn=true#doc50044bodyText4.

<p>būti subalansuotas pagal pajamas ir išlaidas. (Pagrindinio Įstatymo 110 str. „Biudžeto plano“ nuostatos)</p> <p>Ministras Federalinės Vyriausybės darbui palengvinti turi Bundestagui ir Bundesratui pateikti ataskaitą apie visas pajamas ir išlaidas, taip pat apie kitų finansinių metų turtą ir skolas (Pagrindinio Įstatymo 114 str. 1 d.).</p>	<p>visuomenės pažanga. Siekia patikimo fiskalinio požiūrio, konkurencingų tarptautinių mokesčių ir iš viso to išplaukiančios valstybės skolos sumažėjimo ir pajamų padidėjimo iš į ateitį orientuotų sektorių.</p>	<p><u>Funkcijos rinkos srityje:</u> Pagal kompetenciją šalyje reguliuoja kapitalo rinką, prižiūri akcijų ir obligacijų rinką bei skatina investuotojus investuoti. Dėl kapitalo rinkos svarbos valstybės ekonomikai viešoji politika dėl pinigų, kreditų ir valiutų sistemų yra įtvirtinta, siekiant užtikrinti rinkos veikimą. Ši politika apima taisykles dėl rinkos dalyvių patvirtinimo ir priežiūros, taip pat ir vertybinių popierių reguliavimo. Už minėtų funkcijų atlikimą ir teisės aktų šioje srityje leidimą, atsakinga kartu su Federaline Vyriausybe.</p>
<p><u>Teisė priimti sprendimus Federalinės Vyriausybės fiskalinės politikos srityje.</u></p> <p>Finansų ministro <u>teisė pareikšti protestą</u>, jeigu Federalinėje Vyriausybėje priimamas klausimas susijęs su finansais ir nėra išklausoma jo nuomonė.</p>	<p><u>2. Tvarios politikos.</u> Pagrindinė finansų politikos užduotis išlieka apsaugoti valstybės finansinius gebėjimus. Valstybės finansų konsolidavimas yra svarbus gerinant viešųjų finansų kokybę. Tvarumas – tai pozityvus ilgojo laikotarpio trukmės reiškinys.</p>	<p><u>Funkcijos dokumentų, studijų leidimo srityje:</u> Atsiradus poreikiui, nereguliariai, rengia ir/arba leidžia darbinis dokumentus. Taip siekiama apsieisti fiskalinės srities klausimais ir mokslinė informacija. Publikuojamuose leidiniuose, straipsnių, medžiagos autorių nuomonė nebūtinai sutampa su ministerijos nuomone.</p>
<p>Federalinis finansų ministras yra vienintelis ministras, kuris <u>gali vetuoti Vyriausybės sprendimą, jei tam prireiks skirti papildomų išlaidų.</u>¹⁵¹</p>	<p><u>3. Socialinio teisingumo.</u> Federalinės Vyriausybės politikos pamatas. Fiskalinė ir ekonominė strategija turi būti orientuota į ateitį, kad nebūtų nelygybės tarp kartų. Negalima gyventi ateities kartų sąskaita.</p>	<p><u>Funkcijos privatizavimo srityje</u>¹⁵³. Pagal kompetenciją kaip vadovaujančioji institucija federalinio biudžeto formavimo procese bei valdanti šalies turtą, vykdydama biudžetinius uždavinius, dalyvauja privatizavimo procesuose ir atlieka šias funkcijas: – formuoja dalyvavimo taisykles, skirtas kitoms ministerijoms, vykdančioms specifinius uždavinius. Tikslas - į privatų kapitalą orientuotas vadovas. – parengus privatizavimo politikos principus, reguliariai juos peržiūri federalinės svarbos verslo interesų kontekste Federacijos mastu.</p>
<p>Ministras pagal kompetenciją <u>kontrasignuoja Federalinio Prezidento potvarkius ir įstatymus.</u> (Pagrindinio Įstatymo 58 str.).</p>	<p><u>4. Nuspėjamos politikos.</u> Aktyviai vykdoma fiskalinė ir ekonominė politika turi būti suprantama ir žinoma ne tik ekspertams, bet visai visuomenei. Gyventojai turi suprasti vykdomos politikos principus. Finansų ministerijos</p>	
<p>Ministras <u>savarankiškai</u></p>		

<p><u>vadovauja savo valdymo sričiai</u> (atsižvelgiant į Federalinio Kanclerio nustatytas politikos kryptis) <u>ir yra už ją atsakingas.</u>¹⁵² (Pagrindinio Įstatymo 65 str.)</p>	<p>pagrindinis tikslas – dirbti viešai ir atvirai, siekiant dialogo su visuomene. Vykdoma politika turi būti ilgalaikė ir kelianti gyventojų pasitikėjimą.</p>	<p><u>Funkcijos, susijusios su Europos Sąjungos politika:</u></p>
<p>Pagrindinio Įstatymo 80 str.: 1 dalyje įtvirtinta, jog įstatymu federalinis ministras gali būti <u>įgaliotas leisti nutarimus.</u> Įstatymu turi būti nustatytas suteikto įgaliojimo turinys, tikslas ir apimtis.</p>	<p><u>5. Tarptautinės įtakos.</u> Tvarumo pasiekti reikia Europos lygiu, glaudžiai bendradarbiaujant su Europos valstybių vyriausybėmis, nes tik taip galima pasiekti ekonomikos augimo ir tvarumo Europoje.</p>	<p>ES valstybės narės, priklausančios Ekonominėi ir pinigų sąjungai ir naudojančios bendrą valiutą – eurą – turi tinkamai koordinuoti tarpusavio ekonominę ir fiskalinę politiką. Kiekviena ES valstybė narė, atsižvelgdama į EB Sutarties bei Stabilumo ir augimo pakto nuostatas turi vengti pernelyg didelio šalies biudžeto deficito susiformavimo, o biudžeto deficitui atsiradus, privalo jį ištaisyti. Be to, valstybės narės kasmet paaiškina, kokią fiskalinę politiką vykdo ir kokių priemonių imasi, pristatydama Stabilumo ir konvergencijos programas¹⁵⁴.</p>
<p>Pagrindinio Įstatymo „Finansų skyriaus“ keletas nuostatų (105, 106 str.): Federacija turi išimtinę įstatymų leidybos teisę muitų ir finansinių monopolijų srityje. Federacijai priklauso finansinių monopolijų pelnas ir šie mokesčiai: muitai; netiesioginiai vartojimo mokesčiai; mokesčiai už krovinių pervežimą keliais ir kt.</p>	<p>Be svarbių ekonominių ir fiskalinių tikslų ir uždavinių, Federalinė finansų ministerija taip pat atsakinga už Vokietijos pašto ženklus, karo sukeltų padarinių, federalinio turto ir muitų klausimus.</p>	<p>Europos Bendrijos finansavimo politikos krypčių ir ES biudžeto sudarymo kontekste ministerija kartu su kitomis valstybėmis narėmis ir Europos Parlamentu siekia užtikrinti, kad Bendrijos lėšų pakaktų Bendrijos užduočių finansavimui, taip pat praktikuojamas ir griežtas išlaidų vykdymas. ES biudžeto apsaugojimas nuo pažeidimų ir sukčiavimo taip pat vaidina svarbų vaidmenį.</p>

4.4. Jungtinių Valstijų izdo departamento įgaliojimai ir funkcijos

Jungtinių Valstijų izdo departamentas¹⁵⁵ (angl. *U. S. Department of the Treasury*) – tai Jungtinių Valstijų finansų ministerija, atsakinga už ekonomikos vystymą bei patikimų ir saugių JAV ir tarptautinių finansų sistemų užtikrinimą, užsiimanti finansų, ekonominės ir mokesčių politikos formavimu ir įgyvendinimu. Departamentas veikia ir prižiūri svarbiausias šalies finansų infrastruktūros sritis, pavyzdžiui, monetų ir banknotų gamybą, išmokų mokėjimą Amerikos visuomenei, mokesčių rinkimą, skolinimąsi iš fondų. Departamentas siekdamas

¹⁵³ Pagrindiniai privatizavimo politikos tikslai Vokietijoje: pagerinti kapitalizaciją ir pritraukti perspektyvias investicijas, stiprinti rinką ir padidinti anksčiau buvusių valstybės įmonių konkurencingumą, siekiama geresnių ekonomikos augimo ir užimtumo galimybių.

¹⁵⁴ Kokią programą ES valstybė narė pateikia, priklauso nuo to, ar ji yra Ekonominės ir pinigų sąjungos narė, jei priklauso šiai sąjungai, pateikia parengtą Stabilumo programą, jei nepriklauso – konvergencijos programą.

¹⁵⁵ Jungtinių Valstijų izdo departamentas įsteigtas remiantis 1789 m. rugsėjo 2 d. priimtu JAV Kongreso aktu ir su šiuo aktu susijusiais aktais. Tekstas: Act of Congress Establishing the Treasury Department // <http://www.ustreas.gov/education/fact-sheets/history/act-congress.shtml>

ekonomikos augimo skatinimo pasauliniu mastu dirba su kitomis federalinėmis agentūromis, taip pat bendradarbiauja su užsienio šalių vyriausybėmis, tarptautinėmis finansų institucijomis. Kiti departamento siekiai: gyvenimo sąlygų pagerinimas bei kiek įmanoma, numatyti ir išvengti ekonominių ir finansų krizių. Taip pat labai svarbų vaidmenį Iždo departamentas atlieka nacionalinio saugumo didinime: tobulinamos priemonės finansų sistemoms apsaugoti, įgyvendinamos ekonominės sankcijos prieš užsienio keliamas grėsmes Jungtinėms Valstijoms, identifikuojami ir numatomi finansinės pagalbos tinklai nacionalinio saugumo grėsmėms įveikti.

4 lentelė. Jungtinių Amerikos Valstijų Iždo departamento įgaliojimai, uždaviniai, funkcijos

Įgaliojimai	Uždaviniai	Funkcijos
Vadovaujantis JAV 1787 m. Konstitucijos II straipsnio 2 skyriumi ¹⁵⁶ , Iždo departamento vadovas – Iždo sekretorius, esant Prezidento reikalavimui, turi pareikšti savo nuomonę raštu bet kuriuo savo kompetencijos klausimu.	Tarnauti Amerikos žmonėms ir stiprinti nacionalinį saugumą efektyviau administruojant JAV vyriausybės finansus, skatinant ekonomikos augimą ir stabilumą, bei užtikrinant JAV ir tarptautinių finansų sistemų saugumą ir patikimumą.	<u>Pagrindinės Iždo departamento atliekamos funkcijos apima:</u> – Vadovavimą (valdymą) Federaliniams finansams; – Mokesčių ir kitų prievolių, piniginių išteklių rinkimą Jungtinėse Valstijose; – Visų Jungtinių Valstijų sąskaitų apmokėjimą; – Banknotų, pašto ženklų gaminimą ir monetų kalimą; – Vyriausybės sąskaitų ir valstybės skolos valdymą; – Nacionalinių bankų ir kitų kredito institucijų priežiūrą; – Patarinėjimą šalies ir tarptautinių finansų, pinigų, ekonomiais, prekybos ir mokesčių politikos klausimais (pagal JAV Konstituciją lemiamas balsas priklauso Kongresui); – Federalinių įstatymų mokesčių ir finansų srityje įgyvendinimą; – Tyrimą ir persekiojimą dėl mokesčių vengimo, sukčiavimo ir klastojimo.
Pagrindiniai Iždo sekretoriaus (finansų ministro) įgaliojimai, numatyti 1789 m. Aktu ¹⁵⁷ :	Iždo departamento misija orientuota į departamento, kaip JAV ekonomikos ir finansų sistemos valdytojo bei kaip	Iždo departamentas – kaip vykdomoji agentūra yra atsakinga už JAV ekonomikos vystymo skatinimą ir finansinio saugumo užtikrinimą.

¹⁵⁶ Jungtinių Valstijų Prezidentas gali reikalauti, kad kiekvienas vykdomosios valdžios departamento vadovas pareikštų nuomonę raštu bet kuriuo savo kompetencijos klausimu.

¹⁵⁷ JAV Kongreso 1789 m. rugsėjo 2 d. priimtas Aktas dėl Jungtinių Valstijų Iždo steigimo. Tekstas: Act of Congress Establishing the Treasury Department // <http://www.ustreas.gov/education/fact-sheets/history/act-congress.shtml>

<ul style="list-style-type: none"> – analizuoti ir rengti valstybės gaunamų pajamų bei valstybės skolos patobulintus valdymo planus; – rengti apskaičiavimus dėl valstybės pajamų ir išlaidų; – vadovauti mokesčių surinkimui; – spręsti dėl apskaitos standartų; – vadovaujantis įstatymais ir laikantis numatytų apribojimų, Iždo departamentas išduoda lėšų garantijas; – žemių, priklausančių Jungtinėms Valstijoms, pardavimo procedūrų vykdymas pagal įstatymus¹⁵⁸; – Pranešti ir suteikti visą reikalingą informaciją asmeniškai ar raštu įstatymų leidžiamajai valdžiai dėl Senato ar Atstovų rūmų užduotų klausimų ar einamų finansų ministro pareigų bei apskritai dėl paslaugų, susijusių su finansais, vykdymo. 	<p>įtakingo dalyvio pasaulio ekonomikoje, vaidmens atlikimą.</p>	<p><u>Ivairi vykdoma veikla:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – patarinėja Prezidentui ekonomikos ir finansų klausimais; – skatina tvarios ekonomikos augimą bei geresnį finansų institucijų valdymą; – vykdo ir prižiūri svarbiausias šalies finansų infrastruktūros sritis, pavyzdžiui, monetų ir banknotų gamybą, išmokų mokėjimą Amerikos visuomenei, mokesčių rinkimą, Federalinei Vyriausybei reikalingų lėšų skolinimąsi iš fondų ir kt. – priima įsakymus, potvarkius, instrukcijas, taisykles, procedūras ir kitokios formos administracinius aktus, nustatančius politikos kryptis ir kuriais paskiriama atsakomybė sekretoriaus pareigūnams (angl. <i>Secretarial Officers</i>).¹⁵⁹ – Siekdamas geresnio ekonomikos augimo pasauliniu mastu, dirba su kitomis federalinėmis agentūromis, taip pat bendradarbiauja su užsienio šalių vyriausybėmis, tarptautinėmis finansų institucijomis.
<p>Pagrindiniai Iždininko įgaliojimai, numatyti 1789 m. Aktu¹⁶⁰:</p> <ul style="list-style-type: none"> – priima ir saugo JAV pinigus, kuriuos išmoka vadovaujantis Iždo 		<p>Departamento vykdoma veikla taip pat orientuota į gyvenimo sąlygų pagerinimą bei prognozavimą ir ekonominių ir finansų krizių išvengimą ateityje. Svarbus vaidmuo tenka</p>

¹⁵⁸ Vadovaujantis 1812 m. balandžio 25 d. Aktu dėl žemių tarnybos Iždo departamente steigimo, pagal kurį Iždo sekretoriui paskirti valstybinių žemių pardavimo įgaliojimai. Taip pat vadovaujantis 1840 m. liepos 4 d. Aktu dėl valstybės pajamų rinkimo, saugaus laikymo, transportavimo ir išmokėjimo.

¹⁵⁹ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 160-161. P. 171.

Iždo departamento įsakymai (angl. *Treasury Orders*) – tai aktai, pasirašyti Iždo sekretoriaus ar jo pavaduotojo, kuriais: 1) deleguojami (skiriami) įgaliojimai, kuriuos turi Iždo sekretorius ar jo pavaduotojas, aukštesniems Iždo departamento pareigūnams, 2) apibrėžiamas Iždo departamento veiklos organizavimas ir nurodomi aukščiausių departamento pareigūnų tarpusavio santykiai ir 3) nustato Iždo departamento politikos kryptis.

Iždo departamento potvarkiai (angl. *Treasury Directives*) – tai aktai, pasirašyti atitinkamo aukšto rango departamento pareigūno, kuriais: 1) galima iš aukščiau gautus įgaliojimus, paskirti kitiems departamento pareigūnams, t. y. gautus įgaliojimus deleguoti (paskirti) kitiems ir 2) numatyti procedūras teisėtoms pareigoms ir Iždo departamento politikos tikslų įgyvendinimui. Šaltinis: <http://www.treas.gov/regs/>.

¹⁶⁰ Kiti buvę pareigūnai, minėti 1789 m. Akte: auditorius, kontrolierius, registruotojas.

<p>sekretoriaus orderiu; – turi patvirtinti visus gautus pinigus; – teikti ataskaitas; – Būdamas ištikimas ir sąžiningai eidamas pareigas bei tikslingai įdarbindamas savo darbuotojus, Iždo sekretoriui ir Kontrolieriui pateikia 150 tūkst. JAV dolerių viršijančias sumas, sumokėtas Jungtinėms Valstijoms.</p>		<p>nacionalinio saugumo didinime: tobulinamos priemonės finansų sistemoms apsaugoti, įgyvendinamos ekonominės sankcijos prieš užsienio keliamas grėsmes Jungtinėms Valstijoms, identifikuojami ir numatomi finansinės pagalbos tinklai nacionalinio saugumo grėsmėms įveikti.</p> <p>Atlieka kitas svarbias funkcijas pagal kompetenciją, susijusias su ekonomikos puoselėjimu, kelio neteisėtai veiklai užkirtimu, parama žmonėms ir atviriausio prekybos režimo pasaulyje užtikrinimu ir pan.</p>
---	--	---

4.5. Prancūzijos ekonomikos, pramonės ir užimtumo bei Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerijų įgaliojimai ir funkcijos

Prancūzijos ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministerija (pranc. *Le ministère de l'Économie, de l'Industrie et de l'Emploi*) – rengia ir įgyvendina Vyriausybės politiką ekonomikos, finansų, užimtumo, profesinio mokymo, vartotojų teisių apsaugos, užsienio prekybos, pramonės, komunikavimo ir turizmo paslaugų srityse, taip pat yra atsakinga už Vyriausybės politiką, susijusią su mažomis ir vidutinėmis įmonėmis, prekybos ir namų ūkių gamybos sritimi. Vykdo Prekybos ir amatų rūmų bei Komercijos ir pramonės rūmų kontrolę, taip pat funkcijas, susijusias su įmonių steigimu bei įmonių steigimo formalijų reguliavimo paprastinimu.

**5 lentelė. Prancūzijos Respublikos ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministerijos
įgaliojimai, uždaviniai, funkcijos**

Įgaliojimai	Uždaviniai	Funkcijos
<p>Teisė prižiūrėti, kaip laikomasi Konstitucijos.</p> <p><u>Konstitucijos suteikti įgaliojimai: Respublikos Prezidento aktus pasirašo ministras pirmininkas ir prireikus atsakingasis ministras. Ministro Pirmininko aktai prireikus yra kontrasignuojami ministrų, atsakingų už jų vykdymą.</u> (Konstitucijos 19, 22 str.)</p> <p>Ministras pirmininkas <u>užtikrina įstatymų vykdymą, įgyvendina reglamentine veiklą.</u> Kai kuriuos savo įgaliojimus gali perduoti ministrams. Klausimai,</p>	<p>Ministerija turi 6 misijas:</p> <p><u>1. Pilotuoti Prancūzijos ekonomiką.</u> Vykdomi veiksmai, orientuoti į tvarų ekonomikos augimą, užimtumo generavimą bei tarptautiniu lygiu priimamų sprendimų įtakojimą. Ekonomikos ir finansų politikos įgyvendinimui svarbiausia kokybiška analizė, aiški teisėkūra, greitas ES teisės (<i>acquis communautaire</i>) perkėlimas ir įgyvendinimas, priėjimo prie patikimos statistinės informacijos kiekvienam norinčiam asmeniui užtikrinimas. Misijai įgyvendinti vykdomos 2 programos: Ekonominės politikos ir užimtumo programa bei Statistikos ir ekonomikos srities tyrimų.</p> <p><u>2. Darbas ir užimtumas.</u> Traktuojama kaip tarpžinybinė misija, nes užimtumas yra vienas iš svarbiausių Vyriausybės ekonominės politikos prioritetų, ypač šalių ir pasaulį ištikusios ekonomikos ir finansų krizės metu. Misijai įgyvendinti vykdomos 2 programos: Grįžimo į darbą ir įdarbinimo bei Ekonomikos ir užimtumo plėtros.</p> <p><u>3. Valstybės finansiniai išipareigojimai.</u> Vykdo valstybės prisiimtus finansinius išipareigojimus ir yra atsakinga už šias vykdomas programas: 1) valstybės skolą ir nacionalinį išdą; 2) valstybės garantijų teikimą ir pan.; 3) taupymo pajamas. Misijai ir jos numatytų programų vykdymui skiriami didžiausi finansiniai ištekliai. Programas vykdo ministerija kartu su Prancūzijos išdo agentūra (<i>Agence France Trésor</i>)¹⁶².</p> <p><u>4. Ekonomikos srities reglamentavimas.</u> Įmonių plėtra ir vystymasis yra svarbus ekonominei situacijai ir daro tiesioginę įtaką užimtumo lygiui. Ministerijos veikla nukreipta į konkurencingos aplinkos,</p>	<p><u>Pagrindinės kompetencijos sritys,</u> kuriose rengia ir įgyvendina Vyriausybės politiką:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prancūzijos ekonomikos konkurencingumas ir šalies patrauklumas; – Užimtumo rėmimas ir palaikymas, taip pat „grįžimo į darbą“ politikos vykdymas; – Jaunimo ir suaugusiųjų profesinis mokymas; – Dalyvavimas finansavimo, ekonominių ir finansų pinigų (monetarinės) politikos srityse tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu; – Ekonominės ir finansų prognozės – esančios viena iš sudėtinių valstybės biudžeto rengimo ir įgyvendinimo dalių. Ministerija rengia makroekonominių rodiklių – BVP augimo, vartotojų kainų pokyčių, žaliavų ir energijos kainų, užsienio valiutų kursų ir kt. – prognozes; – Teisėkūra mokesčių ir fiskalinės politikos srityje; – Konkurencija ir vartotojų apsauga; – Statistika ir ekonomikos pakraipos studijos,

¹⁶¹ Vykdomosios valdžios reglamentinės veiklos autonomiškumas (savarankiškumas), reiškiantis, kad vykdomoji valdžia veikia šalia įstatymais nustatytos reguliavimo srities ir poįstatyminiams aktams priimti nereikia įstatymų. Birmontienė T., Buišienė O., Jarašiūnas E. ir kt. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 71.

¹⁶² Prancūzijos išdo agentūra (*Agence France Trésor*) – tai agentūra, įsteigta Ekonomikos, finansų ir pramonės ministerijos 2001-02-08 *arete (Arrêté)* NOR: ECOP0001091A ir atskaitinga direktoratui. Tekstas: Ministère de l'économie, des finances et de l'industrie. Arrêté du 8 février 2001 portant création d'une agence de la dette. NOR: ECOP0001091A. - J. O. Numéro 34 du 9 Février 2001 page 2211 // <http://alizer.finances.gouv.fr/tresor/arrrete/agence.htm>.

¹⁶³ Lisabonos strategijoje numatyta iki 2010 m. padidinti finansavimą iki 3 proc. BVP ir jį skirti moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai.

<p>nepriekirti įstatymų reguliavimo sričiai, yra reglamentinio pobūdžio. Vadinas, sritys, kurių nereguliuoja įstatymai, priklauso reglamentinei veiklai.¹⁶¹ (Konstitucijos 21, 37str.)</p> <p>Pasiūlymai ir pataisos, pateiktos parlamento narių, negali būti priimami, jei juos priėmus sumažėtų valstybės ištekliai arba padidėtų valstybės išlaidos. (Konstitucijos 40 str.)</p>	<p>padėsiančios mažoms ir vidutinėms įmonėms konkuruoti, sukūrimą; paslaugų ir turizmo rėmimą; reikalingų reguliacinių teisės aktų leidimą sąžiningos konkurencijos ir vartotojų apsaugos užtikrinimui. Misijai įgyvendinti vykdomos 3 programos: 1) Įmonių ir paslaugų vystymas; 2) Turizmas; 3) Ekonomikos reguliavimas.</p> <p><u>5. Valstybės parama vystymuisi.</u> Siekiama įgyvendinti Jungtinių Tautų Tūkstantmečio vystymosi tikslus, tokius kaip, skurdo mažinimas, aprūpinimas vandeniu, sveikata, švietimas, parama ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui bei pajamų gavimas skurstančioms šalims. Vykdo Ekonominės pagalbos ir finansų vystymo programą.</p> <p><u>6. Tyrimai ir išsilavinimas.</u> Tarptautinio konkurencingumo kontekste parama moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai¹⁶³ tampa svarbi pramonei. Ministerija remia inovatyvias mažas ir vidutines įmones, verslo grupes, aukšto lygio inžinierių mokymus ir pan.</p> <p>Kartu su Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerija vykdo Ekonomikos skatinimo ir stebėjimo programą.</p>	<p>tyrimai;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Užsienio prekyba; – Viešųjų pirkimų reglamentavimas, analizė ir priežiūra; – Strateginių krypčių pramonės ir paslaugų šiame sektoriuje numatymas; – Elektroninio komunikavimo politika; – Naujų informacinių technologijų rėmimas; – Turizmo paslaugos ir paramos teikimo šiai sričiai priežiūra; – Ekonominė ir finansinė kontrolė¹⁶⁴, vykdoma kartu su Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerija. – Vykdydama įgaliojimus, dalyvauja ES institucijų veikloje ir pagal kompetenciją pristato Prancūzijos pozicijas bei jai atstovauja, pavyzdžiui, Europos Sąjungos Ekonomikos ir finansų ministrų (ECOFIN) taryboje.
--	---	--

Prancūzijos biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerija (pranc. *Ministère du Budget, des comptes publics, de la fonction publique et de la réforme de l'Etat*) – yra pagrindinis atsakingas Finansų (Biudžeto) įstatymo rengėjas šalyje, dalyvaujant Ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministerijai. Ministerija taip pat atsakinga už valstybės ir visų valdžios organų atskaitomybę, valstybės tarnybą ir valstybės modernizavimą.

¹⁶⁴ Finansų kontrolieriai yra priskiriami prie visų ministerijų, vykdančių išlaidas, valstybės apskaitininkai renka pajamas, įskaitant įvairių valstybinių fondų pajamas. Valstybės išlaidas peržiūri, apskaito ir tikrina valstybės finansų inspektoriai.

6 lentelė. Prancūzijos Respublikos biudžeto, valstybės apskaitos ir valstybės tarnybos ministerijos įgaliojimai, uždaviniai, funkcijos

Įgaliojimai	Uždaviniai	Funkcijos
<p>Dekreto Nr. 2007-1003¹⁶⁵ 4 straipsniu Biudžeto, valstybės apskaitos ir valstybės tarnybos ministrui suteikti <u>įgaliojimai šiose srityse:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Biudžeto; – Valstybės modernizavimo; – Valstybės atskaitomybės; – Mokesčių, taip pat pagal kompetenciją kartu su Ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministerija fiskalinių reikalų teisėkūros srityje; – Muitų ir pan. klausimų; – biudžetinės kontrolės ir ministerijų atskaitomybės; – Pensijų ir kitose srityse; – Kartu su Ministru Pirmininku vykdo įgaliojimus vyriausybės veiklos ir valstybės tarnybos srityse. – disponuoja įgaliojimais fiskalinės teisėkūros srityje, taip pat rengiant teisės aktus finansų klausimais ir, atsiradus poreikiui, vietos valdžios institucijų, hospitalizacijos ir slaugos organizavimo srityje; – disponuodamas suteiktais įgaliojimais valstybės tarnybos ir kitose srityse, turi teisę reikalauti pateikti visą jam reikalingą informaciją; – vykdydamas įgaliojimus, kartu su Ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministre naudojasi Generaliniu sekretoriatu ir vykdo įgaliojimus, susijusius su finansų kontrole, personalo valdymu ir aplinkos sąlygų darbui suteikimu, 	<p>Vykdyti Dekretą Nr. 2007-1003¹⁶⁶.</p>	<p>Dekreto Nr. 2007-1003 1 straipsnyje numatytos šios <u>pagrindinės funkcijos:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Rengia ir įgyvendina Vyriausybės fiskalinę ir mokesčių, valstybės tarnybos ir valstybės modernizavimo politiką; – Atsakingas už šalies atskaitomybes; – rengia ir įgyvendina biudžetą; – Administruoja pensijų, finansų valdymo ir kitus klausimus; – Funkcijos mokesčių, kadastrų ir valstybinės žemės registravimo srityse; – Atlieka funkcijas muitų klausimais ir pan. – Pagal suteiktus įgaliojimus atlieka tam tikras funkcijas (pavyzdžiui, ekonominės ir finansų kontrolės) kartu su Ekonomikos, Pramonės ir užimtumo ministerija; – Kuria ir įgyvendina taisykles kartu su Vidaus reikalų ministerija, Užjūrio teritorijomis, teritorinėmis bendruomenėmis dėl vietos valdžios institucijų valdomų finansų; – Kartu su kitais kompetentingais ministrais, rengia ir vykdo finansinius aktus dėl socialinės apsaugos, taip pat atsakingas už apskaitos balansą bei finansines priemones socialinės apsaugos srityje. <p><u>Kitos funkcijos:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Modernizuojant valstybę, rengia ir įgyvendina priemones, siekiant atitikti vartotojų, besinaudojančių

¹⁶⁵ 2007 m. gegužės 31 d. dekretas Nr. 2007-1003 „Dėl Biudžeto, valstybės apskaitos ir valstybės tarnybos ministro įgaliojimų“ (2009 m. vasario 4 d. konsoliduotas variantas) (pranc. *Décret n°2007-1003 du 31 mai 2007 relatif aux attributions du ministre du budget, des comptes publics et de la fonction publique. NOR: BCFX075511ID. -Version consolidée au 4 février 2009.* Tekstas: http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=0BA4F2E08DCFBA98BF0474668BDD0E1D.tpdjo11v_3?cidTexte=LEGITEXT000006056499&dateTexte=20090826.

¹⁶⁶ Minėto Dekreto 5 straipsnyje numatytas dekreto vykdymas pagal kompetenciją susijusiems pareigūnams, ne tik ministrams, bet ir Ministrui Pirmininkui, teritorinėms bendruomenėms, Užjūrio teritorijoms ir pan.

<p>teisinių reikalų, komunikavimo paslaugų, paslaugų, susijusių su ekonomine ir finansų kontrole, mediatoriaus, nacionalinio saugumo ir gynybos (TRACFIN) funkcijas atliekančiais padaliniais.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Pagal kompetenciją disponuoja tam tikrais įgaliojimais ir vietos valdžios institucijų finansų srityje. – Atlikdamas jam suteiktas atskaitomybės funkcijas, turi bendrus įgaliojimus, kuriuos vykdo kartu su kitais kompetentingais ministrais įvairių tyrimų, studijų, vertinimų, statistikos ir socialinės apsaugos srityje. – Vykdydamas jam pavestas užduotis, disponuoja generaliniu sekretoriatu, atsakingu už socialinius reikalus; turi teisę kreiptis į Ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministerijos Generalinį Išdo ir ekonominės politikos direktoratą. – Pagal kompetenciją naudojami: Strateginio analizavimo centru (pranc. <i>Centre d'analyse stratégique</i>); Tyrimo komitetu, nagrinėjančiu valstybės tarnybos efektyvumą ir kaštus (pranc. <i>comité d'enquête sur le coût et le rendement des services publics</i>). 		<p>valstybės tarnautojų teikiamomis paslaugomis, poreikius, tobulina viešąjį valdymą ir plėtoja socialinius dialogus šiuo klausimu.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prižiūri, kaip įgyvendinamos reformos ir koordinuoja su tuo susijusius klausimus. – Rengia ir įgyvendina priemones, siekiant administracinių procedūrų supaprastinimo vartotojams ir koordinuoja supaprastinimo programas. – Vadovauja ir koordinuoja Vyriausybės darbą, vertinant valstybės politikos efektyvumą, užsibrėžtų tikslų ir rezultatų įgyvendinimą. – Atlieka funkcijas Vyriausybės audito politikos formavime bei vykdo valstybės vykdomų politikų peržiūrą. – Kontrasignuoja dekretus, susijusius su centrinės administracijos (vykdomosios valdžios institucijų) organizavimu, viešųjų paslaugų teikimu ir pan. – Vadovauja naujo požiūrio į žmogiškųjų išteklių valdymą politikai.
---	--	---

4.6. Finansų ministerijų įgaliojimai ir funkcijos Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Prancūzijoje: lyginamasis aspektas

Išanalizavus finansų ministerijų įgaliojimus ir funkcijas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Prancūzijoje, galima spręsti apie šių ministerijų kompetenciją, teisinį statusą, vaidmenį konkrečioje šalyje. Apibendrinant galime teigti, kad finansų ministerijos, įgyvendindamos joms suteiktus įgaliojimus, vykdo joms priskirtas valdymo funkcijas, t. y. įgyvendina vykdomąją tvarkomąją ir organizacinę veiklą, nukreiptą į įstatymų ir kitų teisės aktų vykdymą, ir paprastai formuoja valstybės valdymo politiką ekonomikos ir finansų srityje. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad ministerijų vaidmuo labai priklauso nuo valstybės valdymo formos, JAV, kaip prezidentinėje respublikoje, didelis

vaidmuo, pavyzdžiui, rengiant ir kontroliuojant federalinį biudžetą tenka Prezidentui ir prie prezidentūros įsteigtam specialiam padaliniui, Vokietijoje, kaip parlamentinėje respublikoje, finansų ministras turi reikšmingus įgaliojimus (protesto, neišklausius jo nuomonės, pareiškimas, veto teisė klausimams, reikalaujantiems papildomų biudžeto išlaidų) federalinio biudžeto srityje.

Palyginus skirtingų valstybių finansų ministerijas, galime pabrėžti **bendruosius požymius**, leidžiančius konstatuoti, jog tai yra taip vadinama „finansų ministerija“:

➤ Institucijos ryšys su kitomis valdžios institucijomis. Pastebima tendencija, jog finansų ministerijos priklauso vykdomosios valdžios institucijų sistemai, tuo parodoma, jog finansų ministerija yra valdžios institucija, o ministerijų vadovai yra vyriausybių (JAV – kabineto) nariai.

➤ Reguliavimo sritis – finansų (JAV ir monetarinės) politikos formulavimas ir įgyvendinimas. Ministerijų veikla siejama su valstybės biudžeto formulavimu (išskyrus JAV, kur daugiau galių biudžeto srityje suteikta vykdomajai įstaigai prie Prezidentūros) ir įgyvendinimu, todėl šioms ministerijoms būdingas tarpšakinis pobūdis dėl joms priskirtų koordinacinių funkcijų biudžeto srityje, mokesčių politikos formulavimu, fiskalinės politikos formavimu, dalyvavimu Europos Sąjungos Ekonomikos ir finansų (ECOFIN)¹⁶⁷ tarybos formate bei su šiuo formatu susijusių klausimų nagrinėjime ES tarybos darbo grupėse ir komitetuose, kituose darbo organuose (išskyrus JAV – nes ji ne ES valstybė narė).

➤ Ministerijų vykdoma veikla, remiasi į joms teisės aktais suteiktus įgaliojimus. Lietuvos Respublikos finansų ministerijai suteikti įgaliojimai įtvirtinti Konstitucijoje ir konkretizuoti patvirtintuose ministerijos nuostatuose ir kituose teisės aktuose; Jungtinės Karalystės Jos Didenybės išdui suteikti įgaliojimai įtvirtinti nerašytoje Konstitucijoje, 1975 m. Karūnos ministrų akte, papročiuose ir tradicijose; Vokietijos Federalinė finansų ministerija vadovaujasi Pagrindinio įstatymo „Finansų“ dalies ir kitų teisės aktų nuostatomis; Jungtinių Valstijų Iždo departamento įgaliojimai įtvirtinti JAV Konstitucijoje, akte dėl Jungtinių Valstijų Iždo departamento įsteigimo; Prancūzijos su ekonomikos ir finansų sritimi susijusioms ministerijoms įgaliojimai suteikiami Konstitucijos nuostatomis, konkretizuoti dekretuose. Visų šalių finansų ministerijos savo veikloje vadovaujasi tarptautinėmis sutartimis. Vadinasi, ministerijos disponuoja operatyviu savarankiškumu, kurį nustato joms suteikta kompetencija, t. y. jos savarankiškos tiek, kiek apibrėžta teisės aktuose ir kituose teisės šaltiniuose.

➤ Finansų ministerijos veikimo laisvė. Lyginant skirtingų šalių finansų ministerijas pastebima tendencija, jog finansų srities politika ir jos įgyvendinimas yra kontroliuojama politinės valdžios institucijų, Parlamento, tai lemia konstitucinis šių institucijų vaidmuo,

¹⁶⁷ ES ekonomikos ir finansų (ECOFIN) taryba, tai viena iš Europos Sąjungos tarybos formacijų, kurios sudėtyje yra ES valstybių narių ekonomikos ir finansų ministrai. Lietuvai, Vokietijai, Prancūzijai (ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministrė), Jungtinei Karalystei šiame formate atstovauja aptartų finansų ministerijų ministrai.

pagrįstas santykiais tarp valstybės valdžių – įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės. Siekiama, kad nebūtų įgyta kuo daugiau laisvės veikti – laisvės formuoti politiką, nes taip gali būti siekiama įgauti visišką valdžią finansų politikos srityje, tai gali būti susiję ir su biudžeto formavimu. Tik atsižvelgiant į valstybės valdymo formą, skiriasi Parlamento vaidmuo.

➤ Ministerijų vykdomos funkcijos yra orientuotos į tikslą. Analizuojant skirtingų šalių finansų ministerijas, pastebėta, jog jos turėjo parengtus strateginius veiklos planus, kuriuose pateikti konkrečiu laikotarpiu ministerijos išsikelti ir siekiami tikslai, vykdomos užduotys, taip pat numatomos vykdomos programos ir pan. Galime teigti, kad ministerijos vykdomi uždaviniai ir siekiami tikslai yra nukreipti į vienokio ar kitokio rezultato pasiekimą ekonomikos ir finansų valdymo srityje, o atliekamos funkcijos yra ne kas kita, o kasdienė praktinė ministerijos administracijos padalinių ir kt. susijusių įstaigų ir organizacijų veikla, nukreipta į jai iškeltų uždavinių vykdymą. Atliekamų funkcijų įgyvendinimo ribas nustato teisės ir pareigos.

➤ Ministerijų veikla yra planuojama. Planuojant galima labiau patenkinti visuomenės poreikius, žiūrėti į ilgalaikę perspektyvą. Pavyzdžiui, finansų ministerijų administruojama sritis – ekonominės politikos nustatymas – yra labai svarbi, nes nuo to tiesiogiai kyla tam tikros neigiamos pasekmės: kyla infliacija, auga nedarbas, investicijų trūkumas ir pan. Atkreiptinas dėmesys, kad finansų ministerijos gali manevruoti, tokiu būdu iš dalies susikuriant daugiau galių kištis į rinkos procesų reguliavimą prisidengiant tokiais kylančiais iššūkiais, kaip kylančios naftos, energijos, maisto kainos ir pan.

➤ Finansų ministerijų atliekamas funkcijas geriausiai apibūdina reikšminiai žodžiai: finansai, biudžetas, išdas, mokesčiai, fiskalinė politika, valstybės skola, finansinės paslaugos. Šie reikšminiai žodžiai dažniausiai atsispindi ir ministerijų organizacinėse struktūrose, konkreitiems administracijos struktūriniais padaliniais ar ministerijos reguliavimo sričiai priklausančioms įstaigoms, organizacijoms, pavedant vykdyti atitinkamas funkcijas. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos padaliniai: *Fiskalinės politikos* (Makroekonomikos, Ekonominės politikos koordinavimo skyriai), *Mokesčių*, Finansų rinkos (*Finansinių paslaugų* reglamentavimo skyrius), *Biudžeto*, Valstybės *iždo* (*Skolinimosi* ir pinigų valdymo, *Skolinių* įsipareigojimų administravimo skyriai) departamentai ir kt., Valstybinė *mokesčių* inspekcija. Jungtinės Karalystės Jos Didenybės *iždo* sekretorių pareigos: *finansų, išdo*, ekonomikos, *finansinių paslaugų* sekretoriai, taip atsispindi direktoratų pavadinimuose – *Biudžeto, mokesčių* ir socialinio aprūpinimo, Makroekonomikos ir *fiskalinės politikos*, įstaigų pavadinimuose: Jungtinės Karalystės *skolos* valdymo įstaiga, Jos Didenybės valstybinių *mokesčių* ir maitų departamentas. Vokietijos federalinės finansų ministerijos padaliniai: *Fiskalinės politikos* ir makroekonomikos reikalų, Federalinio *biudžeto*, Maitų, akcizų, alkoholinių gėrimų monopolijų, *Mokesčių, Finansų rinkos politikos* ir kiti generaliniai direktoratai, taip pat ministerijos

reguliavimo sričiai priskirta Federalinė valstybinių *mokesčių* įstaiga. Jungtinių Valstijų išdo departamento tarnybos: Valstybės *finansų*, *Ekonominės* politikos, *Mokesčių* politikos; taip pat organizaciniai (vykdomieji) biurai: Alkoholio ir tabako *apmokestinimo* ir prekybos, Valstybės *skolos*, *Finansų* valdymo tarnyba, Valstybinių *mokesčių* tarnyba ir kt. Prancūzijos ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministerijos generaliniai direktoratai: Nacionalinio *iždo* ir *ekonominės politikos*, *Fiskalinio* pobūdžio teisėkūros, ministerijos reguliavimo sričiai priskirta Valstybės *skolos* ir *iždo* agentūra ir pan. Prancūzijos *biudžeto*, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerijos generaliniai direktoratai: Viešųjų finansų, *Biudžeto* ir kt.

➤ Finansų ministerijoms būdinga galia valdyti svarbiausius išteklius – informaciją ir žinias paskirtoje valdymo srityje. Valstybinė valdžia, visuomenė ir žmogus turi informacijos tiek, kiek šios informacijos turi ar paskleidžia finansų ministerijos skirtingose šalyse. Guy B. Peters mano, kad tokios biurokratinės institucijos valdo visą techninę informaciją, leidžiančią daug ką suprasti ir interpretuoti, todėl konstatuoja, kad jos geriau (techniškai) formuoja tam tikros srities politiką negu palyginti mažai ką išmanantys įstatymų leidėjai.¹⁶⁸ Guy B. Peters taip pat pabrėžia biurokratijos pranašumą, ji formaliai atskirta nuo politinių partijų. Valstybės tarnautojams nereikia dalyvauti rinkimuose, jie nepatiria rinkėjų arba savo partijų spaudimo ir yra politiškai neutralūs. Esmė – jie yra savo srities ekspertai. Partinis nešališkumas su biurokratijos turimomis žiniomis – biurokratų sprendimai pranašesni nei politinių institucijų. Visa tai suteikia galimybę kurti ilgalaikius planus. Galime tik pritarti teiginiui, kad geriau yra atliekamos tos funkcijos, kurios organizuojamos pagal veiklos pobūdį, paprastai tai funkcijos, kurioms atlikti reikia: 1) techninio išsilavinimo arba aukštos profesinės kvalifikacijos; 2) didelio vidinio atsidavimo; 3) nešališkumo ir atskyrimo nuo visos biurokratijos ir galimo politinio spaudimo.¹⁶⁹

➤ Istaigų ideologija yra svarbi ir turi pranašumų. Daugelis politinių lyderių, atsidūrę ministro vaidmenyje – Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje į ministro pareigas paprastai skiriami politikai-vadybininkai – paprasčiausiai gali neišmanyti jam priskirtos valstybės valdymo politikos srities, todėl negali smarkiai lemti vykdomos politikos krypties, nes neturi pakankamų gebėjimų, kvalifikacijos, patirties, specifinių žinių. Prancūzijos ir JAV ministrai yra labiau profesionalai, savo srities žinovai.

➤ Ministerijų atliekamos funkcijos iš esmės yra nukreiptos į žmogaus, visuomenės gerovę (taip vadinamus „klientus“ privačiame sektoriuje), o pamatinė egzistuojančių ministerijų veiklos vertybė yra ne kas kita, kaip „tarnavimas klientui“ – žmogui, tikslas – patenkinti „klientą“. Kaip literatūroje teigiama, viena vertus, vyriausybės įstaigos (ministerijos)

¹⁶⁸ Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. P. 295.

¹⁶⁹ Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. P. 201-202.

skatinamos kuo veiksmingiau teikti paslaugas, kita vertus, jos turi jautriai reaguoti į poreikius ir troškimus tų, kuriems dirba.¹⁷⁰ Jan Erik Lane¹⁷¹ supratimu viešasis sektorius – tai institucijų visuma, koordinuojanti skirtingų grupių, prašančių įvairiais būdais atlikti tam tikrus viešuosius veiksmus ir interesus. Šiuolaikinių valstybių piliečiai nebėra nuolankūs prašytojai, todėl, institucijoms nepateisinus lūkesčių, iškart eina triukšmauti į gatves. Žmogus – nebe prašytojas, o reiklus paslaugos vartotojas.¹⁷²

➤ Išanalizavus finansų ministrų ir jiems prilygstančių pareigūnų institucines galias tvarkyti biudžetą, galima visiškai pritarti Guy B. Peters¹⁷³ teiginiams, kad apskritai šie pareigūnai yra įgiję dideles institucines galias šioje srityje, todėl aukščiausiam vykdomosios valdžios pareigūnui gali būti sunku ar net neįmanoma asmeniškai įsikišti į biudžeto reikalus, ypač, kai manoma, jog tokio kišimosi motyvai yra politiniai. Pavyzdžiui, Vokietijoje norint pakeisti finansų ministro sprendimą, reikia ypatingos kabineto daugumos pritarimo. Be to, išmanymas, kuriuo disponuoja finansų ministerija, gali lemti tai, kad toks daugumos sprendimo primetimas bus politiškai neišmintingas. Aukščiausias vykdomosios valdžios pareigūnas (Prezidentas, Ministras Pirmininkas) tikrai gali daryti politinę įtaką finansų ministro veiksmams, bet dažnai jos negalima paversti biudžeto kontrole, tad aukščiausio vykdomosios valdžios pareigūno galimybės naudotis biudžetinais įgaliojimais priklauso nuo jo sugebėjimo užsitikrinti finansų ministro lojalumą ir paklusnumą.

➤ Finansų ministerijos veikia kaip administracinė valdžios institucija, atlieka viešojo administravimo funkcijas: priima sprendimus dėl tam tikrų operacijų atlikimo ir pan. Ministerijų veiklos formos ir metodai yra apibrėžti pagal jos uždavinius, funkcijas, teises ir pareigas. Bendriausios veiklos formos ir metodai: norminių ir individualių teisės aktų priėmimas ir jų įgyvendinimo užtikrinimas (inspektavimas, instruktavimas ir pan.); bendradarbiavimo su visuomene organizavimas ir pan.¹⁷⁴ Lietuvos Respublikos finansų ministerija leidžia ministro įsakymus, vidaus administravimo srityje – ministerijos kanclerio potvarkius. Vokietijos federalinė finansų ministerija priima sprendimus federalinės vyriausybės fiskalinės politikos ir pan. srityje, t. y. ministras savarankiškai vadovauja savo valdymo sričiai, be abejo, laikantis kanclerio nustatytų politikos kryptių, taip pat pažymėtina, kad federalinei vyriausybei priskirtos užduotys yra vykdomos ne bendrais (kolegialiais), o atskirais ministrų sprendimais. Federalinis finansų ministras leidžia nutarimus, vadovaujantis įstatymo nustatyta tvarka. Jungtinių Valstijų

¹⁷⁰ Denhardt R. B. Viešųjų organizacijų teorijos. – Vilnius: Algarvė, 2001.

¹⁷¹ Lane J. E., Viešasis sektorius: sąvokos, modeliai ir požiūriai. – Vilnius: Margi raštai, 2001.

¹⁷² (parengė) Jokubėnienė D., Sadaunykienė I. Kad valdžios įstaigos tarnautų žmonėms. LR Seimo kontrolierių įstaiga – Vilnius: „Kriventa“, 2005. P. 8. Pagal: LR Prezidento V. Adamkaus inauguracijos kalbą LR Seime, 2004-07-12.

¹⁷³ Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002.

¹⁷⁴ Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. P. 161.

iždo departamentas priima įsakymus, potvarkius, instrukcijas, taisykles, procedūrinius ir kitokios formos administracinius aktus. Kalbant apie Prancūzijos ekonomikos, finansų ir biudžeto srities ministerijas, reikia pabrėžti, kad joms būdingas reglamentinės veiklos savarankiškumas, leidžiantis priimti poįstatyminius teisės aktus be įstatymų priėmimo.

➤ Finansų ministerijoms būdingos veiklos testinumas parodo, jog skirtingose šalyse finansų ministerijos yra ilgalaikės institucijos, vykdančios nuolatinę veiklą, todėl, kaip minėta aukščiau, sukaupusi ne tik gausius žmogiškuosius išteklius, bet ir pakankamai kvalifikuotus administracinius gebėjimus kokybiškam užduočių ir funkcijų atlikimui. Guy B. Peters¹⁷⁵ biurokratijos stabilumą ir pastovumą laiko pranašumu – politikai ateina ir išeina, o biurokratija lieka. Taip pat reikėtų pabrėžti, kad be nuolatinių funkcijų atlikimo gali pasitaikyti ir *ad hoc* funkcijų, kurias reikia pagal kompetenciją atlikti ministerijų reguliavimo srityje, atsižvelgiant į kylančius naujus iššūkius (pavyzdžiui, daugelis ES valstybių narių savo viduje rengė ir tvirtino taip vadinamus šalies ekonomikos atkūrimo (skatinimo) planus, kurių pagrindinėmis nuostatomis dalijosi su kitomis valstybėmis, vėliau įgyvendino/įgyvendina patvirtintų ekonomikos skatinimo planų nuostatas).

➤ Reprezentatyvumas. Visos skirtingų šalių nagrinėtos finansų ministerijos turi savo internetines svetaines, kas iš esmės reiškia, jog visuomenė, besidominti ministerijų reguliavimo sritimi bei aktualijomis šioje srityje, nemažai informacijos gali gauti iš ministerijų internetinių svetainių, užduoti klausimus, teikti pasiūlymus. Tokiu būdu ministerijos komunikuoja į išorę, dalinasi informacija su visuomene.

Tiriamos skirtingų šalių „finansų ministerijos“ turi ne tik bendrą aukščiau aptartų bruožų, taip pat galima atrasti ir esminių **skirtumų**:

➤ Finansų ministerijos reikšmė ir santykiai su kitomis valdžios institucijomis priklauso nuo valstybės valdymo formos: Lietuvoje, kaip parlamentinėje respublikoje su pusiau prezidentinės respublikos bruožais, Finansų ministerija ir jos reguliavimo sričiai priskirtos įstaigos, organizacijos priskiriamos centriniam vykdomosios valdžios institucijų lygmeniui. Aukščiausias lygmuo – Vyriausybė. Prezidentas nėra oficiali vykdomosios valdžios galva, tačiau gali daryti tiesioginį/netiesioginį poveikį Finansų ministerijos – kaip vykdomosios valdžios institucijos – veiklai. Tačiau labiausiai Finansų ministerijos veiklą įtakoja parlamento – Seimo – suformuluota politika, kurią Finansų ministerija turi vykdyti, įgyvendinti. Ministras atsakingas Seimui, Prezidentui, tiesiogiai pavaldus Ministrui Pirmininkui. Anglijoje, kaip parlamentinėje (konstitucinėje) monarchijoje, ne tik finansų ministerija – Jos Didenybės išdas – ir jo kontroliuojamos vyriausybės agentūros priskiriami centriniam vykdomosios valdžios institucijų lygmeniui, bet ir Ministras Pirmininkas, Vyriausybė, Kabinetas, Slaptoji taryba ir

¹⁷⁵ Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002

korporacijos. Aukščiausias lygmuo – Karūna-monarchas, esantis formalus vykdomosios valdžios vadovas, tačiau faktiškai neturintis jokių galių, nes visus valdymo reikalus įgyvendina ir sprendžia Karūnos ministrai. Iždo kancleris (Antrasis iždo lordas) – įtakingiausias pareigūnas po Ministro Pirmininko (Pirmojo iždo lordo). Neretai pasitraukus iš politinės karjeros Ministrui Pirmininkui, į šį svarbų postą paskiriamas Iždo kancleris (buvusio Iždo kanclerio Gordon Brown atvejis). Vokietijoje, kaip parlamentinėje respublikoje, Federalinė finansų ministerija priskiriama aukščiausios federacijos vykdomosios valdžios institucijoms, kartu su šiomis Federalinėmis institucijomis: Vyriausybe, Prezidento kanceliarija, Federaline kanceliarija, spaudos tarnyba ir pan. Federalinis Prezidentas reikšmingo vaidmens neatlieka, svarbiausias vaidmuo tenka Federalinei Vyriausybei su Federaliniu Kancleriu, vieninteliu Parlamento skiriamu pareigūnu ir todėl vieninteliu atskaitingu Parlamentui, priešaky. Federalinis finansų ministras, panašiai kaip ir Anglijoje, yra pakankamai įtakingas pareigūnas, reikšmingą vaidmenį padidina šiam pareigūnui suteikti aukščiau aptarti reikšmingi įgaliojimai federalinio biudžeto srityje, o jei jis dar priklauso ir pirmaujančiai politinei partijai bei turi stipraus asmens (lyderio) savybes, neabejotinai tampa įtakingiausiu pareigūnu po Federalinio kanclerio. Jungtinėse Amerikos Valstijose, kaip prezidentinėje respublikoje, Iždo departamentas tarytum paskęsta tarp Federacijos vykdomosios valdžios institucijų: Prezidento rankose yra vykdomoji valdžia, o Iždo departamentas įsilieja į Kabineta, sudarytą iš kitų departamentų ir agentūrų. Vaidmuo tiesiogiai priklauso nuo Prezidento vadovavimo, požiūrio. Prancūzijoje, kaip mišrioje (pusiau prezidentinėje) respublikoje, Prezidentas vadovauja vykdomajai valdžiai, taip pat Ministrų Tarybai. Ekonomikos, pramonės ir užimtumo bei Biudžeto, valstybės apskaitos, valstybės tarnybos ir valstybės reformos ministerijos priklauso centriniam vykdomosios valdžios institucijų lygmeniui, kartu su Vyriausybe, kitomis ministerijomis, centriniais departamentais ir kitomis centrinėmis žinybomis. Šiose ministerijose, pradedant ministrais (kurie negali būti Parlamento nariai), baigiant valstybės tarnautojais, sutelkti profesionalūs ir kvalifikuoti žmogiškieji ištekliai.

➤ Galių skirtumai biudžeto srityje. Vokietijoje kanclerio bandymai pasinaudoti savo padėtimi nustatant finansavimo prioritetus vertinami nepalankiai ir daug įgaliojimų šioje srityje atiduodama Finansų ministerijai. Finansų ministrui suteikiama ypatinga padėtis ministrų kabinete, todėl būna sunku panaikinti jo arba ministerijos sprendimus. JAV būdingas visai kitoks biudžeto formavimo ir vykdymo procesas. Esmė – Prezidentas (ne ministras ar kitas aukštas vykdomosios valdžios pareigūnas) pateikia biudžeto projektą Kongresui. Didelis vaidmuo biudžeto srityje tenka Jungtinių Valstijų valdymo ir biudžeto įstaigai, kuri priklauso Prezidento vykdomajam aparatui. Lietuvoje, Prancūzijoje, Jungtinėje Karalystėje ministerijos rengia biudžeto projektą, kurį teikia Parlamentui.

IŠVADOS

1. Išnagrinėjus skirtingų šalių vykdomosios valdžios institucijų sistemas, galima teigti, kad vykdomosios valdžios institucijų sistemoms didžiausią įtaką turi valstybės sandaros forma. Unitarinėse valstybėse (Lietuvoje, Prancūzijoje, Jungtinėje Karalystėje) vykdomosios valdžios institucijų sistema paprastai yra skaidoma į aukščiausią, centrinę ir teritorinius lygius. Federacinėse valstybėse (JAV, Vokietijoje) vykdomosios valdžios institucijų sistema skaidoma į federacijos ir žemių (ar valstijų) lygius, toliau Federacijos lygmens institucijos išskirstomos panašiai kaip unitarinėse valstybėse. Federacinėje valstybėje be horizontalaus valdžios padalijimo egzistuoja ir vertikalus jos paskirstymas federacijos centrui ir federacijos subjektams.

2. Išnagrinėjus vykdomosios valdžios institucijų sistemas ir vieną iš sisteminių elementų – finansų ministeriją – skirtingose šalyse, galima teigti, kad vykdomosios valdžios institucijų dominavimui viena kitos atžvilgiu bei reikšmei skirtingose šalyse, įtakos turi valstybėje egzistuojanti valdymo forma. Valstybės valdymo forma yra vienas svarbiausių veiksnių, kodėl vienoje valstybėje aukščiausiomis vykdomosios valdžios institucijomis laikomi valstybės vadovai (Jungtinėse Amerikos Valstijose, Jungtinėje Karalystėje, o Vokietijoje priskiriamas tik teoriškai), kitose – Vyriausybė, kaip kolegiali institucija (Lietuvoje), o trečiose – juntamos bicefalijos užuomazgos, priskiriant valstybės ir vyriausybės vadovus (Prancūzijoje).

3. Vykdomoji valdžia per jai priskiriamų institucijų organizacinę struktūrą, formuojamą taip, kad per jas būtų galima ekonomiškiau, efektyviau ir veiksmingiau įgyvendinti konkrečiai institucijai pavestas vykdyti ir atlikti funkcijas, įgyvendina jai iškeltus valstybės siekiamus tikslus ir uždavinius. Svarbu, kad vykdomosios valdžios institucijų organizacinės struktūros neatsiliktų ir sėkmingai bei laiku prisitaikytų prie naujų pokyčių, peržiūrint vykdomosios valdžios institucijoms priskirtas kompetencijos sritis.

4. Skirtingose šalyse finansų ministerijos vadinamos skirtingai, vienoje ministerija (Lietuvoje, Vokietijoje, Prancūzijoje), kitose departamentas (Jungtinėje Karalystėje, JAV). Ministrų pareigos taip pat vadinamos skirtingai, vienoje ministras (Lietuvoje, Prancūzijoje, Vokietijoje), kitose kancleris, lordas (Jungtinėje Karalystėje), dar kitose sekretorius (JAV). Vyrauja ir ministerijų administracijos padalinių įvairovė: departamentai (Lietuvoje), direktoratai (Jungtinėje Karalystėje), generaliniai direktoratai (Vokietijoje), departamento tarnybos ir organizaciniai (vykdomieji) biurai (JAV), generalinis sekretoriatas, inspekcijos (Prancūzijoje).

5. Autorė, tyrinėdama skirtingų valstybių finansų ministerijų organizacines struktūras, joms suteiktus įgaliojimus ir priskirtas funkcijas, mano, jog įgaliojimai valstybės biudžeto ir mokesčių srityse neturėtų būti perskirstyti skirtingoms institucijoms, kadangi valstybės biudžeto pajamos (didžioji dalis iš surinktų mokesčių) ir išlaidos turi būti derinamos. Mokesčių politika,

biudžeto pajamų planavimas bei fiskalinių priemonių ir prognozių numatymas turi būti sutelktas vienoje institucijoje, t. y. finansų ministerijoje, kuri atitinkamai pritaikydama administracijos organizacinę struktūrą, disponuodama kvalifikuotais žmogiškaisiais ištekliais ir valdydama visą reikalingą ir susijusią informaciją vienoje institucijoje, užtikrina suderintą, efektyvią ir veiksmingą veiklą. Tokiu keliu nuėjo Jungtinė Karalystė, Vokietija, JAV, Lietuva, o Prancūzijos atveju didžioji dalis įgaliojimų sutelkta vienoje ministerijoje, kita dalis kitoje.

6. Vienose valstybėse finansų ministerijos vaidina labai reikšmingą vaidmenį, yra dominuojanti institucija (Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje), kitose – mažiau reikšmingą (JAV). Vis dėlto finansų ministerijos būdamos vykdomosios valdžios institucijų sistemos elementu, vadovaujamos dažnai politinių asmenybių (Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Lietuvoje) – ministrų – yra ilgalaikės, pakankamai stabilios ir sukaupusios reikalingus administracinius gebėjimus, žmogiškuosius išteklius. Jos disponuoja svarbia kompetencija ekonomikos ir finansų valstybės valdymo srityje, kuriai ypatingai svarbus ilgalaikis matymas (planavimas).

7. Ekonomikos ir finansų valdymo srityje finansų ministerijų funkcijos, t. y. kasdienė praktinė ministerijos administracijos padalinių ir kt. susijusių įstaigų ir organizacijų veikla, yra nukreiptos į tikslų ir užduočių įvykdymą, vienokio ar kitokio rezultato pasiekimą. Atsižvelgiant į šių dienų globalias ekonomines ir finansų aktualijas, finansų ministerijos turi imtis visų įmanomų priemonių ir būdų, panaudoti savo sukaupią ekspertinę patirtį ir administracinius gebėjimus, kad būtų priimti reikalingi sprendimai, nuo kurių priklauso valstybės finansų stabilumo, ekonomikos ir ūkio augimo atstatymas bei piliečių ir visuomenės gerovė.

8. Skirtingose valstybėse finansų ministerijoms dažniausiai yra paskirtos užduotys, susijusios su valstybės biudžeto formavimu ir pateikimu Parlamentui (išskyrus JAV, kurioje reikšmingas vaidmuo teikiamas padaliniui, veikiančiam prie Prezidento). Vykdydamos finansų ministerijoms priskirtas užduotis valstybės biudžeto srityje, ministerijos turi priartėti prie žmogaus, nes valstybės biudžetas yra gyventojų lūkesčiai į geresnę gyvenimo kokybę ir ateitį.

9. Finansų ministerijos veikia kaip administracinės valdžios institucijos. Bendriausios veiklos formos ir metodai: norminių ir individualių teisės aktų priėmimas ir jų įgyvendinimo užtikrinimas. Vienose šalyse ministerijos leidžia įsakymus, potvarkius (Lietuvoje, JAV, Prancūzija), kitose ministrai, vykdydami vyriausybei priskirtas užduotis, priima atskirus sprendimus, leidžia nutarimus (Vokietijoje). Kitose priima instrukcijas, taisykles, procedūrinius ir kitokios formos administracinius aktus (JAV). Prancūzijos ypatumas – leidžiama priimti poįstatyminius teisės aktus be įstatymų priėmimo.

10. Finansų ministerijoms priskirta finansų srities valdymo politika ir jos įgyvendinimas yra kontroliuojamas politinės valdžios institucijų dėl konstitucinio vaidmens, pagrįsto santykiais tarp valstybės valdžių – įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės.

LITERATŪRA

I. Norminė literatūra:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014; 1996, Nr. 64-1501, Nr. 122-2863.
2. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945; 2006, Nr. 77-2975.
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 43-772; 1998, Nr. 41(1)-1131.
4. Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos įsteigimo įstatymas// Valstybės žinios. 2009, Nr. 10-350.
5. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130 [aktuali redakcija] http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=350458; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
6. Nacionalinė energetikos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. sausio 18 d. nutarimu Nr. X-1046 // Valstybės žinios. 2007, Nr. 11-430.
7. Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. XI-52 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 146-5870.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2009, Nr. 33-1268.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 11 d. nutarimas Nr. 86 „Dėl Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2009, Nr. 19-755, 60-2375.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimas Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1994, Nr. 63-1238; 1999, Nr. 92-2693; 2003, Nr. 27-1089; 2009, Nr. 109-4650.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 8 d. nutarimas Nr. 1088 „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 81-2267; 2002, Nr. 72-3041; 2008, Nr. 46-1726; 2009, Nr. 62-2482.

12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 25 d. nutarimas Nr. 824 „Dėl kai kurių centrinio valdymo institucijų vykdomų funkcijų decentralizavimo ir dekoncentravimo koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 61-2804.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 12 d. nutarimas Nr. 1407 „Dėl Lietuvos Respublikos specialiųjų atašė nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 116-2961; 2007, Nr. 105-4307.
14. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. spalio 15 d. įsakymas Nr. 1K-251 „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministerijos darbo reglamento patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 100-4512; 2009, Nr. 79-3301.
15. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 18 d. įsakymas Nr. 1K-072 „Dėl Finansų ministerijos valdymo tobulinimo darbo grupės sudarymo“ // http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/strateginis_veiklos_planas_2007_2009/FM_isakymas_VTG_isteigimo_20090318_1K_072.pdf; Prisijungimo laikas: 2009-09-15.
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 28 d. nutarimas Nr. 488 „Dėl Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 69-2399.
17. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. sausio 26 d. nutarimas Nr. 48 „Dėl valstybių pavadinimų“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 13-313; 2001, Nr. 40-1410; 2002, Nr. 70-2953, Nr. 120-5460; 2003, Nr. 97-4389; 2004, Nr. 26-843; 2005, Nr. 74-2701; 2006, Nr. 107-4088; 2007, Nr. 105-4333; 2009, 21-845.
18. Lietuvos Respublikos Muitinės įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 73-2517.
19. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.
20. Ministers of the Crown act 1975. c.26 // <http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?LegType=All+Legislation&title=Ministers+of+the+Crown+act+1975+&searchEnacted=0&extentMatchOnly=0&confersPower=0&blanketAmendment=0&sortAlpha=0&TYPE=QS&PageNumber=1&NavFrom=0&parentActiveTextDocId=1227682&ActiveTextDocId=1227682&filesize=25356>; Prisijungimo laikas: 2009-10-10.
21. Scotland Act 1998. c. 46 // http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1998/ukpga_19980046_en_1; Prisijungimo laikas: 2009-10-05.

22. Jos Didenybės išdo 2008 m. spalio mėn. pranešimai dėl finansinių sankcijų, t. y. dėl Islandijos banko „Landsbanki“ kapitalo įšaldymo // <http://www.island.is/media/frettir/37.pdf>; Prisijungimo laikas: 2009-10-10.
23. Act of Congress Establishing the Treasury Department // <http://www.ustreas.gov/education/fact-sheets/history/act-congress.shtml>; Prisijungimo laikas: 2009-10-17.
24. French Monetary and Financial Code // http://195.83.177.9/upl/pdf/code_25.pdf; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
25. Décret du 18 mars 2008 relatif à la composition du Gouvernement. - NOR: HRUX0807061D.- JORF n°0067 du 19 mars 2008 page 4840. Texte n° 1 // <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=?cidTexte=JORFTEXT00018383234&dateTexte=&oldAction=rechJO>; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
26. Décret du 23 juin 2009 relatif à la composition du Gouvernement. NOR: HRUX0901923D. JORF n°0144 du 24 juin 2009 page 10274. Texte n° 1 // http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=5D6A03A8863A13BE9D2F3FA2A5B4E9B8.tpdjo04v_1?cidTexte=JORFTEXT000020781363&dateTexte=&oldAction=rechJO&categorieLien=id; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
27. Décret n°2007-996 du 31 mai 2007 relatif aux attributions du ministre de l'économie, des finances et de l'emploi. NOR: ECEX0755106D. (Version consolidée au 14 janvier 2009) // http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=C66C78233326859E0E54E5E2BBC0FF6C.tpdjo04v_1?cidTexte=JORFTEXT000000645075&dateTexte=20091020; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
28. Décret n°2007-1003 du 31 mai 2007 relatif aux attributions du ministre du budget, des comptes publics et de la fonction publique. NOR: BCFX0755111D. -Version consolidée au 4 février 2009 // http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=0BA4F2E08DCFBA98BF0474668BDD0E1D.tpdjo11v_3?cidTexte=LEGITEXT000006056499&dateTexte=20090826; Prisijungimo laikas: 2009-10-18.
29. Décret n° 2009-843 du 8 juillet 2009 relatif aux attributions déléguées au secrétaire d'Etat chargé du commerce, de l'artisanat, des petites et moyennes entreprises, du tourisme, des services et de la consommation. NOR: ECEX0914948D. - JORF n°0158 du 10 juillet 2009. Texte n°10 // <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000020833163&dateTexte=&categorieLien=id>; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.

30. Décret n° 2009-37 du 12 janvier 2009 relatif à la direction générale de la compétitivité, de l'industrie et des services. NOR: ECEP0828352D. JORF n°0010 du 13 janvier 2009 page. Texte n° 8 // <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=?cidTexte=JORFTEXT000020080440&dateTexte=&oldAction=rechJO&categorieLien=id>; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
31. Ministère de l'économie, des finances et de l'industrie. Arrêté du 8 février 2001 portant création d'une agence de la dette. NOR: ECOP0001091A. - J. O. Numéro 34 du 9 Février 2001 page 2211 // <http://alize.finances.gouv.fr/tresor/arrete/agence.htm>; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
32. Arrêté du 26 janvier 2009 portant organisation de la direction générale de la compétitivité, de l'industrie et des services. NOR: ECEP0828359A - JORF n°0023 du 28 janvier 2009 page. Texte n° 49 // <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=?cidTexte=JORFTEXT000020158509&dateTexte=&oldAction=rechJO&categorieLien=id>; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
33. Committee of Ministers 11 March 1980 Recommendation No. R (80) 2 Concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities // http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/administrative_law_and_justice/texts_%26_documents/Conv_Rec_Res/Recommendation%2880%292.asp#TopOfPage; Prisijungimo laikas: 2009-09-15.

II. Specialioji literatūra:

34. Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. – 608 p. – ISBN 9955-19-005-1
35. Bakaveckas A. Lietuvos vykdomoji valdžia. – Vilnius: Eugrimas, 2007. – 600 p. – ISBN 978-9955-790-04-4
36. Birmontienė T., Buišienė O., Jarašiūnas E. ir kt. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. – 368 p. – ISBN 9955-19-006-X, 9955-19-007-8
37. Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002. – 919 p. – ISBN 9955-442-61-1
38. Denhardt R. B. Viešųjų organizacijų teorijos. – Vilnius: Algarvė, 2001. – 303 p. – ISBN 9986-856-68-X

39. Dicey A. V. Konstitucinės teisės studijų įvadas. – Vilnius: Eugrimas, 1999. – 408 p. – ISBN 9986-752-43-4
40. Glendon M. A., Gordon. M. W., Osakwe Ch. Vakarų teisės tradicijos. – Vilnius: Pradai, 1993. – 384 p. – ISBN 9986-405-01-7
41. (parengė) Jokubėnienė D., Sadaunykienė I. Kad valdžios įstaigos tarnautų žmonėms. LR Seimo kontrolierių įstaiga – Vilnius: „Kriventa“, 2005. – 72 p. – ISBN 9955-526-18-1
42. Jarašiūnas E., Mesonis G. Užsienio šalių konstitucijos. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004. – 328 p. – ISBN 9955-563-70-2
43. Kelsen H. Grynoji teisės teorija. – Vilnius: Eugrimas, 2002. – 282 p. – ISBN 9955-501-29-4
44. Lane J. E. Viešasis sektorius: sąvokos, modeliai ir požiūriai. – Vilnius: Margi raštai, 2001. – 461 p. – ISBN 9986-09-228-0
45. Leonas P. Teisės enciklopedijos paskaitos. – Vilnius: Pozicija, 1995. – 263 p. – ISBN 9986900433
46. Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. 1 dalis. – Vilnius: Teisės institutas, 2001. – 503 p. – ISBN 9955-9346-0-3
47. (Sud.) Masiulis K., Krupavičius A. Valstybės tarnyba Lietuvoje: praeitis ir dabartis. – Vilnius: PRaction, 2007. – 430 p. – ISBN 9789955998105
48. Melnikas B. Viešasis administravimas. – Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 1999. – 59 p. – ISBN 9986518865
49. Mesonis G. Valstybės valdymo forma konstitucinėje teisėje: Lietuvos Respublika Vidurio ir Rytų Europos kontekste. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003. – 231 p. – ISBN 9955-563-37-0
50. Peters G. B. Biurokratijos politika. – Vilnius: Pradai, 2002. – 481 p. – ISBN 9986-943-67-1
51. Pranevičienė B. Kvaziteismai administracijos veiksmų teisėtumo kontrolės ir administracinių ginčų nagrinėjimo sistemoje: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S)/LTU. – V., 2002. – 191 p.
52. Pumputis A., Bukauskas A. Valstybės ir savivaldos institucijų bendradarbiavimas. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001. – 61 p. – ISBN 9955-442-47-6
53. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003. – 626 p. – ISBN 9955-563-26-5

54. Pečkaitis J. S., Mačerinskienė I. Magistro baigiamojo darbo rengimo tvarka. Mokomasis leidinys. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. – 80 p. – ISBN 978-9955-19-083-7
55. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004. – 525 p. – ISBN 9955-616-07-5
56. Vansevičius S. Teisės teorija. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. – 64 p. – ISBN 9986-19-318-4
57. Bell J., Boyron S., Whittaker S. Principles of French law. Second edition. – New York: Oxford University Press, 2008. – 600 p. – ISBN 978-0-19-954138-6 ISBN 978-0-19-954139-3
58. Molan M. T. Administrative law. Textbook. Fourth edition. – London: Old Bailey Press, 2003. – 410 p. – ISBN 185836485X
59. (Edited by) Roy J. Macroeconomic Management and Fiscal Decentralization. – Washington, D. C.: Economic Development Institute of the World Bank, 1995. – 257 p. – ISBN 0-8213-3409-3
60. Wade W., Forsyth C. Administrative law. Ninth edition. – New York: Oxford university press, 2004. – 1035 p. – ISBN 019927021X

III. Elektroniniai šaltiniai:

Teisės aktų duomenų bazės:

61. Lietuvos Respublikos teisės aktų duomenų bazė // http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm; Prisijungimo laikas: 2009-10-20.
62. Le service public de la diffusion du droit République française // <http://www.legifrance.gouv.fr/>; Prisijungimo laikas: 2009-10-20.
63. Office of Public Sector Information. Part of the National Archives. Legislation // http://www.opsi.gov.uk/legislation/about_legislation; Prisijungimo laikas: 2009-10-10.
64. The UK Statute Law Database // <http://www.statutelaw.gov.uk>; Prisijungimo laikas: 2009-10-10.
65. Datasets generated by the Executive Branch of the Federal Government // <http://www.data.gov/>; Prisijungimo laikas: 2009-10-12.

Kiti elektroniniai šaltiniai:

66. Jakubauskas R. Reikia ministerijos, o ne postų // Verslo žinios. 2006-01-09, Nr. 5. <http://archyvas.vz.lt/news.php?id=177120&strid=1002&rs=0&ss=daacfaf424b39f4dc921d9a2eb8ac03d&y=2006%2001%2009>; Prisijungimo laikas: 2009-10-12.

67. Barštytė V. Naujasis ministras linki mažiau sirgti // Valstiečių laikraščio informacinis portalas. 2008-07-19. <http://www.valstietis.lt/Archyvas/Pirmas-puslapis/2008-metai-Liepa/Naujasis-ministras-linki-maziau-sirgti>; Prisijungimo laikas: 2009-10-12.
68. Čyvas T. Energetikos ministerija – išlaidavimas ar būtinybė? // 2009-01-12. <http://www.balsas.lt/naujiena/232395/energetikos-ministerija-islaidavimas-ar-butinybe/rubrika:naujienos-lietuva-politika>; Prisijungimo laikas: 2009-10-12.
69. Įstaigų, kurių archyviniai dokumentai saugomi Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos archyve, sąrašas // www.ukmin.lt/lt/paslaugos/langelis/doc/Imoniu-arch-sarasas.doc; Prisijungimo laikas: 2009-09-15.
70. Valstybių ir jų sostinių pavadinimai, patvirtinti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 48-uojų ir 54-uojų nutarimais // <http://www.vlkk.lt/lit/nutarimai/svetimvardziai/valstybiu-ir-sostiniu.html>; Prisijungimo laikas: 2009-09-15.
71. Europos Sąjungos statistikos biuro internetinė svetainė // http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_3307657_6&dad=portal&schema=PORTAL; Prisijungimo laikas: 2009-08-20.
72. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos internetinė svetainė // <http://www.finmin.lt/web/finmin/home>; Prisijungimo laikas: 2009-09-15.
73. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2009-2011 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. 1K-082 // http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/strateginis_veiklos_planas_2007_2009/2009_2011/fm_startplan_2009_2011.pdf; Prisijungimo laikas: 2009-09-15.
74. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos // <http://www.vmi.lt/lt/>; Prisijungimo laikas: 2009-09-15.
75. Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos // <http://www.cust.lt/>; Prisijungimo laikas: 2009-09-15.
76. Lietuvos Respublikos Vyriausybė // <http://www.lrv.lt/>; Prisijungimo laikas: 2009-09-15.
77. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija // <http://www.ukmin.lt/lt/>; Prisijungimo laikas: 2009-09-15.
78. Website of the UK government. A-Z of central government // <http://www.direct.gov.uk/en/D11/Directories/A-ZOfCentralGovernment/index.htm>; Prisijungimo laikas: 2009-10-05.

79. Her Majesty's treasury // <http://www.hm-treasury.gov.uk>; Prisijungimo laikas: 2009-09-22.
80. HM Treasury Group Departmental Strategic Objectives 2008-2011 // http://www.hm-treasury.gov.uk/d/hmt_strategic_objectives_pu704.pdf; Prisijungimo laikas: 2009-09-22.
81. Civil Service Capability Reviews. Capability Review of HM Treasury // http://www.hm-treasury.gov.uk/d/hmt_capabilityreview171207.pdf; Prisijungimo laikas: 2009-09-22.
82. Her Majesty's Treasury Group Resource Audit Committee Draft Terms of Reference // http://www.hm-treasury.gov.uk/d/groupresource_auditcommittee_tor040707.pdf; Prisijungimo laikas: 2009-09-22.
83. Her Majesty's Treasury Exchequer Funds Audit Committee Draft Terms of Reference // http://www.hm-treasury.gov.uk/d/exchequerfunds_auditcommittee_tor040707.pdf; Prisijungimo laikas: 2009-09-22.
84. The Office of Government Commerce (OGC) // http://www.ogc.gov.uk/Who_we_are_governance_and_organisation.asp; Prisijungimo laikas: 2009-09-23.
85. The Royal Mint // <http://www.royalmint.com/corporate/about/about.aspx>; Prisijungimo laikas: 2009-09-23.
86. HM Revenue & Customs // <http://www.hmrc.gov.uk/index.htm>; Prisijungimo laikas: 2009-09-23.
87. The Valuation Office Agency (VOA) // <http://www.voa.gov.uk/>; Prisijungimo laikas: 2009-09-23.
88. UK Debt Management Office (DMO) // www.dmo.gov.uk/; Prisijungimo laikas: 2009-09-23.
89. National Savings & Investments // <http://www.nsandi.com/index.jsp>; Prisijungimo laikas: 2009-09-23.
90. United Kingdom Parliament // <http://www.parliament.uk/>; Prisijungimo laikas: 2009-09-23.
91. Cabinet Office. List of ministerial responsibilities. Including Executive Agencies and Non-ministerial Departments. 2009 October // http://www.cabinetoffice.gov.uk/ministerial_responsibilities.aspx; Prisijungimo laikas: 2009-10-05.

92. Cabinet Office Strategy Unit // http://www.cabinetoffice.gov.uk/about_the_cabinet_office/units.aspx#su;
Prisijungimo laikas: 2009-10-05.
93. The Official Site of the Prime Minister's Office. Her Majesty's Government // <http://www.number10.gov.uk/Page19564>; Prisijungimo laikas: 2009-10-05.
94. Privy Council Office // <http://www.privy-council.org.uk/output/page1.asp>;
Prisijungimo laikas: 2009-10-05.
95. The Scottish Parliament // <http://www.scottish.parliament.uk/>; Prisijungimo laikas: 2009-10-05.
96. The Scottish Government // <http://www.scotland.gov.uk/Home>; Prisijungimo laikas: 2009-10-05.
97. Productivity in the UK: The Evidence and the Government's Approach // <http://www.hm-treasury.gov.uk/d/ACF1FBA.pdf>; Prisijungimo laikas: 2009-10-12.
98. British History Online – the digital library created by the Institute of Historical Research and the History of Parliament Trust // <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=67935>; Prisijungimo laikas: 2009-10-12.
99. Budget briefcase // http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/84715.stm;
Prisijungimo laikas: 2009-10-12.
100. Federal Government Cabinet // <http://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/EN/Federal-Government/Cabinet/cabinet.html>; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
101. Federal finance ministry of Germany // <http://www.bundesfinanzministerium.de>;
Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
102. German Bundestag // <http://www.bundestag.de/>; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
103. Bundesrat // <http://www.bundesrat.de/>; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
104. Bundespräsident // <http://www.bundespraesident.de/>; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
105. Die Bundesregierung // www.bundesregierung.de; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
106. German Central Revenue Office // www.bzst.bund.de; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
107. Bundeswertpapierverwaltung // www.bwpv.de; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
108. Bundeszentralamt für Steuern // www.bzst.bund.de; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
109. Bundesamt für zentrale Dienste und offene Vermögensfragen // www.dz-portal.de;
Prisijungimo laikas: 2009-10-15.

110. Zentrum für Informationsverarbeitung und Informationstechnik // www.zivvit.de;
Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
111. http://www.zoll.de/h0_wir_ueber_uns/a0_organisation/index.html; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
112. Zollkriminalamt // www.zollkriminalamt.de; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
113. Services and online information of the German Federal Administration and other public agencies // www.bund.de; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
114. Das Deutschland Portal // <http://www.deutschland.de> ; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
115. Federal Statistical Office // http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/EN/Navigation/Homepage_NT.psm; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
116. Finanzverwaltung der Länder // www.finanzamt.de; Prisijungimo laikas: 2009-10-15.
117. U. S. Department of the Treasury // <http://www.ustreas.gov/>; Prisijungimo laikas: 2009-10-17.
118. Strategic plan Department of the Treasury Fiscal years 2007-2011 // <http://www.ustreas.gov/offices/management/budget/strategic-plan/2007-2012/strategic-plan2007-2012.pdf>; Prisijungimo laikas: 2009-10-17.
119. Frequently Asked Questions: Coins. Question: What can you tell me about the words "E Pluribus Unum" on our coins? // <http://www.treas.gov/education/faq/coins/portraits.shtml#q7>; Prisijungimo laikas: 2009-10-17.
120. Internal Revenue Service // <http://www.irs.gov/>; Prisijungimo laikas: 2009-10-17.
121. U. S. Treasury Inspector General for Tax Administration // <http://www.treas.gov/tigta/about.shtml>; Prisijungimo laikas: 2009-10-17.
122. The White House // http://www.whitehouse.gov/our_government/executive_branch/; Prisijungimo laikas: 2009-10-17.
123. From the Government Manual Online via Government Printing Office Access. Department of Treasury // <http://frwebgate1.access.gpo.gov/cgi-bin/PDFgate.cgi?WAISdocID=823914176461+0+2+0&WAISaction=retrieve>; Prisijungimo laikas: 2009-10-17.
124. Portail du Gouvernement // <http://www.premier-ministre.gouv.fr>; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
125. Le Portail de l'administration Française // www.servicepublic.fr; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.

126. Le portail du ministère de l'Économie, de l'Industrie et de l'Emploi // <http://www.economie.gouv.fr/>; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
127. Le portail du ministère du Budget, des Comptes publics, de la Fonction publique et de la Réforme de l'État // <http://www.budget.gouv.fr/>; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
128. Agence France Trésor // http://www.aft.gouv.fr/aft_en_21/agence_france_tresor_22/who_we_are_206/presentation_207/presentation_780.html; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
129. Agence des Participations de l'Etat // <http://www.ape.bercy.gouv.fr/>; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.
130. Le site de l'administration fiscale // <http://www.impots.gouv.fr/portal/dgi/home?pageId=home&sfid=00>; Prisijungimo laikas: 2009-10-19.

IV. Žodynai ir enciklopedijos:

131. Armalytė O., Pažūsis L. Anglų – lietuvių kalbų teisės žodynas. – Vilnius: Alma littera, 1998. – 525 p. ISBN 9986-02-492-7
132. Balaišienė I. J. Prancūzų – lietuvių kalbų žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2004. – 919 p. ISBN 9986-465-69-9
133. Keinys S. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000. – 967 p. ISBN 5-420-01242-1
134. Piesarskas B. Didysis anglų-lietuvių kalbų žodynas. Penktas leidimas. – Vilnius: Alma littera, 2004. – 1136 p. ISBN 9986-029-00-7
135. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2001. – 1039 p. ISBN 9986-465-50-8
136. Garner B. A. A dictionary of Modern legal usage. – New York: Oxford university press, 1987. – 587 p. ISBN 0195043774
137. Garner B. A. Black's law dictionary. Eight edition. – USA: Thomson West, 2004. – 1810 p. ISBN 0-314-15190-0
138. Martin E. A., Law J. A dictionary of law. Sixth edition – New York: Oxford university press, 2006. – 608 p. ISBN 978-0192806987

Vaitkevičiūtė G. Administracinės veiklos subjektai, jų funkcijos ir įgaliojimai Lietuvoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Anglijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose: lyginamasis aspektas / Administracinės teisės magistro darbas. Vadovas doc. dr. Birutė Pranevičienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas. – 2009. – p. 90.

ANOTACIJA

Darbas yra teorinio analitinio pobūdžio krypties. Pirmame skyriuje pateikiamos pagrindinės darbe naudojamos sąvokos ir specialiosios literatūros darbo temos klausimais apžvalga. Antrame skyriuje aprašomos ir palyginamos vykdomosios valdžios institucijų sistemos Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Prancūzijoje. Trečiame ir ketvirtame skyriuose nagrinėjamos vykdomosios valdžios institucijų sistemos elemento – finansų ministerijos – struktūra, ministerijos įgaliojimai ir funkcijos, vaidmuo skirtingose šalyse.

Pagrindiniai žodžiai: vykdomoji valdžia, vykdomosios valdžios institucijos, finansų ministerija, Jos Didenybės išdas, Išdo departamentas, finansų ministerijos struktūra, finansų ministerijos funkcijos, finansų ministerijos įgaliojimai, finansai, biudžetas, mokesčiai, išdas, skola, fiskalinė politika, ekonominė politika.

Vaitkevičiūtė G. Subjects of administrative activities, their functions and powers in Lithuania, France, Germany, England and the United States of America: a comparative aspect / The Master Thesis in Administrative Law. Supervisor doc. dr. Birutė Pranevičienė. – Vilnius: Faculty of Law, Mykolas Romeris University, 2009. – p. 90.

ANOTATION

The thesis is of theoretical analytical character. In the first part the main concepts used in the paper and review of special literature related to the questions analysed in the thesis are given. In the second part the systems of executive institutions in Lithuania, the UK, Germany, the USA and France are described and compared. In the third and fourth parts the structure, authority and functions of the Ministry of Finance – as element of the system of executive institutions - in different countries are examined.

Key words: executive branch, executive authorities, Ministry of Finance, HM Treasury, Treasury Department, structure of the Ministry of Finance, functions of the Ministry of Finance, powers of the Ministry of Finance, finance, budget, tax, treasury, debt, fiscal policy, economic policy.

Vaitkevičiūtė G. Administracinės veiklos subjektai, jų funkcijos ir įgaliojimai Lietuvoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Anglijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose: lyginamasis aspektas / Administracinės teisės magistro darbas. Vadovas doc. dr. Birutė Pranevičienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas. – 2009. – p. 90.

SANTRAUKA

Tyrimo objektas: vykdomosios valdžios institucijų sistema Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Prancūzijoje.

Tyrimo dalykas: Atsižvelgiant į tyrimo objektą, išskirtini šie tyrimo dalykai: Lietuvos, Prancūzijos, Vokietijos, Anglijos ir JAV vykdomosios valdžios institucijų sistemos, atskiro sistemų elemento – finansų ministerijų – struktūros, joms suteikti įgaliojimai ir atliekamos funkcijos.

Tyrimo tikslas: Atsižvelgiant į magistro baigiamojo darbo tyrimo objektą ir dalyką, tiesioginis darbo tikslas yra pateikti vykdomosios valdžios institucijų sistemų, finansų ministerijų organizacinių struktūrų, ministerijoms suteiktų įgaliojimų ir jų atliekamų funkcijų lyginamąją analizę, siekiant išsiaiškinti panašumus bei atskleisti ypatumus skirtingose valstybėse.

Tyrimo uždaviniai, keliami tikslui pasiekti:

1. Apžvelgti teisinę, viešojo administravimo literatūrą ir pagal galimybę teisės aktus, administracinės veiklos subjektų programinius dokumentus apie Lietuvos, Prancūzijos, Vokietijos, Anglijos ir JAV administracinės veiklos subjektų sistemas, pagrindinius jų bruožus, reikšmę;
2. Išanalizuoti surinktą informaciją ir jos pagrindu identifikuoti Lietuvos, Prancūzijos, Vokietijos, Anglijos ir JAV finansų ministerijų struktūras, apibendrinti joms priskirtas svarbiausias funkcijas ir įgaliojimus;
3. Palyginti Lietuvos, Prancūzijos, Vokietijos, Anglijos ir JAV finansų ministerijoms suteiktus įgaliojimus, atliekamas funkcijas, siekiant atskleisti institucijų ypatumus ir bendrus bruožus.

Hipotezė, kad skirtingų šalių vykdomosios valdžios institucijų sistemos yra šalies teisinės, istorinės, politinės raidos atspindys, o institucijoms priskirti uždaviniai ir funkcijos lemia jų organizacinių struktūrų formavimą.

Problema: Valstybės sprendžia iššūkius ir prisitaiko prie pokyčių, formuodamos vykdomosios valdžios institucijų sistemas, jų institucines struktūras, suteikdamos joms tam tikrus įgaliojimus bei nurodydamos atlikti tam tikras funkcijas, renkasi kiek skirtingus būdus ir

priemonės, tačiau siekia panašių pagrindinių tikslų: patenkinti žmogaus ir visuomenės poreikius ir pan.

Informacijos gavimo metodai: lyginimo, sisteminės analizės ir aprašomasis.

Darbas yra teorinio analitinio pobūdžio krypties. Pirmame skyriuje pateikiamos pagrindinės darbe naudojamos sąvokos ir specialiosios literatūros darbo temos klausimais apžvalga. Antrame skyriuje aprašomos ir palyginamos vykdomosios valdžios institucijų sistemos Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Prancūzijoje. Trečiame ir ketvirtame skyriuose nagrinėjamos vykdomosios valdžios institucijų sistemos elemento – finansų ministerijos – struktūra, ministerijos įgaliojimai ir funkcijos, vaidmuo skirtingose šalyse.

Vaitkevičiūtė G. Subjects of administrative activities, their functions and powers in Lithuania, France, Germany, England and the United States of America: a comparative aspect / The Master Thesis in Administrative Law. Supervisor doc. dr. Birutė Pranevičienė. – Vilnius: Faculty of Law, Mykolas Romeris University, 2009. – p. 90.

SUMMARY

The object of the paper is the system of executive institutions in Lithuania, the UK, Germany, the USA and France.

The subjects of the thesis: systems of executive institutions in Lithuania, the UK, Germany, the USA and France, the structures, powers and functions of the Ministries of Finance as elements of the system of executive institutions in different countries are examined.

The aim of the research: depending on the object and subjects of the thesis, the goal of the paper is to introduce a comparative analysis of the systems of executive institutions, organizational structures of the Ministries of Finance, authority assigned to the Ministries of Finance and their functions in order to show similarities and peculiarities in different countries.

To achieve the aim, the following objectives have been set:

1. to review literature, concerning law and public administration, also, law acts and programme documents of the subjects of administrative activities about the systems of subjects of administrative activities, their main features and importance in Lithuania, France, Germany, England and the USA;
2. to analyze collected literature and on this basis to identify the structures of the Ministries of Finance of Lithuania, France, Germany, England and the USA, to generalise the main functions and authority, assigned to them;
3. to compare the assigned authority and performed functions of the Ministries of Finance of Lithuania, France, Germany, England and the USA in order to show peculiarities and the main features of these institutions.

Hypothesis is that systems of executive institutions in different countries are influenced by the structure form and the government form while the tasks assigned for these institutions and their functions have an influence on the formation of their organizational structures.

The problem of the paper is that countries form different systems of executive institutions, their institutional structures, assign them certain powers and functions for making a reach for the main goals – to meet person's and society's needs, to tackle with new challenges, to adapt changes.

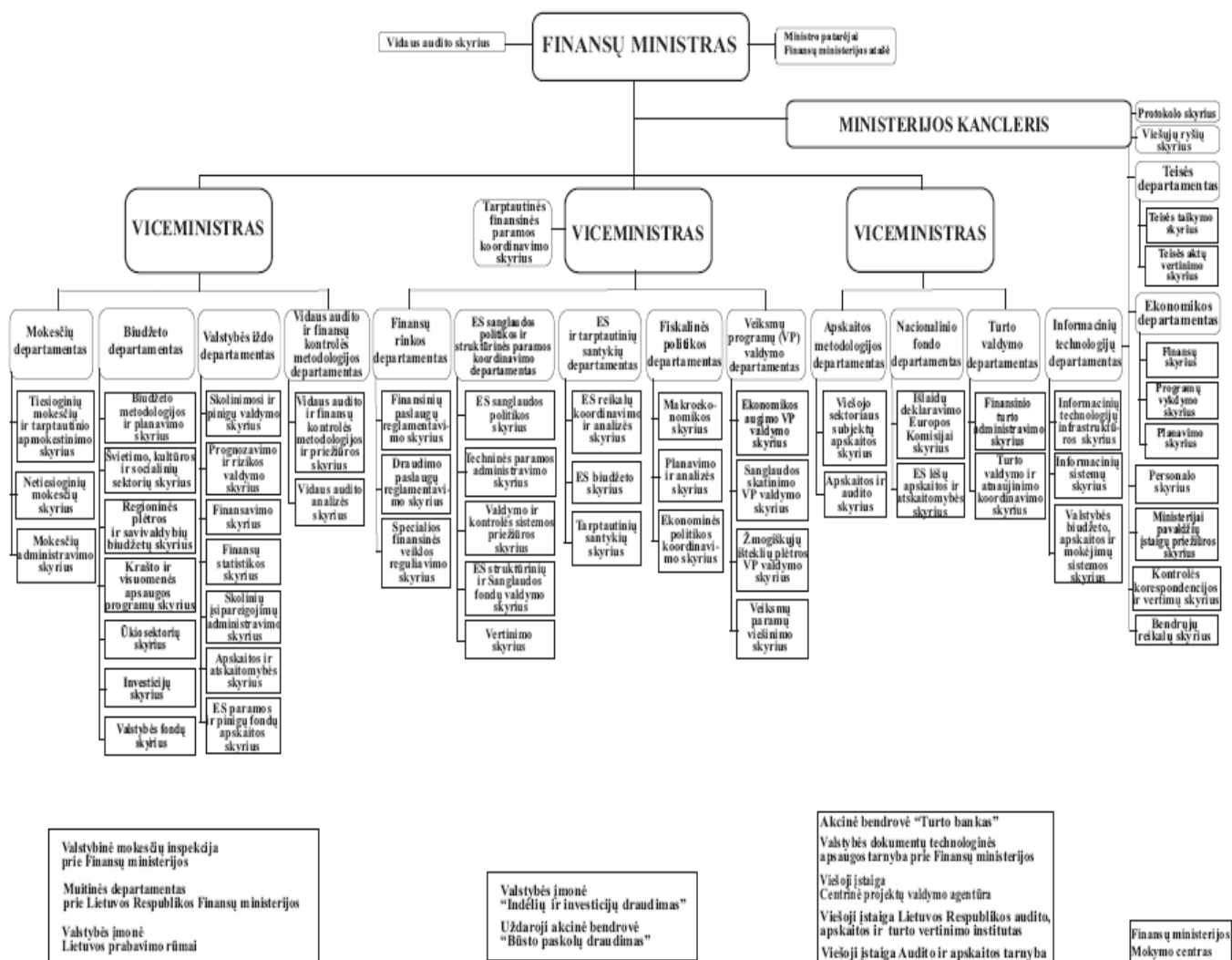
Methods of research: comparative, systematic analysis and descriptive.

The thesis is of theoretical analytical character. In the first part the main concepts used in the paper and review of special literature related to the questions analysed in the thesis are given, also are discussed the main features of executive branch and their functions. In the second part the systems of executive institutions in Lithuania, the UK, Germany, the USA and France are described and compared, also are discussed similarities and peculiarities. Systems of executive institutions are influenced on government form, also are noted which of the executive institutions are supreme, that executive branch are plenty and professional. In the third and fourth parts the structure, powers and functions of the Ministry of Finance – as element of the system of executive institutions - in different countries are examined. In the third part the structure of the Ministry of Finance in different countries are examined, main features and peculiarities are submitted. The structure of the Ministry of Finance are influenced on competence. The variety of names of Ministries of Finance, posts of ministers and departments of administration of ministries are discussed. In the fourth part powers and functions of the Ministry of Finance are examined and compared. Functions of ministries are focused on the goal and outcome achievement, also uncovered main keywords for typical functions of the ministries, compared powers in budget context.

PRIEDAI

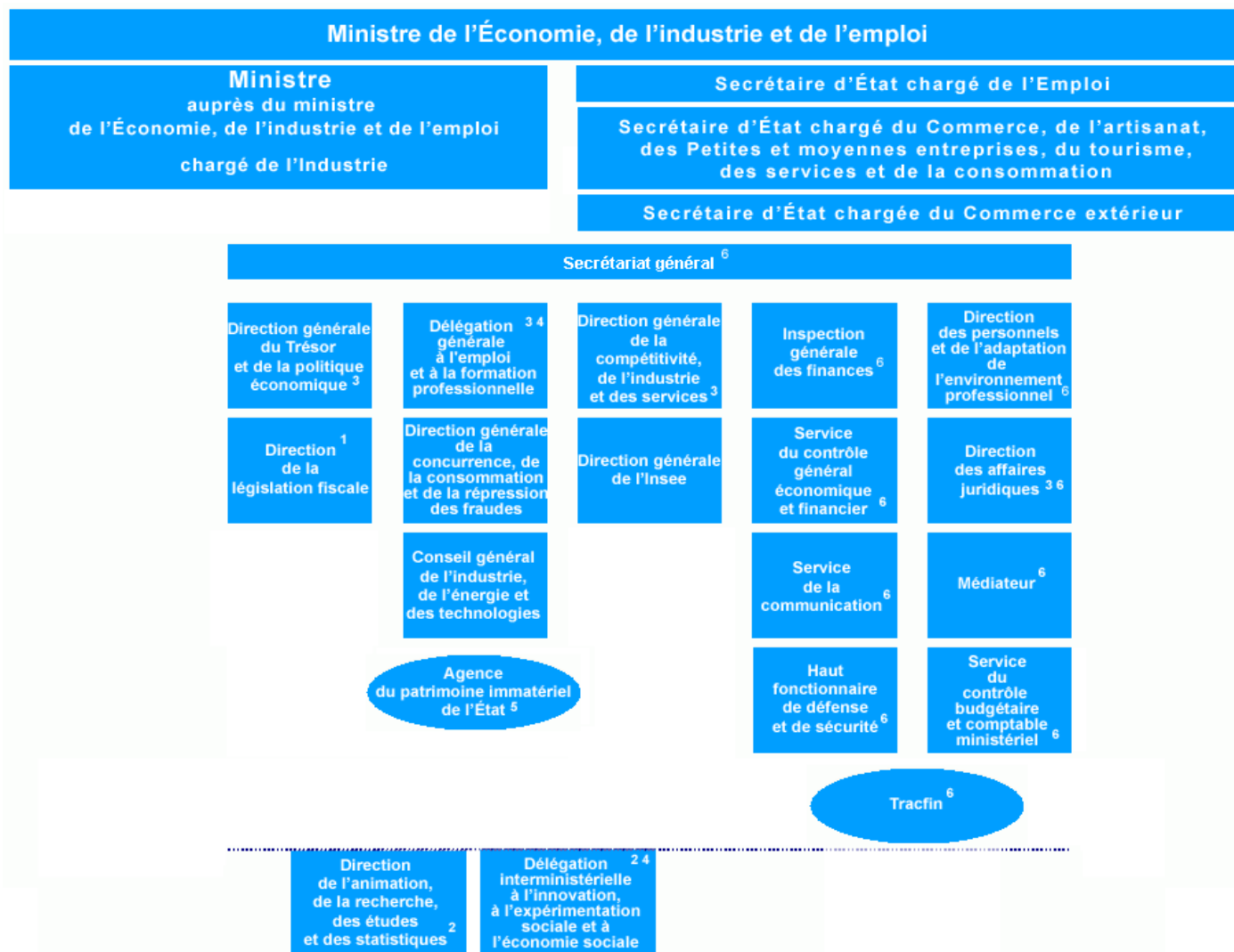
1 PRIEDAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJOS STRUKTŪRA

**PRANCŪZIĶOS RESPUBLIKOS EKONOMIKOS, PRAMONĒS IR UŅĪMTUMO
MINISTERIĶOS STRUKTŪRA**

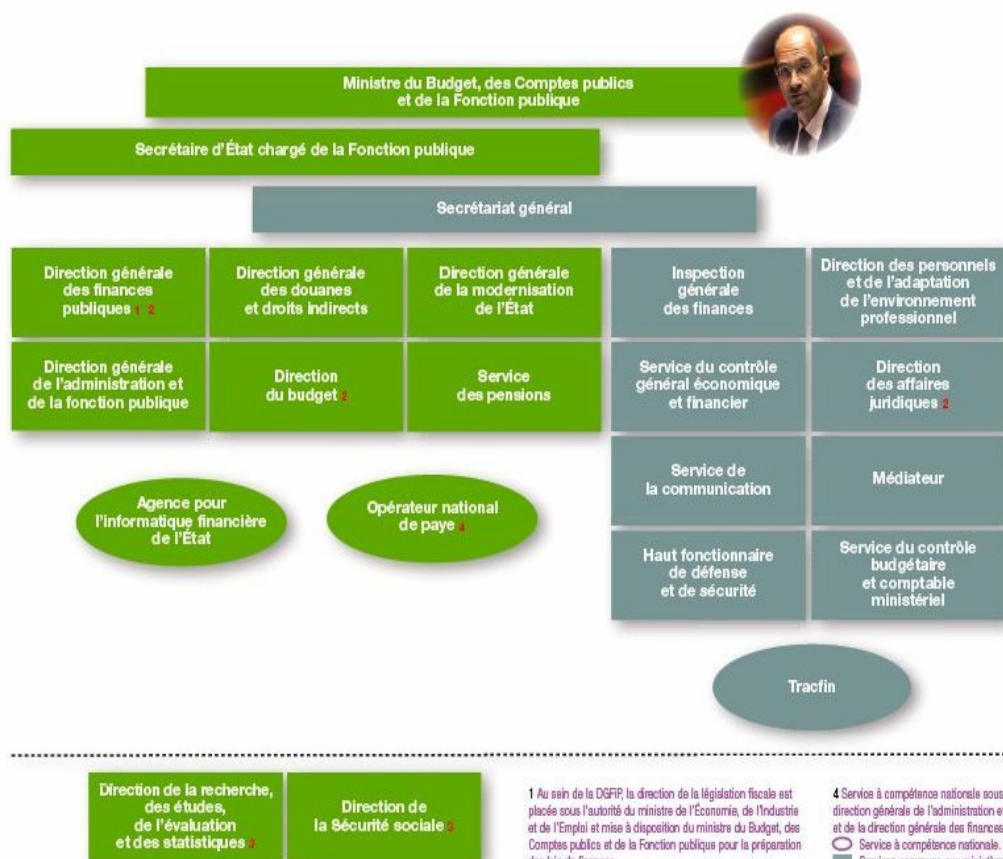
(prancūzų kalba)

1. La DLF est placée sous l'autorité du ministre de l'Économie, de l'industrie et de l'emploi et mise à disposition du ministre du Budget, des comptes publics, de la Fonction publique et de la réforme de l'État pour la préparation des lois de finances. The DLF operates under the authority of the Minister of Economy, Industry and Employment and made available to the Minister of Budget, Public Accounts of the Civil Service and State Reform for preparation of budget laws.
2. Autorité conjointe avec le ministre du Travail, des relations sociales, de la famille, de la solidarité et de la ville. Joint authority with the Minister of Labor, Social Affairs, Family, Solidarity and the city.
3. Autorité conjointe avec le ministre auprès du Premier ministre, chargé de la mise en oeuvre du plan de relance. Joint authority with the Minister to the Prime Minister, responsible for implementing the recovery plan.
4. Autorité conjointe avec le haut-commissaire à la Jeunesse. Joint Authority with the High Commissioner for Youth.
5. Service à compétence nationale rattaché conjointement à la direction générale du Trésor et de la politique économique et à la direction générale des finances publiques. Service domestic jurisdiction attached together with the Directorate General of Treasury and economic policy and general management of public finances.
6. Services communs aux deux ministères. Services common to both departments.
() Service à compétence nationale () National Service jurisdiction

PRANCŪZIJOS RESPUBLIKOS BIUDŽETO, VALSTYBĒS APSKAITOS, VALSTYBĒS TARNYBOS IR VALSTYBĒS REFORMOS MINISTERIJOS STRUKTŪRA

(prancūzų kalba)

¹ Au sein de la DGFR, la direction de la législation fiscale est placée sous l'autorité du ministre de l'Économie, de l'Industrie et de l'Emploi et mise à disposition du ministre du Budget, des Comptes publics et de la Fonction publique pour la préparation des lois de finances.

² Autorité conjointe avec le ministre auprès du Premier ministre, chargé de la mise en œuvre du Plan de relance.

³ Autorité conjointe avec le ministre du Travail, des Relations sociales, de la Famille, de la Solidarité et de la Ville et le ministre de la Santé et des Sports.

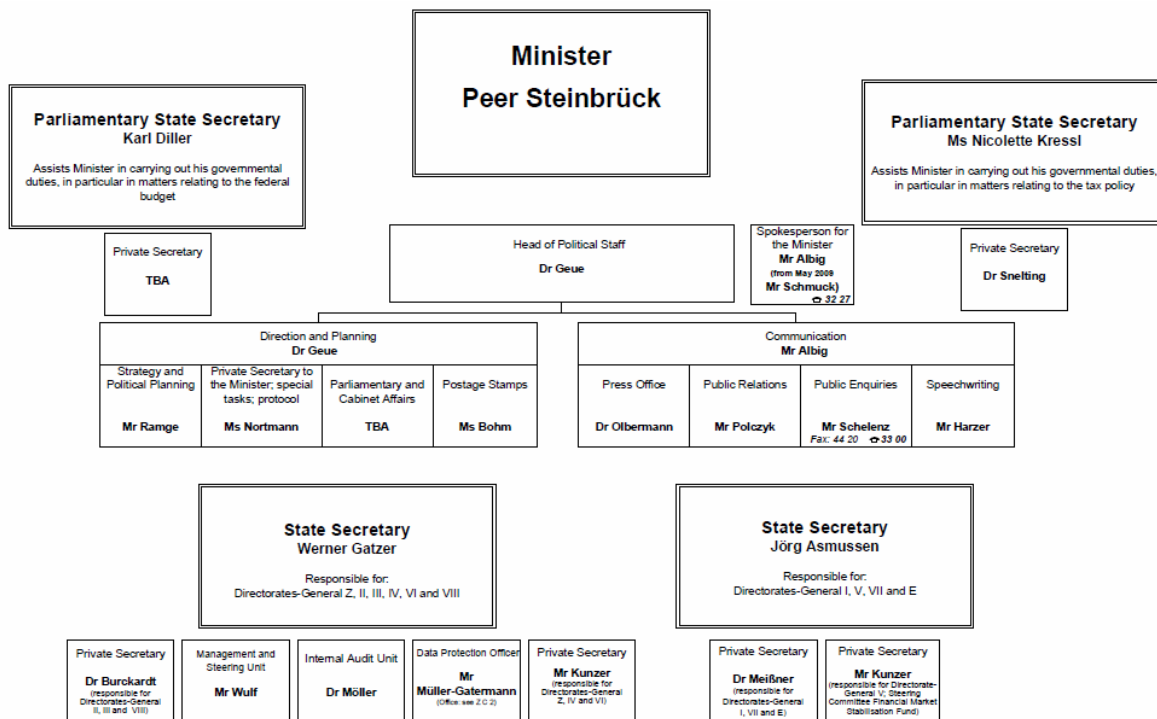
⁴ Service à compétence nationale sous l'autorité conjointe de la direction générale de l'administration et de la fonction publique et de la direction générale des finances publiques.

○ Service à compétence nationale.

■ Services communs aux ministères de l'Économie, de l'Industrie et de l'Emploi, et du Budget, des Comptes publics et de la Fonction publique.

VOKIETIJOS FEDERACINĖS RESPUBLIKOS FEDERALINĖS FINANSŲ
MINISTERIJOS STRUKTŪRA

(priede pateikta be generalinių direktoratų
(anglų kalba)

JUNGTINĖS KARALYSTĖS JOS DIDENYBĖS IŽDO ORGANIZACINĖ STRUKTŪRA

(anglų kalba)

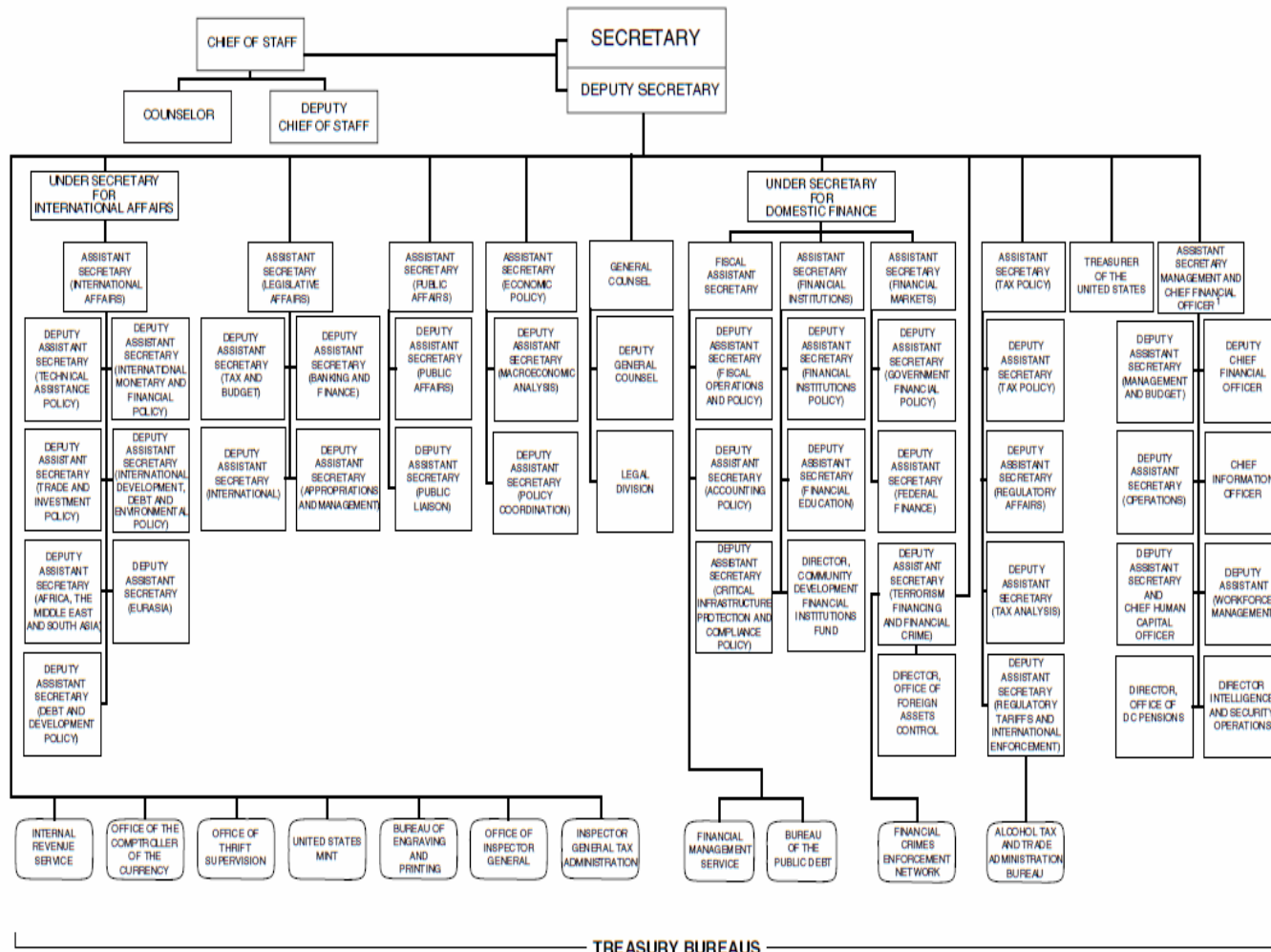
Organisational chart

JUNGTINIŲ VALSTIJŲ IŽDO DEPARTAMENTO STRUKTŪRA

(anglų kalba)

DEPARTMENT OF THE TREASURY

¹ Assistant Secretary (Management) and Chief Financial Officer is Treasury's Chief Operating Officer.